OĞUZ GÜVEN

zordur zorda gülmek

78 KUŞAĞI

4. BASKI

Grifin

OĞUZ GÜVEN

1958 yılında İzmir'de doğdu. İstanbul'da büyüdü. Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu'nu bitirdi (1982). Aynı yıl biricik aşkı kızı Demet dünyaya geldi. 1983 yılında adım attığı gazetecilik mesleğini halen Cumhuriyet gazetesi internet sitesinin Yayın Yönetmeni olarak sürdürmekte. 1988'de, "1 Mayıs" fotoğraflarıyla Çağdaş Gazeteciler Derneği "Yılın Gazetecisi Ödülü'nü aldı. Özgüvenini ve yaşama sevincini, devrim sevdasıyla 1976-1986 yılları arasında aktif olarak yer aldığı politik harekete borçlu olduğunu hiç ama hiç unutmadı. Şimdilerde "Kelaynak" deseler de, savaşsız ve sömürüsüz bir dünya umudunu hiç yitirmedi.

Grifin:18
Belgesel anlatı: 3

Oğuz Güven
Zordur Zorda Gülmek

ISBN 978-605-64927-1-6

Kapak karikatürü: Musa Kart
Kapak uygulama: Ahmet Sungur

Dördüncü Basım: Eylül - 2014

Ofset Hazırlık:
Grifin Kitap

Baskı ve Cilt: Ozan Matbaacılık
Davutpaşa Caddesi, Güven Sanayi Sitesi B Blok Kat:2 No: 352
Topkapı – İstanbul
Matbaa Sertifika No: 11329

© 2014 Karadeniz Kitap Ltd. Şti.

Grifin bir Karadeniz Kitap Ltd. Şti. markasıdır.

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

KARADENİZ KİTAP LTD. ŞTİ.
Koşuyolu Mah. Mehmet Akfan Sok. No: 67/3 Koşuyolu- İstanbul
Tel: 0 216 428 06 54 Fax: 0 216 327 18 45
e- mail: info@grifinkitap.com
Yayıncı Sertifika No: 19708
www.grifinkitap.com

ZORDUR ZORDA GÜLMEK

78 Kuşağı

Oğuz Güven

Grifin

Kitaba verdiği değerli katkılardan dolayı sevgili dostum Müslüm Üzülmez'e çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sunuş **9**
Dördüncü Baskıya Önsöz **13**

Cezaevinde **15**
Çiçek 17
Andı Böyle İçeceksin 21
Mahkemenin İçine Etti 23
O Duvar 33
Bok Çukuru 34
Ağlamak 35
Şifre 38
Ahzu Kabz Krizi 41
Kalktı 43
Aile Terbiyesi 45
Katanga Vatandaşı 47
Fazla Bitiniz Var mı? 52
Son Otobüsü Kaçırınca 55
Resmi Görüş 58
Irz Düşmanı Firariler 60
Annen Seni Doğurmazdı 63
Başkan Burada Anne 64
Sorguda **69**
Viziten Kaça? 71
İllegal 73
Çapkınlar 74
13 Tuttu 83
Kuyumcunun Kurtuluşu 85
Nereden Tanısın 87
Direncin Zaferi 89
At Bir İmza 99

Haşa, Sümme Haşa 101
Mahkemede 103
Seni Örgüte Kim Soktu? 105
Memleket Nasıl Bölünür? 107
Yanıyorsun Avukat Bey! 108
Jandarmanın Azizliği 109
Kavakçı 110
Kamulaştırma Davası 111
Yardım Meselesi 112
Komünist Yalan Söylemez 113
Bi Mekân İbrahim 117
Sokakta 121
Kitaba Bak Kitaba! 123
Çin Çin Yazılamaları 125
Çok Yeteneksiz 126
Tavuk Hırsızı 127
Niyet 133
Dev-Genç 134
Beşiktaşlı mısın? 135
Hepsi Sosyalist 139
Polislerler de Şaştı! 141
Boyacı 144
Elektrik Direği 148
İşkenceciyle Sohbet 150
Aportinizm Nedir? 153
Jandarma Yolu Kesti 154
Telefon Oyunu 160
Simitçi Olmak da Zor 164
Bu Bana Benzemiyor ki 166
Marks Babam Olur 171
Lütfen Telefon Parasını Ödeyin 173
Eflatun Devlet 176
Binlerce Oğlum Oldu 177
Rakamlarla 12 Eylül 181
İşkence Yöntemleri 183

Daha güzel bir dünya sevdasıyla
aydınlık gülüşü
dudaklarının kenarında asılı kalan
hain pusularda,
işkencelerde,
idam sehpalarında öldürülen
tüm devrimcilerin anısına...

SUNUŞ

Onlar hakkında "Kendisi için bir şey yaşamayan kuşak" diyecek tarihi yazanlar. "Özveri" koyacaklar adlarını. 1978'de, gençliğin lacivert dalgalarına, uçuk pembe ilk adımları attıklarında, kan, şiddet ve ölümün siyahı çıktı karşılarına.

Kanıksadılar, soludukları havanın her molekülüne sinen kanla barut kokusunu. Kanlarının kaynadığı çağda kendi istekleriyle vazgeçtiler aşktan. "Bacı" ya da "kardaş" koydular aşkın adını.

Bölündüler amip gibi. Bölündükçe, birbirlerini kırdı, yaraladı ve öldürdüler. "Güzel günler görme" inancıyla ölümü keskin bir bıçak gibi sırtında taşıyarak eylemden eyleme koştular. Hain kurşunların yaşamdan kopardığı gencecik fidanları üçer beşer toprağa vermek bile günlük sıradan bir eyleme dönüşmüştü onlar için. Devrimle yatıp, devrimle kalkıyorlardı.

"Maviliklere süreceklerdi motorları" ki, 12 Eylül zebanisi çıktı karşılarına... Zebaninin yüreği, duygusu yoktu. 650 binini gözaltına aldı. 59'unu astı. "Çocuk" diye bakmadı, yaşını büyüttü, yine astı. Binlercesini işkence tezgâhlarında sakat bıraktı, zindanlarda çürüttü. Yüzlercesini de "faili meçhul" lerle yok etti.

Yenilmişlerdi. Fırtınaya yakalanmış gibi savruldular her bir yana. Yeni bir dünyada açtılar gözlerini. Paylaşım, yardım, özveri gibi değerler yoktu bu yeni dünyada. Kimi, paranın yükselen değerine kırdı direksiyonunu. Kimi, küfretti geçmişine. Kimi tanrı yoluna kanat çırptı. Çoğunluk ise işyerlerinde, fabrikalarda, sivil toplum kuruluşlarında abartısız bir sıra neferi olarak çalışıyor şimdi. Dikkatli bakarsanız, çevrenizde bu insanlardan mutlaka göreceksiniz.

***

1980 Ağustosunun sıcak bir gecesiydi. Toplu halde eyleme çıkmıştık. Eylemin sonuna doğru polis baskınına uğradık. Hepimiz bir yana dağıldık, saklandık. Üzerimize her an kurşun yağabilirdi. Saklandığım yerde yüreğimin çarpıntısı duyulacak korkusuyla sol elimi göğsüme bastırıyordum. Düşüncem tek bir noktaya odaklanmıştı; yakalanmamak. Sıkışıp kalmıştım. Bir kapı açıldı ardımda. Öyküsünü kitapta okuyacağınız bir başka boyuta geçtim sanki. Öyle komikti ki. Gülmemek için kalbimin gümbürtülerini susturmak isteyen sol elimi ağzıma kapadım bu kez. Çok zordaydım, ama zorda da gülünebiliyordu demek. İşte o gece, "böyle bir kitap yazmalı" düşüncesi geldi oturdu usumun bir köşesine. 78 kuşağının yaşadıkları unutulup gitmemeliydi.

Aradan geçen 18 yıl içinde, ulaşabildiğim her görüşten insanın yaşadığı trajikomik olayları not ettim defterime. Bunları, özlerine bağlı kalarak derleyip yazmaya çalıştım. Yenilenlerin en güçlü silahı olan mizahı, bir başkaldırı silahı olarak seçtim...

Bu kitapta, daha güzel bir Türkiye için düzene başkaldıran, hapishanelerde çürütülen, işkenceyle, copla, tüfekle, tankla ezilmeye, susturulmaya çalışılan bir gençliğin, en zor durumda bile, yönetenlere karşı mizahla üstünlük sağlaması anlatılıyor.

Kitap özellikle 1975 ile 1985 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde, 78 kuşağının ve en çok etkilendiği 68 kuşağının, hatta daha da öncesinden insanların, cezaevinde, sorguda, mahkemede, sokakta yaşadıkları anlatılıyor.

Hikâyelerin sonunda mizah, vurucu, yargılayıcı ve yıkıcı yönüyle ön plana çıkıyor. Mizah oklarının hepsi yönetenleri hedeflemiyordu elbette. Oklar, kimi zaman özeleştiri olup kendimize de yöneliyor. Küçük hırslarını, yeteneksizlerini, cahilliklerini, kariyer tutkularını, illegalitenin karanlık dehlizlerine gizleyerek örgütlerde yönetici düzeye gelen kimi in-

sanların, 12 Eylül 1980 sonrasındaki dağılmada nasıl komik duruma düştüklerini de bulacaksınız bu kitapta.

Syrakusi Hükümdarı Pionysios, Eflatun'a, Atina'nın yasalarını hangi kitaptan öğrenebileceğini sordu. Filozof da hükümdara, Aristophanes'in "Komedyalar"ını önermişti. Benim amacım da, Türkiye tarihi açısından çok önemli bir dönüm noktası olarak gördüğüm 78 kuşağına ait, çok küçük de olsa bir belge bırakabilmek. Çünkü bunların hepsini biz yaşadık, biz yazacağız.

Sevgi ve dostlukla
– Oğuz GÜVEN

Musa Kart

4. Baskıya Önsöz

12 EYLÜL 1980 - 12 EYLÜL 2014...

34 yıl geçti...

Beşi bir yerde genarallerin üçü öldü, hâlâ hayatta olan Kenan Evren ve Tahsin Şahinkaya yargılandı.

İki general, "12 Eylül 1980'de de cebren Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı tağyir, tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül eden TBMM'yi ıskat ve cebren men suçunu işledikleri gerekçesiyle "ağırlaştırılmış müebbet" hapis cezasına çarptırıldı.

Dile kolay 34 yıl sonra haklılığımız tescillendi.

Türkiye'de bir karanlık zulüm dönemi ilk kez tarih önünde mahkûm edildi.

Devlet suçlu bulundu.

Bizim haklı tarafta olduğumuz tescillendi.

Yüreğimize bir damla su serpildi.

Çalınan hayatlarımız ve kaybettiğimiz arkadaşlarımıza sözümüzü yerine getirmenin bir iç ferahlatması oldu sadece.

Ya asıl dönemin valileri, emniyet müdürleri, suça karışmış kolluk güçleri ile birlikte yargılanmaları gereken diğer suçluları:

Politikleşmiş bir gençlik kuşağını yok etmek.

Suçsuz yere astıkları gençler.

İşkence tezgâhları ve bu tezgâhlarda yitip giden canlar.
Gözaltında kaybolmalar.
Faili meçhuller.
Zindanlardaki akılalmaz zalimlikler.
Sürgüne gitmek zorunda kalan onbinlerce insan.
Dağıtılan, paramparça edilen aileler.

Tüm bunların hesabı sorulmadan adalet yerini bulmaz.

Hiçbir ceza da generallerin ellerindeki kanı temizleyemez.

1998 yılı Eylül'ünde ilk baskısını yaptığımız "Zordur Zorda Gülmek", 78 kuşağının yaşadıklarıyla ilgili ilk kitaplardan biriydi. Kitabın ardından "78 kuşağı var mı, yok mu?" tartışmaları başladı. Söylenmeyenler, içe atılan acılar bir bir yazıldı. Zalimin zulmü ortaya döküldü. 14 yıl sonra yine bir 12 Eylül'de eklediğim yeni hikâyelerle kitabın dördüncü baskısı yapıldı. Şu an, tarihe küçük de olsa bir belge bırakarak, darbecilere, zalimlere karşı bir zafer kazanmanın hazzını duyuyorum.

Sevgi ve dostlukla

Saroz Körfezi – Güneyli Köyü
19 Ağustos 2014

CEZAEVİNDE

Güneşi parça parça bölen
Orada demir parmaklık
O duvarda
O duvarın dibinde
bizimkilerin bağlandı kolları
O duvarı
bizim için yaptılar
O duvar
darağaçlarının sabunlu ipi gibi parlıyor
O duvar
O duvarınız
Vız gelir bize vız.

– Nazım Hikmet

Mertkan Akça

ÇİÇEK

Sabah yatağından kalktığında sıkıntılı bir heyecan sarmıştı Demet'i. Perdeyi çekti, pencereyi açtı, sabahın serinliğini doldurdu ciğerlerine. Gözlerini kapayıp, bulutların arasından parlayan güneşe çevirdi yüzünü. Derin bir soluk daha aldı. Güneşle, özgürce sevişmekten utandı. Suçluluk duygusuyla sarsıldı. Türkiye İşçi Partisi'nin yöneticilerinden biri olan kocası Mehmet, güneşe, buluta, yağmura hasret, iki aydır Ankara Mamak Askeri Cezaevi'ndeydi.

1981 yılı, 1 Mayıs günü Kızılay Meydanı'nda, izinsiz gösteri yaptıkları gerekçesiyle, toplu halde gözaltına alınmış, daha sonra, çıkarıldıkları mahkemede tutuklanmalarına karar verilmişti.

Hızlı adımlarla banyoya gitti. Soğuk suyu vurdu yüzüne. Aynaya baktı. Kumral saçları dağılmıştı. İnce kaşlarını, iki elinin parmaklarıyla yukarı doğru çekti. Mahmurlaşmış gözlerini aynaya yaklaştırdı. Ela gözlerinin parıltısı sönmüştü sanki. Yüzü küçülmüş, yanakları çökmüştü.

Nazım Hikmet'in dizeleri geldi aklına. Nazım, nasıl çağırıyordu karısını cezaevine? Başını kaldırdı, ellerini lavabonun kenarına dayayıp, sırtını dikleştirdi.

Aynada, gözlerinin içine bakarak, öfkeli bir sesle tane tane okudu şiiri:

"Böyle bir günde yılgın ve kederli değil, ne münasebet. Böyle bir günde. İsyan bayrağı gibi olmalı Nazım Hikmet'in karısı."

Kollarına, ayaklarına güç aktığını hissetti. Tarakla, sertçe saçlarını fırçaladı. Odaya gidip, gardırobundan elbiselerini çıkardı. Yeşil gömleğinden vazgeçip, kırmızı kazağını giydi.

Altına uzun siyah eteğini geçirdi. Tuvalet masasının önünde yanaklarına hafif kırmızı allık sürdü. Boy aynasının karşısına geçip, iki yana dönüp kendisine baktı. Kazağının alt kenarlarını eliyle çekerken, ayak parmaklarının üzerinde hafifçe yükseldi.

"Evet" dedi, "İşte isyan bayrağı gibiyim."

Sokağa çıktığında, yüzünü yalayan bir rüzgârla tazelendiğini hissetti. Ara sokaklardan geçip, Bahçelievler durağının bulunduğu ana caddeye çıktı. Ana caddenin yanındaki kaldırımda yürümeye başladı. Çiçekçi dükkanının önünde durdu. Vitrine alıcı gözüyle şöyle bir bakıp içeri girdi. Bir kucak dolusu papatya almaya niyetlenmişti ki, vitrinin kenarında yerde duran menekşeleri gördü.

Aradığını bulmanın mutluluğuyla, içini bir sevinç bulutu kapladı. Küçük siyah plastik bir saksıda, yeşil gür yaprakların çevrelediği, ortalarında sarı inci taneleri bulunan, mor çiçeklerle kaplı menekşeyi istedi. Çiçekçi, saksıyı jelatinli kâğıda sardı. Saksının üst gövdesinden geçirdiği sarı rafyayı bağlayıp fiyonk yaptı. İki ucunu kesip bıçağın tersiyle çekip, kıvır kıvır top şekline getirdi.

Demet, minik saksıyı aldı, teşekkür edip dışarı çıktı, bir taksi çevirdi.

"Mamak Askeri Cezaevi'ne lütfen." Cezaevi kapısı, ziyaret günü nedeniyle, ana baba günüydü. Sıraya girip, görevliye adını yazdırdı. Kalabalığa bakılırsa kendisine sıra öğleden sonra gelirdi ancak. Dışarı çıkıp, avluda bekleyenlerin arasına katıldı. Güneş, iyice yükselmiş, sıcaklığıyla kavurmaya başlamıştı. Bankta oturan, başörtülü, pardesülü iki yaşlı kadının yanındaki küçük boşluğa gözü ilişti. Yanlarına gidip, eğreti biçimde oturdu. İki yaşlı kadın, rahatları bozulmuş gibi homurdanarak, biraz yana kaydı.

Kucağındaki saksı menekşeyi elleriyle sımsıkı tutmuş beklerken, saat 14:00'e doğru, görüşmeye alınacak grubun arasında ismi okundu. Hızla kalkıp, kontrol noktasına yöneldi. Çantasına bakıldı, üzeri arandı. Mor menekşe saksıyı elin-

den aldılar. Kısa boylu, bıyıklı, kalın siyah kaşlı gardiyan, "Bunu içeri sokamazsınız" diye çıkıştı.

Demet şaşırdı:

"Bu bir çiçek sadece. Kime ne zararı var?"

"Kesinlikle yasak hanımefendi," diye üsteledi gardiyan.

"Saksıdan çıkartın, toprağına bakın. Bir şey yok ki bunda."

"Efendim, yasak dedik. Niye ısrar ediyorsunuz?"

Demet, bu kez isyan bayrağı gibi dikleşti. Yanaklarını ince kırmızı damarlar sarmıştı. Bağırmasıyla yer gök inledi:

"Böyle yasak olmaz. Siz işgüzarlık yapıyorsunuz. Beni hemen yetkilinizle görüştürün."

Kenarda durup, tartışmaya tanık olan ince uzun boylu diğer gardiyan, Demet'in yanına geldi.

"Tamam hanımefendi bağırmayın. Ben şimdi müdürümüzü çağıracağım. Siz şöyle kenarda bekleyin," diyerek kayıtların yapıldığı kulübeye girdi.

Diğer görüşmeciler, dörderli şekilde sıraya dizilmiş, gardiyanların eşliğinde cezaevinin içine doğru toplu halde götürülüyordu. İçlerinden birkaçı, geride kalan Demet'e baktı. Ellerinden bir şey gelmemenin ezikliği içinde, tekrar kafalarını çevirip, grupla birlikte yürümeye devam ettiler.

Aradan beş dakika geçmemişti ki, cezaevi müdürü geldi. Müdür, Demet'in yanına geldiğinde, olaydan haberi olduğu belliydi:

"Hanımefendi, arkadaşlarımız size söylemiş. Niye ısrar ediyorsunuz. Cezaevine saksı çiçek sokamazsınız."

Demet, sinirli biçimde kafasını yana düşürdü. Sıcaktan dili kurumuştu. Derin bir soluk aldı, aynı hızla dışarı verdi:

"Lütfen bana bu çiçeği hangi gerekçeyle içeri almadığınızı söyler misiniz?"

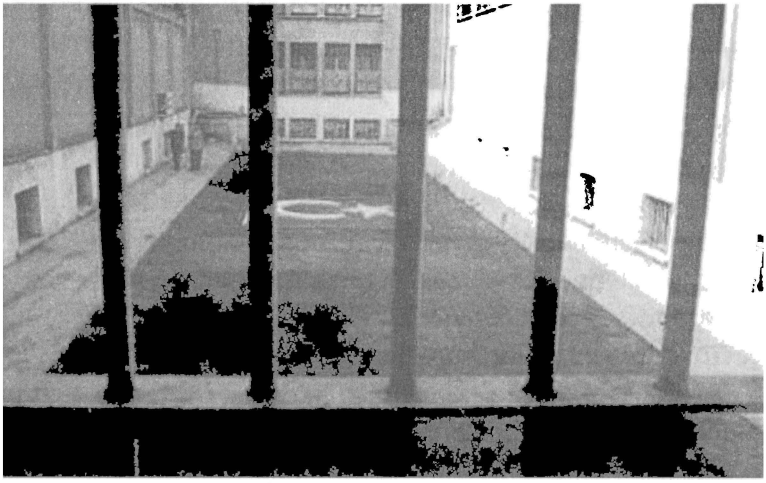
Bıyıklarına kırlar düşmüş, orta boylu müdürün suratı asıldı.

Şişman gövdesi üzerinde dik tutmaya çalıştığı omuzları çöktü. Sıkıntıyla sağ elini ensesine götürüp, ensesindeki saç-

larını kaşıdı. Birden uygun cevabı bulmanın rahatlığıyla, yüzüne gevrek bir gülümseme oturttu:

"Hanımefendi, bu çiçekler hücrede yaşayamaz."

Hafif alaycı gülümsedi, yüzünü ekşitti Demet, "Doğru" dedi, "Hücrede çiçek değil, insan yaşar."

DİYARBAKIR CEZAEVİ

ANDI BÖYLE İÇECEKSİN

12 Eylül'den sonra tüm hapishanelerde tutuklular, beş vakit ezan okur gibi, ant içip, İstiklal Marşı'nı okuyordu. Diyarbakır Cezaevi'nde bu iş daha da abartılmıştı. Tutukluların çoğu Kürt olduğu için jandarmalar ne kadar dayak atsa da, dilleri dönmüyordu. Doğu'nun kendine has şivesi değişmiyordu.

Dayakla, bok çukuruyla bu işin olmayacağını anlayan cezaevi yönetimi yeni bir yöntem uygulamaya karar verdi. Gardiyanlar, tüm tutukluları, avluda toplayıp, bir yarışma yapılacağını açıkladı. Türküm, doğruyum andını en iyi okuyan kişiye her hafta görüş olanağı sağlanacak ve tuvalet temizleme gibi işler yaptırılmayacaktı.

Yarışma günü geldi. Komutanlar bir masaya dizildi. Tutuklular teker teker Türküm, doğruyum, çalışkanım andını okumaya başladı. Fakat aradan geçen beş günde hiçbir şey değişmemişti. Tutukluların çoğu Türküm dese bile 'doğruyum'u, "dogriem" diye okuyordu.

Komutanların yüzü asıldı, sinirleri gerildi. Belli ki, yarışmadan sonra ufukta iyi bir dayak gözüküyordu. Tam o sırada, bir mahkûm, bir tiyatrocu edasıyla, kelimeleri tek tek tonlayarak gür ve net bir sesle andı okumaya başladı. "Türküm, doğruyum, çalışkanım. Varlığım Türk varlığına armağan olsun."

Komutanlar bu güzel ant içme karşısında yerlerinden fırladı. Ayakta alkışlıyorlardı tutukluyu. Sonuçta onu birinci ilan ettiler. Komutan birinciyi tebrik edip, diğer tutuklulara döndü:

"İşte Türküm, çalışkanım böyle yürekten söylenir. Kürt,

mürt yoktur. Sadece Türk vardır. Herkes bu arkadaş gibi okuyacak. Göğsünü gere gere 'Türküm' diyecek."

Sıra sıra dizilmiş tutuklular kaçamak gözlerle birbirlerine bakıyor ve kendilerini tutamayıp kıs kıs gülüyordu. Birinci seçilen tutuklu, gözlerini kocaman kocaman açmış yanında duran komutanın ne dediğini anlamaya çalışıyordu. Çünkü o, uyuşturucu kaçakçılığı nedeniyle tutuklanmış bir Alman vatandaşıydı.

DİYARBAKIR CEZAEVİ

MAHKEMENİN İÇİNE ETTİ

90 günlük gözaltı, işkence ve sorgudan sonra 1982 yılının Kasım ayında Diyarbakır Cezaevi'ne getirilirken kâbusun bittiğini düşünüyordu. 1.80 santimetre boylarında, sıfıra vurulmuş saçları, çökmüş avurtları kalın siyah kaşlarını iyice öne çıkarmıştı. Esmer teni solmuş, matlaşmıştı.

İşkencenin ardından iki polisin eşliğinde lavaboya götürdüklerinde aynaya bakmış, kendini tanıyamamıştı Üzeyir. O yüz O'na ait değildi.

Polis sorgusunda, ağzı burnu kırılıp, Filistin askısında kolları koparken, küf kokulu koridorlarda her odadan işkence çığlıkları yükselirken 12 Eylül darbesinin baş generali Kenan Evren konuşuyordu radyoda.

"Türklerin karakterinde işkence yoktur" diye bağırıyordu.

Gardiyanların Ringo dedikleri demir kafesli cezaevi aracından inerken, Evren'in işkence çığlıklarına karışan o sözleri yankılanıyordu hâlâ kulaklarında. Elinde çamaşırlarının bulunduğu poşetle cezaevinin kocaman kapısının önüne getirildiğinde tek bir isteği vardı; günlerce uyumak.

Kapı upuzun bir koridora açıldı. Sonu görünmeyen koridorun her iki yanına ellerinde sopa ve coplar bulunan askerler dizilmişti. Sona doğru gittikçe daralan ve hiç sonu yokmuş gibi gözüken bir ağaçlı yol resmi gibiydi görüntü. Gök gürlemesi gibi bir ses patladı kulağının dibinde:

"Koşşşşşş"

Zeytin siyahı gözleri çakmak çakmak oldu, göz bebekleri fal taşı gibi açıldı. Afallaması çok kısa sürdü. Yaydan çıkmış ok hızında fırladı öne doğru. Daha üçüncü adımını atmıştı ki, kafasına yediği copla sersemledi, sendeledi. Sağ yanına

doğru sallandı ama yıkılmadı. Hızı kesilmişti. Her iki yandan kafasına, kollarına, vücuduna, bacaklarına coplar iniyordu.

Elinde sıkı sıkıya tuttuğu çamaşır torbasını yüzüne siper etti. Olanca gücüyle tekrar hızla koşmaya başladı. İri yarı bir askerin sağ ayağı önde havada bir karate hareketiyle havalandığını gördü. Yana dönüp, tekmeyi karşılamaya çalıştı.

Çok geç kalmıştı. Göğsünün koltuk altıyla birleştiği yere gelen postal darbesiyle sendeledi, ensesine gelen bir copla da yere yıkıldı.

Hafifçe doğruldu. Yarı emekleyip, yarı sürünüp nefes nefese koridorun sonuna vardı. Koridorun sonuna geldiğinde her yeri kan içindeydi, tir tir titriyordu.

Bu kez, kulakları çınlatan bir, "Çök" komutuyla irkildi. Coplar yine insafsızca inip kalkmaya başladı. "Avradını s.ktiğimin çocuğu, çökme böyle mi olur" diye küfreden asker, sağ diz kapağının yan tarafına postalıyla bir tekme indirdi. Acıyla yana devrildi. Hızla inen copların arasından hücrenin kapısının açıldığını ve birinin dışarı çıkarıldığını gördü.

Gelen, orta boylarda, erkenden beyazlamış saçlarıyla yaşından en az 10 yaş büyük gösteren, avurtları çökmüş bir tutukluydu.

"Sırrı Üzülmez emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım" diye yeri göğü inleten, neredeyse boyun damarlarını patlatacak bir sesle tekmil verdi. -

"Buna çökme nasıl öğret" diye bağırdı komutan.

"Emredersiniz" diye bir ses yankılandı tutukludan.

Üzeyir'i yanına diktiler. Birlikte çöküp kalkmaya başladılar. Üzeyir, neredeyse bir baş daha uzundu yanındaki tutukludan. Yan gözle izliyor, ama ağrıyan, titreyen bacaklarıyla hareketi Sırrı gibi aynı sertlikte yapması mümkün olmuyordu.

"Doğru çök lannnnn" diyen bir ses gürledi.

Sırtına yediği copun şiddetiyle önce dizlerinin üzerine, ardından boylu boyunca yüzükoyun yapıştı yere.

Postallarla tekmeler yağmaya başladı her yandan. İki c kafasına kalkan yapmaya çalıştı zorlukla.

Bir süre sonra yine ayağa diktiler. Koridorun sol tarafına yöneldiler. Koridorun sonunda iki kişi daha bekliyordu. Hallerinden aynı uygulamadan geçtikleri belliydi. Perişan haldelerdi.

"Ellerini uzat" diye bağırdı asker.

Üçü birden uzattı ellerini.

"Elini diğer elinin üzerine koyacaksın ulannn."

İkisi sağ elini, diğeri sol elinin diğerinin üzerine koydu.

Parmak uçlarından, dirseklerine kadar coplar hızla inip kalkmaya başladı. Elleri, kolları mosmor olmuştu.

Ardından, "Domal" diye geldi komut.

Öne doğru eğildiler. Copların hedefi, kıçları ve baldırlarıydı bu kez. Vücutlarında copun değmediği tek bir et parçası dahi kalmamıştı.

"Falaka vaziyeti al" diye bağırınca asker, sırtüstü yere uzandılar.

Askerler hırslarını bu kez de tabanlardan çıkardı. Copla yetinmediler, tekmeyle de kuvvetlerini denediler.

Sonunda dayak faslı bitti. Sıra aramaya gelmişti.

"Poşetleri yere boşaltın" emri gelmişti. Üzeyir'in patlıcan rengini alan kolları ve elleriyle bunu yapması mümkün değildi. O eller ona ait değildi. Dirsekleriyle torbanın altını tuttu ters çevirdi. İki-üç parça giysi yere saçıldı.

Askerler, hırsla giysileri alıp tekrar yere fırlattı. Tek gömleğini yakasını yırttı bir hamleyle.

"Bu gömleğin yakasına not koyup dışarı mı yollayacaktın orospu çocuğu."

Aramanın ardından yeniden dayak faslı başladı. Koğuşların ön tarafına dizilmiş tutuklular kıpırtısız, hazır ol vaziyette bir robot gibi dayaklı karşılamayı izliyordu. Taş kesilmişlerdi sanki.

Sonunda her yeni geleni getirdikleri 36'ıncı koğuşa, yani hücreye konuldular. Buraya "Tecrit" de deniliyordu.

Her katta 10 hücre vardı. Hücrelere merdivenle çıkılıyordu. İki ya da üç kişinin zor sığac· ·ücrede 7 kişilerdi. Değil

yatmak, oturmak bile mümkün değildi. Ayakta, yan yana birbirlerine destekle durabiliyorlardı. Üzeyir'in işkence altında geçen 90 günlük gözaltı süresince kendisini ayakta tutan cezaevinde dinlenme düşü tuzla buz olmuştu.

Ağrıdan kolları, bacakları tutmuyordu, pelte gibiydi ama ayakta durmak zorundaydı. Hücredeki eski tutukluların, dayaktan mor bir adam haline gelmiş Üzeyir için yere bir kıçlık oturma yeri açmaktan başka ellerinden gelen bir şey yoktu. Onu yapabildiler ancak.

Hücrelerin önünde bir metre genişliğinde balkon vardı. Kattaki 10 hücrede kimse birbirini görmüyordu ama gardiyanlar herkesi gözetleyebiliyordu.

Yere çömelmesinden kısa bir süre sonra bir köpek geldi hücrenin önüne. Havlamaya başladı. Ona tekmil vermesini istediler. O bir komutandı. Aslında Cezaevi İç Güvenlik görevlisi olan ancak kendisini cezaevi komutanı diye tanıtan Yüzbaşı Esat Oktay Yıldıran'ın köpeğiydi. Adı Co idi. Yıldıran "Ben yokken ona komutanım diye tekmil vereceksiniz" derdi. Tutuklular, Co adlı köpeğe adlarını soyadlarını söyleyip, komutanım diyerek tekmil verirdi.

Üzeyir'den de Co'ya tekmil vermesini istedi asker.

"Üzeyir Koçalp Mardin Komutanım" diye olanca sesiyle bağırdı. Burada mantığın, duygunun olmadığını anlamıştı.

"Söyle bakalım" dedi gardiyan, "banyolu mu yoksa televizyonlu mu olsun koğuşun."

Dalga geçtiklerini anladı ama bunun ne anlama geldiğini hiçbir şekilde kestiremedi.

"Banyolu" dedi kısık bir sesle.

"Demek banyolu" deyip itekleyerek merdivenlerden indirdiler. Tıkanmış, lağım sularının yüzdüğü bir tuvalete soktular.

Sabaha kadar, pislik içindeki suyun üzerinde gözünü kırpmadı Üzeyir. Keşke öldürselerdi diye geçirdi içinden.

Sabah, kapıyı açar açmaz, coplarla saldırdılar.

"Burada çömelemezsin. Ayakta dimdik duracaksın. Aklın başına gelmiştir umarım. Yoksa bokun içinde geçirirsin yılla-

rını" diye direncini kırmayı da ihmal etmediler.

Tekrar hücreye gelmişti.

Hücreden kısa sürede çıkmanın tek yolu, tekmil vermeyi, Andı, Atatürk'ün gençliğe hitabesini ve İstiklal Marşı'nın 10 kıtasını, ezbere, boyun damarları çatlar gibi okumaktı.

Sesin kısıksa, yanlış okursan, dayak işkencesi, "ellerini uzat" komutuyla başlıyordu. Eller şişip, morarıncaya kadar coplarla, sopalarla vuruyordu askerler. Ardından da falaka faslı başlıyordu.

Gelecekte adlarından bulunmamak için olsa gerek, Kara Bela, Bokassa, Portatif Er gibi lakaplarla sesleniyorlardı askerler birbirine.

İnsafsızca coplarken, "Kara Bela, bu senin copun tadını seviyor, o yüzden sesi kız gibi çıkıyor" gibi aşağılayıp, tacizde bulunmayı ihmal de etmiyorlardı. Birbirlerine takıldıkça, daha da hırslanıp dayağın şiddetini artırıyorlardı.

Üzeyir'in hücreden çıkması bir hafta sürdü. Gür sesle tekmili vermiş, İstiklal Marşı'nın 10 kıtasını ve gençliğe hitabe ile Andı hatasız okumuştu.

Koğuşa geçecekti artık. "Biraz daha rahat edeceğini" düşünüyordu ama fena halde yanılıyordu. Orası, Diyarbakır 5 nolu Cezaevi'ydi. Komutan, "Allahın giremediği yer" diyordu oraya. Cezaevi üç kattı. A'dan E'ye kadar harflerle sıralanmış beş blok vardı . B blokta yedinci koğuşa düşmüştü. 20 kişilik koğuşta 70 kişilerdi.

Geceleri yatma diye bir şey yoktu. Nöbetçi gardiyan eline aldığı bir sopa ile önüne koyduğu tenekeye vuruyordu. Co'yu zincirle pencereye bağlayıp uzanamayacağı bir mesafeye et parçası koyuyorlardı. Köpek ulaşmaya çalışıp başaramadıkça hiç durmadan havlıyordu. Uyku haramdı tutuklulara.

Koğuşun sadece bir duvarında pencere vardı. Koğuş pencereleri havalandırmaya bakıyordu. Ancak, o da insanın daha da içini kararan koyu gri bir renkle boyanmıştı. Her koğuş belli aralıklarla havalandırmaya çıkartılırdı ve havalandırmada sadece bir koğuşun tutukluları bulunurdu. Bazen toplu ceza-

landırma için havalandırmaya çıkarılmazken, bazen de cezalandırılmak için çıkartılırdı.

Koğuşların bir duvarı koridor tarafındaydı. Duvarda ufak gözetleme deliği vardı. 24 saat bu delikten gözleniyorlardı.

Günde üç fasıl, sabah, öğlen, akşam dayak vardı.

Gardiyanlar tan vakti koğuşa doluşuyor, coplarla, çivili sopalarla mazgallara vurup, "Koğuş kalk emri" veriyordu.

"Son üç" diye bağırıp 1, 1.5, 2, 2.5, 3 dedikleri anda herkes giyinmiş, yatakların örtüsünü gergin vaziyette toplamış, çakı gibi bir duruşla sayım düzenine geçmiş olurdu.

20 kişilik koğuşta 70 kişi kaldıkları için ranzalarda ikili, üçlü yatılıyordu. Battaniyenin altında kıpırtısız yatılıyordu. Kıpırdayan battaniyenin üzerine, "Siz konuşup örgüt mü kuruyorsunuz orada" diye coplar iniyordu hemen.

Ranzaların yerden yüksekliği 15 santimdi. "Ranza altı ol" emri geldi mi, koğuşta herkes birbirini üzerine atlarcasına ranza ile zemin arasındaki o daracık yere hızla girmek için birbiriyle yarışıyordu. Ranzanın altına giremeyip dışarıda kalanları feci bir dayak bekliyordu. Koca bir kalası çenenin altına dayıyorlar, sonra alttan kalasa hızla vurup, dişlerini kırıyorlardı.

Dayak ve kalas dışında diş kırmanın bir yöntemini daha bulmuştu gardiyanlar. Ellerindeki copu tutukluların ağzına sokup, sert bir şekilde dişlemelerini istiyorlardı. Sonra da copu hızla çekip, dişlerini kırıyorlardı. Kimsenin ağzında sağlam diş kalmamıştı. Kalan sağlam dişleri de, cezaevinin diş doktoru çekiyordu. "Hangi dişin ağrıyor" diye soruyor, sağ üstekini gösterenin sol üstteki sağlam dişlerini bir bir çekiyordu.

Dişlerinin çekilmesi kimi mahkûmlar için bir kurtuluştu aslında. Kimi zaman bok, kimi zaman da zorla fare yediriliyordu tutuklulara. Su çok kısıtlı olduğu için ağzını çalkalama olanağı bile yoktu. Musluklardan sadece "tıssss" sesi geliyordu. Koğuşlara bir bidon su verilir, bununla bir hafta idare etmeleri istenirdi.

Havalandırmanın ortasında bir bok çukuru vardı. Tutuklular, her gün o çukura sokuluyordu. Gardiyanlar tek tek

kontrol ediyor, iyice boka bulaşmayana, boku yediriyorlardı.

Arkadaşlarının ağzına işemesini, arkadaşlarını yumruklamasını istiyorlardı tutuklulardan.

Avluya çıkartıp herkesi çırılçıplak soyuyor, uzun bir ipi sırayla tutukluların erkeklik organına bağlıyorlardı. Ardından "Koş" emri geliyordu. Bir kişinin en ufak bir şekilde geride kalması bile herkesi gerdiriyordu. O şekilde "Yat-kalk" yaptırıyorlardı. Herkes aynı zamanda kalkıp aynı zamanda yatmazsa hep birlikte büyük bir acı çekiyorlardı.

Yemekler hep kanlıydı. Kapıyı açıp karavana geldiği bildirilir, almak için gelenleri kıyasıya döverlerdi.

"Verdiğim yemeğin hakkını istiyorum..." derler, kanları karavanaya dökülene kadar döverlerdi.

Diş macunu, deterjan yedirdikleri de oluyordu. Cezaevi doktorunun verem olan tutukluların tahlil amacıyla aldığı "balgam" örneklerini karavanaya kattığı dahi söyleniyordu.

Yemek aralarında ve molalarda Atatürk'ün Nutku ve yaşamı okunur, tutuklular hep birlikte tekrarlardı.

Tutukluların hepsi bit içindeydi. Kışın soğuğunda, karda yıkanma için tutuklular atlet ve donla avluya çıkarılır, sonra üzerlerine tazyikli su sıkılırdı.

Ayda bir de "Hadi iyisiniz sizi hamama götürüyoruz" diye dalga geçerek yıkanmaya götürüyorlardı. Yarım kova su ile "su dök", "sabun sür", "su dök" diye emir verip iki dakika içinde yıkanmalarını istiyorlardı. Ardından ıslak ıslak atlet ve donlarını giydirerek koridora getiriyorlardı.

70 metre uzunluğundaki kan ve cerahat dolu koridoru üçerli gruplara ayırdıkları tutuklulara yerde yuvarlandırarak temizletiyor, ardından o pislik içindeki ıslak iç çamaşırlarıyla koğuşa yolluyorlardı.

Her koğuşta hoparlör vardı. Kendini cezaevi komutanı diye tanıtan Yüzbaşı Esat Oktay Yıldıran bir saat nutuk çekiyordu. Tutuklulara esas duruşta dinlettiriyorlardı. "Kürt diye bir şey yok, siz Türk'sünüz" diyordu. Her şey zindandaki insanların dirençlerini kırma, psikolojik olarak çökertme,

kimliklerini, kişiliklerini yok etme üzerine planlanmıştı.

Ziyaretçi günlerinde görüşme bir dakika ile sınırlıydı. Akrabalar, hayatta olup olmadıklarını görmek için geliyordu. Türkçe bilmeyen ziyaretçi alınmıyordu. Görüş yerine bir yandan dayak atıp, bir yandan marş söyleterek dörtlü sıralar halinde götürüyorlardı.

Koğuşta, Türkçesi kırık bir ses yükseliyordu devamlı.

"Ben Türk oğlu Türküm."

65 yaşındaydı. Okuma yazması yoktu. Adı Mehdi'ydi. Ak saçlarında seyrek de olsa siyahlar vardı hâlâ. İnce uzun yüzünün avurtları birbirine yapışmıştı sanki. Yeğenini gizledi diye "yardım ve yataklıktan" tutuklamışlardı.

Zindandaki herkes insanlıktan çıkmış bir görüntüde perişan haldeydi. Mehdi, "Ben Türk oğlu Türküm" diye avaz avaz bağırıp ezberlerken, hem kendine hem diğer tutuklulara gözyaşı dökerdi...

İstiklal Marşı'nın tüm kıtalarını günlerce falaka ve dayakla ezberletmek için uğraşmışlar ama mümkün olmamıştı. Pes etmişlerdi. Koğuşa yollarken, sürekli "Türk oğlu Türküm" demezse tekrar falakaya yatıracaklarını söylemişlerdi.

Üzeyir çocukluğundan, köyünden tanıyordu bu adamı. Köyün muhtarıydı.

Arada dertleşiyorlardı. Çektiği ızdırap, üzüntü yüzüne vurmuştu. Sohbet ederken ışığı sönmüş gözleri hep yaşlıydı.

Mahkemesini bekliyordu sabırsızlıkla.

"Seni bırakırlar" diyordu Üzeyir, biraz moral vermek için. Bırakılmayacağını O da, Mehdi de biliyordu. Ama umut ve direnç her şeydi zindanda.

Ve o gün geldi. Mahkemeye gidecekleri sabah saat 07.00'de dayak ata ata avluya getirdiler. Ellerini kelepçelediler. Ayaklarından zincirle birbirlerine bağlayıp, ring aracına bindirdiler.

Mahkemenin önüne gelince ring aracından inerken ayakları birbirlerine zincirle bağlı olduğundan ilk inenin üzerine düştüler sırayla. Her an bir işkenceydi...

Salona girdiler. Kafaları sıfır numara traşlı tutuklular, tek tip elbise içinde eller dizde, başlar dik, gözler tek bir noktaya bakarak "Adalet Mülkün Temelidir" yazısının karşısında put gibi oturup mahkeme heyetini beklemeye başladı.

Saatler sonra mahkeme heyeti yerini aldı. Esas duruşta karşıladılar hâkimleri.

Daha baştan kimlik tespiti saatler sürdü. Eziyeti gittikçe uzattı mahkeme heyeti.

Heyecanı tüm hücrelerine yerleşmiş olan Mehdi, karın ağrısıyla kıvranmaya başladı. Kakasını tuta tuta patlayacak noktaya gelmişti. Dayanamadı, tuvalet izni için ayağa kalktı:

"Komutanım..." sözü daha ağzından çıkar çıkmaz, mahkeme başkanı gürledi:

"Otur yerine."

Mehdi biraz daha dayandı, sonra önden arkadan ne varsa saldı pantolondan aşağı.

Bok kokusu bir anda salona yayıldı. Biraz önce izni vermeyen mahkeme başkanı aşağılayan bir bakış ve elinin tersiyle işaret ederek, "Çıkarın hemen bunu" dedi.

"Vukuatlı" olduğu için cezaevine dönüşte bir ton dayak yiyen Mehdi, sonunda koğuşa geri döndü. Mahkemeye katılanlar olanları duyurmuştu hemen. Üzeyir, soluğu hemşerisi Mehdi'nin yanında aldı. Biraz da moralini düzeltmek için tatlı bir ifadeyle takıldı:

"Ne yaptın Mehdi dayı, herkes seni konuşuyor. Altına edecek kadar niye korktun ki?"

Mehdi bilge bir tavırla gülümsedi.

"Ne korkması oğlum. Bu kardaşınız var ya, bugün sıkıyönetim mahkemesinin içine eden adamdır. İleride tarih Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi'nin içine sıçtığımı yazacaktır. Bu tarihi bir olaydır."

O DUVAR

12 Eylül 1980 sonrası. Selimiye Cezaevi'nde tutuklulardan biri koğuşun duvarına şair Nazım Hikmet'in şu dizeleri yazılmıştı.

"O duvar
o duvarınız
vız gelir bize vız"
N. Hikmet

Koğuşu kontrol için akşam jandarmalar geldi. MHP'liliği ile açık açık övünen uzatmalı bir başçavuşun gözü duvardaki yazıya takıldı. Dişlerinin arasından, tiksintili bir sesle bağıra bağıra dizeleri okudu.

"O duvar
o duvarınız
vız gelir bize vız. N nokta Hikmet.

"Hanginiz ulan bu Ne Hikmet? Çıksın ortaya." Tutuklular gülmeye başladı. Kimseden ses çıkmadı.

Başçavuş bir kez daha bağırdı:

"Kim ulan bu Ne Hikmet?"

Gülüşmeler, daha da artmıştı. Başçavuşun yüzü kıpkırmızı kesildi. Damarları, derisinden fışkıracak gibi gerilmişti. Gözleri alev alevdi. Bütün haşmetiyle gürledi:

"Ulan ben bulur çıkarım hanginizse bu Ne Hikmet. Onun anasını si .. rim. Bu duvarın ötesini bir daha nah görür o."

BOK ÇUKURU

Yıl 1985. Yer, kötü ünü sınırları aşan Diyarbakır Cezaevi. Dayak, baskı, işkence, kendini asanlar, yakanlar, açlık grevi, ölüm oruçları. İnsanı, insanlıktan çıkaran her türlü baskı mevcuttu cezaevinde.

İşkence ve dayağın dışında, psikolojik baskı da alabildiğine arttırılmıştı. Gardiyanlar, tuvalet çukurlarını bezle tıkardı. Kanalizasyon taşıp, koğuşlara yayılır, beton zeminde boklar yüzerdi. Tutuklular, koğuşlarda, ayak bileklerinin hizasına gelen çişli ve boklu sularda yürümek zorunda kalırdı. Co adlı kurt köpeğine tutuklular saygı göstermek zorundaydı. Tutuklular, Co koğuşa girdiğinde ayağa kalkıp hazırola geçiyordu. Koridorda Co'nun önünden geçerken köpeğe dönüp başıyla selam vermeyen yanmıştı. Dayak, küfür gırla gidiyordu. Co, sabaha kadar havlatılıp, tutuklular uykusuz bırakılıyordu.

Tutuklular hemen her gün dışarı çıkarılıp, açılan bok çukuruna, boğazlarına kadar girmek zorundaydı. Koğuşun kapısında gardiyanlar, tutukluları tek tek kontrol edip, çukura girmeyen ya da üzerine az bok bulaşanları coplarla, tüfek dipçikleriyle öldüresiye dövüyor, zorla tekrar bok çukuruna sokuyordu.

Ragıp'ın midesi bu insanlık dışı uygulamaları kaldıramaz olmuştu. Sürekli kusuyordu. İğne ipliğe dönmüştü. O gün uyanıklık yapıp, çukura girmeden koğuşun kapısına yöneldi. Kontrol için sıraya girdi. Avucunun içiyle, önünde bekleyen Mehmet'in koluna sıvanmış boklardan alıp, yüzüne, omuzlarına sürmeye başladı hızlı hızlı...

Üzerindeki bokların azalması, dayak ve tekrar bok çukuruna girme endişesiyle telaşlandı Mehmet. Aniden geri döndü ve bağırdı:

"Bokumu çalmasana lan."

AĞLAMAK

Babası her hafta ziyarete gelirdi Remzi'nin. Hiç aksatmazdı. Diyarbakır Cezaevi'ndeki kötü koşullar altında, babasıyla görüşme yapacağı günü iple çekerdi.

Hapse düşmeden önce babasıyla ilişkileri hiç de iyi değildi oysa. Evden, kovduğu bile olmuştu Remzi'yi.

"Bir gün vuracaklar seni" diyordu babası, "Bırak bu işleri, git ağabeyinin yanına İzmir'e".

Remzi'nin umurunda değildi. Dostlarıyla, yoldaşlarıyla çok güzel günler yaşar, devrim için gün sayar olmuşlardı. Eylemden, eyleme koşuyor, eve birkaç gün üst üste uğramadığı bile oluyordu. 19 yaşında kıvırcık, kumral saçlı, kahverengi gözlü, kocaman burunlu, zayıf ama çevik bir oğlandı Remzi.

Sabahlara kadar oğlunu endişeyle bekleyen babası, evlat acısı çekme korkusuyla yükleniyordu oğluna. Remzi, babasının korkusunu ve iyi niyetini bildiği için, sözlerinin üstünde fazla durmuyor, onunla tartışmıyordu.

12 Eylül 1980 öncesi, bir eylemde yakalandı. Birkaç gün sonra da darbe oldu. Ortalık toz duman. Mahkemenin bitmesi, özgürlüğe kavuşmak artık bir düş gibi geliyordu Remzi'ye.

Aylar geçiyor, Remzi içeride, babası dışarıda olmasına rağmen, aralarındaki duygusal bağ, günden güne artıyordu.

Bir aya yakın bir zamandır babası görüş gününe gelmez olmuştu. İlk hafta ağabeyi geldi İzmir'den.

"Babam hasta gelemedi" dedi, "Selam söyledi."

Babasının uzun süredir hasta olduğunu biliyordu Remzi. Ama hasta da olsa geliyordu. İkinci hafta amcaoğlu geldi. Remzi iyice şüphelendi. Babası gelmese, mutlaka anasını yollardı. Amcaoğluna, yemin billah ettirdi, ağzından laf alamadı.

"Gelecek hafta anamı getir mutlaka, bir şey varsa ben

onun yüzünden anlarım" diye tembihledi amcaoğlunu.

Günler artık hiç geçmiyordu. Gözünü tavana dikip sabahlıyordu. Tutuklu arkadaşlarıyla sohbete katılıyor, dışarıda ne haberler var konuşuyordu ama içi içini kemiriyordu. Babasının öldüğü düşüncesini aklına bile getirmek istemiyordu.

Görüş günü geldiğinde sabah erkenden kalktı, tıraşını oldu. Önceki gün yıkadığı bej rengi gömleğini giydi. Kulağı, gardiyanın adını bağıracak sesindeydi.

"Remzi Şahin!"

Gardiyanın sesiyle, koşarak kapıya fırladı.

Tel örgünün ötesinde babasını göremeyince çok bozuldu. Suratı allak bullak oldu. Tel örgülerin ötesinde anası vardı. Allı, güllü başörtüsü başında, çektiği acıların, çilelerin, bir haritaya dönüştürdüğü yüzüyle karşısında duruyordu. Şimdi ağlamıyordu ama beyazına kan oturmuş gözlerinden ağladığı belliydi. Bir ananın acıdan parçalanmış duygu dolu gözleriyle bakıyordu.

"Anam nasılsın?" dedi Remzi.

"Yavrum, sen nasılsın?" dedi anası Kürtçe konuşarak.

Başlarında bekleyen jandarma, Kürtçe konuşmayı duyunca olanca sesiyle bağırdı:

"Kürtçe konuşulmayacak. Tek kelime Kürtçe konuşursanız, hemen keserim görüşmeyi."

Anası tek kelime Türkçe bilmezdi ki Remzi'nin. Bir anda ter boşandı Remzi'den. Mutlaka öğrenmeliydi babasının durumunu. Hoş annesinin duruşundan, bakışından anlamıştı babasının öldüğünü ama emin olmak istiyordu.

"Anam tek kelime Türkçe bilmez komutanım" dedi, jandarmaya bir umutla.

Jandarma, burnundan kıl aldırmadı, tersledi:

"Askerliğimi mi yakacaksın ulan. Kesin emir var. Tek kelime Kürtçe konuşulmayacak. Tek kelime Kürtçe duyayım, anneni hemen çıkartırım dışarı."

Remzi, cümlenin sonunu duymadı bile. "Anne, babam, babam nasıl?" diye bağırdı.

Anası kafasını salladı öne doğru. Gözleri birbirine kilitlendi ana ile oğulun. Anası anladı, Remzi'nin babasını sorduğunu. Remzi emin olmak istiyordu. Bu kez Kürtçe bağırdı anasına:

"Babam öldü mü ana?"

"Ulan, şimdi dedik Kürtçe konuşulmayacak" diye gürledi jandarma, "Bu görüşme bitmiştir". Anayı tuttu kolundan, kaldırdı, kapıya doğru sürükledi. Jandarma dışarı çıkartırken, ana, kapının ağzında, gözleri dolu dolu, son bir kez baktı oğluna.

Remzi, elinden bir şey gelmemenin kahredici ezikliği içinde yumruklarını sıktı. Gözleri doldu, boğazında bir şeyler düğümlendi. Gardiyanın, kolundan tutup onu götürdüğünün farkında bile değildi.

Koğuşa gelince toparladı kendini. Koğuştakilerin moralleri bozmamak için ağlamaması gerektiğini biliyordu. Arkadaşları, kötü bir olay olduğunu sezinledi.

"Hayrola Remzi. Kötü bir haber mi var?"

"Yok, yok" dedi Remzi, geçiştirdi. Tuvalete yöneldi. Tahta kapıyı kapatıp, yere çömeldi. Hüngür hüngür ağlamaya başladı. Yıllardır ağlamamıştı oysa. Yıllardır biriken gözyaşları, bomba olup patlamıştı sanki. Babasıyla daha önce değil de, hapisteyken dost olmalarına ağladı. Ailesini ihmal etmesine ağladı. Sarsıla sarsıla ağladı.

Kapı, hızla birkaç kez vuruldu.

"Kardeşim çıksana artık."

Remzi, ne kadar zaman geçtiğinin farkında bile değildi. "Tamam çıkıyorum" dedi. Suçüstü yakalanmışçasına elinin tersiyle gözyaşlarını sildi, gözlerini ovaladı. Parmaklarının ucuyla göz kapaklarını araladı, başını dikleştirip kapıyı açtı.

Kapıyı vuran Adnan'dı. Göz göze gelmemeye çalıştı. Adnan söylendi:

"Yahu kardeşim, 20 dakikadır ne yapıyorsun içeride?" Remzi, gözyaşlarını gizlemenin telaşı içinde yanıt verdi:

"Ulan 40 yılda bir mastürbasyon yapalım dedik, bir rahat bırakmadınız."

ŞİFRE

Adana Cezaevi'ne getirilen Cemal'in ayakta duracak hali yoktu. Tüm vücudu morluklar içindeydi. Günlerce işkence görmüştü.

Siyasi tutuklular Cemal'in etrafını sardı. "Geçmiş olsun" kelamından sonra, hangi siyasi örgütten olduğunu sordular.

Cemal, "Valla" dedi, "Benim siyasetle yakından, uzaktan hiçbir ilgim yok. Hiç anlamam o işlerden."

Siyasi tutuklular şaşırmıştı:

"Ya bırak bu işleri. Burada her fraksiyondan insan var. Gizlemene gerek yok" diye itiraz ettiler.

Cemal ısrarlıydı:

"Valla kardeşler, hiçbir örgüte üye değilim. Kilis'ten mal alır, Antep'te satarım. Siyasetten falan hiç anlamam."

"Kaç gün işkence yaptılar sana."

Cemal, günleri unuttuğunu belli edecek bir yüz ifadesiyle tavana doğru bakıp sordu:

"Bugün ayın kaçı?"

"16'sı."

"Hangi aydayız ya" diyen Cemal iyice şaşırmış bir ifade takındı.

"Ekim ayındayız."

"Vay anasına yahu. 20 gündür adamlar etmediğini bırakmadı bana. Anamdan emdiğim sütü burnumdan getirdiler. 27 Eylül'de beni Kilis'te tutup götürdüler. O günden beri verdiler sopayı, elektriği. "

Tutuklulardan biri atıldı.

"Ulan bir de siyasi olmadığını iddia ediyorsun. Siyasi olmayan adamın kılına dokunmaz polis. Hem siyasi olmayacaksın, hem bu kadar işkence göreceksin. Saklama koçum.

Burada birlikte yıllar geçireceğiz. Anlat hadi anlat."

Çaylar geldi. Cemal'e 'hoş geldin çayı' uzatıldı. Cemal bardaktan bir fırt çekip, ağzını şapırdattı, anlatmaya başladı:

"Mal almak için Kilis'e gelmiştim. Çarşıda dolaşırken iki sivil polis yolumu çevirip beni polis minibüsüne götürdü. 'Nereden gelip, nereye gittiğimi' sordular."

Antepli olduğumu, mal almak için Kilis'e geldiğimi söyledim. Biz bunları yemeyiz dercesine suratıma ilgisizce bakıp beni karakola götürdüler. Üstümü arayıp, bütün ceplerimi boşalttılar. Cebimden çıkan bir kâğıtta yazılı olanlara takıldılar.

Reşat sabırsızlıkla atıldı:

"Ne yazıyordu kâğıtta."

Cemal'in yüzüne ilgi toplayıp, kendini dinlettirmenin zevki yerleşti. Ranzanın üstünde şöyle bir doğrulup, sağ bacağını ayağının altına çekti. Ağzından anlamsız sözcükler döküldü:

"Vyze 43."

"O ne yahu" diye hep bir ağızdan konuştu tutuklular. Cemal, artan meraktan memnundu. Daha da keyiflendi. Ağzından bal akarcasına devam etti:

Polisler de tutturdu, "Bu neyin şifresi" diye. Beni aldılar falakaya. Verdiler sopayı. Sabah akşam dayak atıp sordular. 'Neyin şifresi bu ulan' diye. Ben sustukça onlar vurdu. Konuşmadıkça daha da sinirlendiler. Başladılar elektrik vermeye. 'Bu harfleri, bu rakamları açıklamazsam ölün çıkar buradan' dediler. Yine verdiler sopayı. Bir süre sonra bende konuşacak hal kalmamıştı zaten. 15 gün dövdükten sonra, kendime geleyim diye 5 gün hiç dokunmadılar. Sonra bir örgüt davasından yargılanacağımı söyleyip savcılıktan tutuklama kararımı çıkarttılar. Ve bir arabaya koyup beni Adana'ya, buraya getirdiler.

Tutukluların merakı iyiden iyiye artmıştı.

"Yahu kardeşim adamı çıldırtma. Ne yazıyordu o kâğıtta."

"Dedim ya, Vyze 43."

"Yahu ne demek bu?"

Cemal'in suratına bu kez muzip bir gülümseme yerleşti:

"Yahu kardaşlar bu bir çizme markası. Antep'te bizim mahallenin muhtarı, markasını ve ayakkabı numarasını kâğıda yazıp bu çizmeyi kendisine getirmemi istedi. Hepsi bu."

Tutuklular şaşkınlıkla birbirine bakındı. Reşat yine atıldı:

"Yahu kardeşim sen salak mısın? Niye bunu söylemeyip bunca işkence gördün?"

Cemal, olduğu yerde diklendi, Göğsünü kabarttı. Mağrur bir ifadeyle sağ elini yumruk yapıp göğsüne vurdu:

"Kardeşim biz Aleviyiz, ölürüz de sır vermeyiz,"

AHZU KABZ KRİZİ

Yıl 1982. Yer Selimiye Kışlası. Müvekkili ile görüşmek isteyen Avukat Recep, tutukluların bulunduğu kata inmek istedi. Önünü bir onbaşı kesti.

"Hemşerim nereye gidiyorsun?"

"Müvekkilimle görüşeceğim. İşte vekaletnamem."

Onbaşı vekaletnameyi aldı. Ciddi bir ifadeyle uzun uzun okudu. İşin içinden çıkamadı onbaşı. "Siz bekleyin" dedi ve gitti. Bir süre sonra yanında çavuşla geri geldi. Bu kez çavuş vekaletnameyi uzun uzun okudu. Kaşını kaldırdı, dudağını büktü. Kafasını salladı, "Bu olmaz" dedi.

"Nasıl olmaz kardeşim" diye çıkıştı Avukat, "Noterden tasdikli vekaletname bu."

Çavuş bu sert çıkış karşısında, 'Teğmenime sorayım" diyerek yanlarından ayrıldı.

Vekaletname bu kez teğmenin ellerindeydi. Uzun uzun o da okudu. O da işin içinden çıkamayıp, yüzbaşısına götürdü. Uzun uzun okuma sırası bu kez yüzbaşıdaydı. Olay yüzbaşı ile de çözümlenemedi, binbaşıya intikal etti. Binbaşı, albayına havale etti. Bir süre sonra en yetkili kişi olarak Albay, Avukat Recep'in yanına geldi:

"Avukat Bey, siz müvekkilinizle görüşemezsiniz."

"Neden? İşte vekaletnamem var. Niçin görüşemeyeyim?"

"Burada, ahzu kabz yetkiniz olduğu yazıyor."

"Olabilir. Bu her vekaletnamede vardır. Para çekme alma yetkisidir bu."

Albay suratına çok bilmiş bir ifade takındı ve sinsi bir gülümseme ile üsten bakarak konuştu.

"Avukat Bey... Avukat Bey... Siz boş verin bu işleri. Ne ya-

ni siz şimdi ahzu kabz yetkisiyle içeri gireceksiniz. Müvekkilinizi çekme ve alma yetkisini alacaksınız, değil mi? Biz de buna göz yumacağız. Olmaz öyle şey."

Avukat Recep sinirden gülmeye başladı. "Ya olur mu öyle şey" diyerek devam etti.

"Tamam ben bu ahzu kabz yetkisinin üzerini çizeyim. Bu madde para çekmekten başka işe yaramaz. Çizelim üstünü gitsin."

Albay, kurnaz bir şekilde kaşlarını kaldırdı. Kafasını sallayarak cevapladı.

"Avukat Bey, Avukat Bey. Boş verin bunu. Siz bu vekaletname ile görüşemezsiniz. İşte o kadar."

KALKTI

Herkes ona Fethullah Hoca derdi. Bir dönem öğretmenlik yapmıştı. Diyarbakır Cezaevi'nde de adı 'Hoca'ya çıkmıştı. Diğer tutuklulardan epeyce büyüktü, 40 yaşlarındaydı. Kısa kırçıllı beyaz saçları, içi gülen ela gözleri, dik duruşuyla koğuşta çok sevilir, sözü dinlenirdi. Hoş sohbeti ve tatlı diliyle, herkesi kendisine bağlamıştı.

1981 yılında, ağır bir işkenceden geçirilmiş, dayağın yanında günlerce, erkeklik organından elektrik verilmiş, tutuklanmış ve cezaevine getirilmişti. Yaşına ve gördüğü ağır işkenceye rağmen neşesinden bir şey kaybetmemişti. Cezaevinde herkese moral aşılamaya çalışırdı. Cezaevinde, herkesin kendisine karşı büyük bir saygısı vardı.

Son birkaç haftadır, Fethullah Hoca gülmez, konuşmaz olmuştu, herkesten uzak durmaya başlamıştı.

Koğuşun büyükleri, derdini sormuş, "Yok bir şey" diye geçiştirmişti.

Hoca, "Yok" dediği için kimse, bir derdi var ama söylemek istemiyor diye, fazla üstelememiş, Hoca'yı kendi haline bırakmıştı.

Hoca'da gözle görülen en büyük değişiklik, sık sık, bokların yerlerde yüzdüğü o pis, iğrenç tuvalete gitmesiydi. Fakat kimse, saygısından dolayı, Hoca bir şey söylemeden bu değişikliğin sebebini sormaya cesaret edemiyordu.

Her tuvaletten çıkışında Fethullah Hoca'nın suratını gergin, sinirli, mutsuz bir ifade kaplıyordu.

Günler böyle geçerken, Hoca yine tuvalete gitti. Bu kez çıktığında yüzünde güller açıyordu. Bir mutluluk dalgası yayıldı yüzünden.

"Hocam hayrola" dedi Nadir, bu değişime sevinerek. "Kalktı" dedi Fethullah Hoca, elini yumruk yapıp havada sevinçle sallarken. Tekrar "Kalktı" diye bağırdı bu kez.

Nadir şaşırdı. Hocayı ilk kez böylesine çocuk gibi sevinirken görüyordu. "Ne kalktı Hocam?" diye sordu.

Fethullah Hoca, gözleri parlayarak önünü gösterdi eliyle Nadir'e.

"Yahu, iki aydır en ufak şekilde kalkmıyordu lanet olası."

AİLE TERBİYESİ

Yıl 1983. Yer Diyarbakır Askeri Ceza ve Tutukevi. Koğuş gardiyanı değişmişti. Yeni gelen gardiyanın ünü tüm cezaevine yayılmıştı, lakabı "Kasap"tı. Lakabına yakışır zalimlikleri koğuşta anlatılırken, koğuş kapısının üzerindeki sürgülü mazgal kapağı açıldı.

"Yaşar Yaşaroğlu. Avukat görüşün var, çık!"

Yaşar ranzadan kalktı, kapıya yöneldi. Tüm tutuklular birbirinin yüzüne bakıyordu. Büyük olasılıkla itirafçı ya da ispiyoncu olması için çağrılıyordu Yaşar.

Yaşar koğuştan çıktı. Gardiyanla birlikte koşar adım cezaevi koridorlarından geçtiler. Sinema salonuna geldiler. Adı sinema salonu ama ne perdesi ne de koltuğu vardı. Sinema salonu, toplu dayakların atıldığı tutukluların, zorbalıkla itirafa zorlandıkları geniş bir alandı.

Yaşar, sinema salonuna getirilince, koğuştan çıkarılma nedeninin "Avukat görüşü" olmadığını anlamıştı. Kasap'ın ilk kurbanı olacaktı demek ki.

Korku ve ne olacağını bilmemenin endişesi içindeydi. Kasap'ın "Çök" komutuyla, duvara yüzünü dönüp, nizami bir şekilde çömeldi yere. Salonda volta atıyordu Kasap. Biraz sonra yanına geldi, "Kalk" dedi.

"Sen itirafçı mısın?"

"Hayır, değilim."

"Peki, neden itirafçı değilsin?"

"Ben devrimciyim de ondan" demek geçti içinden Yaşar'ın. Sonra vazgeçti. "Aile terbiyem müsait olmadığı için itirafçı olamam" dedi. Zalimliği dillerden düşmeyen "Kasap" etkilenmişti Yaşar'ın yanıtından. Elini omzuna koydu.

"Rahat otur, istirahatına bak" dedi ve çekip gitti.

Yaşar kurtulamamıştı. Biraz sonra bir üsteğmen içeri girdi. İtiraf etmesi halinde, kendisine çok yardımcı olunacağını, salıverileceğini söyledi. Vaatlerin ardı arkası kesilmedi. Üsteğmen, televizyona çıkıp, "Yıkıcı ve bölücü emellerini" anlatmasını istiyordu Yaşar'dan.

Yaşar üsteğmene de "Aile terbiyesinin, bunu yapmasına engel" olduğunu söyledi. Üsteğmen, 36. Koğuş'un sorumlusu "Sütçü"yü çağırdı.

Çok öfkelenmişti. "Götürün bunu. Her gün banyo yaptırın" diye emretti.

Üsteğmenin banyo dediği, 36. Koğuş'un bokla dolu hücresinde her gün yıkanmaktı.

KATANGA VATANDAŞI

Gazetede tek sütun kısa bir haber dikkatini çekmişti Hikmet'in. "Belçika'nın sömürgesi olan Katanga'nın bağımsızlığı için savaşan Marksist Leninist militanlarla çıkan çatışmada, askerlerin 5 militanı öldürdüğü" yazıyordu haberde.

Hikmet odada bulunan üç arkadaşına döndü:

"Katanga neresi bilen var mı?"

Herkes boş boş birbirine baktı. Kimse bilmiyordu.

Yıl 1977, ilkbahar ayları. Evde sadece ideolojik kitaplar ve siyasi dergiler var. Eylemden eyleme koşmaktan, birlikte paylaştıkları eve, ne bir ansiklopedi ne de atlas almak hiçbirinin aklının ucundan bile geçmemişti.

"Bunu protesto edelim" dedi Hikmet, kalın siyah kaşlarını daha da çatarak.

"Ya Katanga neresi bilmiyoruz bile. Yanlış bir iş yapmayalım" diye karşı çıkacak oldu Dursun. Örgütün İstanbul Bölge Sorumlusu Hikmet'e karşı çıkmak öyle her babayiğidin harcı değildi.

Hikmet'in çocukluk arkadaşı olan Dursun, Elazığ'dan beri hiç yanından ayrılmamıştı. Bazı arkadaşlarıyla birlikte "Zenginden alıp fakire dağıtmak" için örgüt bile kurmuşlardı ilk gençlik yıllarında.

Hikmet kestirip attı; "Ben akşam Atıf Hoca'yı ararım telefonla. O söyler neresi olduğunu."

Dediğini de yaptı. İstiklal Caddesi'nden Taksim meydanına çıkan yolun başındaki kulübelerden Atıf Hoca'yı aradı.

"Yarın ara geniş bilgi veririm sana" dedi Atıf Hoca.

İstanbul Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışan

Atıf Hoca, ertesi gün, kısa bilgiler verdi telefonda Hikmet'e.

"Katanga'nın Afrika'da Kongo Cumhuriyeti'nin Güney'inde bir bölge olduğunu, uranyum ve elmas gibi çok zengin maden yataklarına sahip bulunduğunu ve Belçika tarafından sömürüldüğünü. 1960'da bağımsızlığını kazanan Katanga'nın, Belçikalılar'ın karanlık marifetiyle üç yıl sonra yeniden Kongo'ya bağlandığını, o yıldan bu yana (1977) da bağımsızlık yanlısı militanların Belçika ile işbirliği yapan diktatör Mabutu'ya karşı silahlı mücadele verdiğini" söyledi.

Mesele anlaşılmıştı.

Hikmet hemen eve döndü, arkadaşlarına bilgiyi verdi. Akşam hazırlıklar yapıldı. Büyükçe bir pankart yazıldı. "Katil Belçika. Katanga'dan defol". Pankartın iki ucuna çatapatlarla ve taşlarla doldurulmuş iki küçük kutu asıldı.

Hikmet ve arkadaşları eylem saatine 15 dakika kala Galatasaray'da oturdukları evden çıktı.

Büyükçe bir torbaya yerleştirdikleri pankartla birlikte İstiklal Caddesi'ne paralel arka sokaklardan yürümeye başladılar. Sıraselviler'e giden ara sokağa gitmek için İstiklal Caddesi'ne çıktıklarında Saray Muhallebicisi'nin köşesinde Kürşat'a rastladılar. Kürşat, örgütün Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki sorumlusuydu.

"Hayrola, nereye böyle" diye sordu.

Hikmet, "Hadi sen de gel. Eyleme gidiyoruz" diyerek koluna girdi. Kürşat, "Tamam" dedi, hiçbir ayrıntı sormadı. Taksim meydanına gelmeden sağdaki kilisenin bulunduğu sokağa girerek birerli, ikişerli dağınık bir şekilde yollarına devam ettiler.

Saat tam 13.00'da Sıraselviler Caddesi'ndeydiler. İki kişi pankartı taşıdıkları torbadan çıkartıp, Belçika Konsolosluğu'nun önündeki demir parmaklıklara tırmandı. Demir parmaklıklara bağlanan pankartın uçlarından bomba süslü iki teneke kutu aşağı doğru sarkıtıldı.

Caddede de korsan gösteri başladı. Aynı anda konsolosluğun önünde biriken küçük grup "Katil Belçika" sloganları at-

maya başladı. Konsolosluğun önünde bekleyen polisler korkudan müdahale bile etmediler gruba. Emniyete telefon edip yardım isterken, konsolosluğun bahçesine atılan ses bombası, kulakları sağır eden bir gürültüyle patladı.

Takviye polisler geldiğinde grup çoktan dağılmış, başka bölgelerdeki eylemler için harekete geçilmişti bile. Bomba imha ekipleri gelip pankartın ucundaki kutuları fünye ile patlattı.

Haber, ertesi gün Belçika gazetelerinde, "İstanbul konsolosluğuna bomba atıldı" başlıklarıyla geniş yer aldı.

Ardından da binlerce eylemin, vurulanların, protestoların, katliamların, kavgaların arasında olay unutulup gitti...

Üç yıl sonra 12 Eylül darbesi oldu. Hikmet için de kaçak günleri başladı. Yurt dışına kaçma teklifini kabul etmedi. O içeride sonuna kadar mücadeleyi sürdürecekti. Ancak çok uzun sürmedi. 1981'de Malatya'da bir köyde yakalandı. Köylülerin önünde nedamet getirmesi için önce meydan sopası yedi. Sonra Malatya'daki eski askeri havaalanında Kontr-gerilla timi 72 gün boyunca ağır işkenceden geçirdi Hikmet'i. Çırılçıplak soyup ellerinden, cinsel organından, ayak başparmaklarından elektrik verdiler. Filistin askısındayken ayaklarına ağırlık bağladılar. Kırbaçlandı. Kış günü soğuk suyla yıkayıp açık camın önünde günlerce aç susuz beklettiler.

Aylarca işkence gördü. Türkiye'de en fazla işkence gören insanlardan biri oldu. Cezaevinden firar etti. İstanbul'da tekrar yakalandı.

İstanbul Metris'ten başlayıp, Erzurum, Samsun, Gaziantep, Elazığ neredeyse tüm cezaevlerinde yattı.

Yargılanması 1984'te bitti. Hikmet, Türk Ceza Kanunu'nun tek bir maddesinden, 146'dan, iki kez idam cezasına çarptırıldı. İkinci kez idam cezasının verilmesinin gerekçesi mahkeme kayıtlarına "Her koşulda mücadelede ısrar eden bu adama ikinci idamı vermemek, devletin vereceği taviz olurdu" diye geçti.

Yani uslanmayacağı için bir idam cezası daha verildi. Ce-

zalar daha sonra müebbet hapse çevrildi.

Hikmet, 1991 yılında Terörle Mücadele Yasası uyarınca affı için mahkemeye başvurdu.

Elazığ'daki Askeri hastane mahkemeye çevrilmiş, hastanenin zeminindeki morglar da hücre haline getirilmişti. Hikmet, hastaneden bozma bu mahkemeye getirilirken 10 yıl sonra serbest kalma hayaliyle içi kıpır kıpırdı.

Saatlerce beklemenin, ıstırap dolu dakikaların sonunda nihayet hâkim karşısındaydı.

Ancak, iki kez ceza aldığı için bu suçlardan ancak biri affa sokuldu. Diğeri için verilen müebbet hapis cezası değişmedi.

Özgürlük hayalleri suya düşmüştü. Mahkemeden Elazığ Cezaevi'ne nasıl geldiğini fark etmedi bile. Morali bozulmuş, omuzları çökmüş bitik bir haldeydi. Hemen ranzaya uzanıp, uyumak ve her şeyi unutmak istiyordu.

Koğuşa girdi, hemen ardından da cezaevi müdürü yanına geldi. Kararı öğrenmiş, o da üzgün bir tavır takınmıştı.

"Nasılsın" diye lafa girdi.

Hikmet, dalga mı geçiyorsun gibilerinden ters ters yüzüne baktı beyaz saçlı, kırçıl bıyıklı müdürün.

Müdür istifini bozmadı, devam etti:

"Paşayı tanıyor musun?"

Hikmet, yıllarca işkencede yaptığı gibi tersledi müdürü. Aynı soruları onlarca kez duymuştu.

"Tanımıyorum."

Müdür, "Nasıl tanımazsın sana mektup yollamış Fransa'dan" deyip, üzerinde bir sürü resmi damga olan ağzı açılmış sarı zarfı uzattı ve ekledi:

"Seni, Katanga vatandaşı yapmışlar."

Hikmet, merakla sarı zarfı açtı. İçinden bir berat çıktı. Üzerinde şöyle yazıyordu:

"Katanga'nın bağımsızlık mücadelesine desteklerinizden dolayı şükranlarımızı sunarız. Fahri elçimiz ve vatandaşımız olarak ülkemizi ziyaretinizden büyük memnuniyet duyacağız."

Morali çökmüş durumdaki Hikmet'in yüzüne mutlu bir tebessüm yayıldı. Neresi olduğunu bile bilmediği bir ülke için enternasyonalci duygularla, emperyalizme, sömürüye karşı gerçekleştirdikleri eylem, bağımsızlık savaşını kazananlar tarafından unutulmamıştı.

Çünkü, 1977 yılında, Katanga'da bağımsızlık savaşı veren 5 militanın öldürülmesi olayı, dünyada sadece Türkiye'de protesto edilmişti.

Hikmet, elindeki beratı okşar gibi tutarken, cezaevi müdürü kafasını salladı, ağzının içinde belli belirsiz mırıldandı:

"Ne değerler gitmiş Türkiye'de, yazık çok yazık."

FAZLA BİTİNİZ VAR MI?

Alelacele yapımı tamamlanan Metris Askeri Cezaevi, 1981 yılının nisan ayında açıldı. Açılmasıyla birlikte de cezaevi yöneticilerinin yaşattığı acılarla türkülere bile konu oldu.

İstanbul'un tıklım tıkış cezaevlerinden tutuklular, cemselerle gruplar halinde Metris'e getirilmeye başlandı. Her gelen gruba önce "hoş geldin dayağı" atılıyordu.

Askerler yumruklarla, coplarla erkek tutukluların kafalarını bacakları arasına sıkıştırıp, kan revan içinde saçlarını kesiyordu. Aslında buna kesmek değil yontmak demek daha doğruydu.

Günler geçtikçe koğuşlarda kitlesel işkence dönemi başladı. Gün ve gece boyu hoparlörlerden yüksek sesle İstiklal marşı, askeri marşlar ve Müşerref Akay'ın "Türkiyem" şarkısı dinletiliyordu tutuklulara.

Türlü bahanelerle sabah akşam koğuşlara "Allah Allah" nidalarıyla dalan askerler, kafa göz bakmadan tutukluları coplarla dayaktan kırıp geçiriyordu.

Sabah, akşam sayımlarında hazır ola geçmeleri için tutukluların bacaklarına, kollarına tekmeler yağmur gibi iniyordu. Gözdağı vermek için birkaç kişi sıradan alınıp, koridorda bayıltıncaya kadar dövülüyordu.

Metris Cezaevi'nde dayak sadece tutuklular için sıradan bir olay değildi. İçerideki çocuklarını 5 dakika görmek için geceden Metris'in önüne gelip beklemeye başlayan anne, baba ve eşler de düzgün sıraya girmedikleri için tahta coplarla dayaktan nasiplerini alıyordu.

Cezaevine girenlerin can güvenlikleri güya devlete ema-

netti. Ama devleti temsil edenlerin tavrı "sizi bize sayıyla mı verdiler" cinsindendi. Öldüresiye dayak, hücrede tecrit, ağır işkence cezaevinde ölümleri de birlikte getirdi. 1981 yılının aralık ayında, İsmet Taş, koğuşta fenalaştı. Tutukluların tüm canhıraş bağrışlarla yardım istemelerine rağmen doktor gece yarısı geldi. Hastaneye kaldırıldı ama artık çok geçti. İsmet Taş hastanede yaşamını yitirdi.

Metris'te C, D, E ve kadınların bulunduğu B blok ile tecrit koğuşları baskı ve dayak operasyonlarının merkezi olmuştu. Tutuklular, kimi zaman kalorifer borularına ve duvarlara vurarak, kimi zaman harflerin yerine sayı kullanarak (örneğin 1= A, 3=C, 29=Z gibi) şifrelerle haberleşiyorlardı. Koğuşlar arasındaki bu haberleşme tutukluların birlikte hareketini, birlikte direniş yapmalarını sağlıyordu.

Askeri dayatmalar git gide artmaya başladı. Revire, ziyarete, mahkemeye gidilirken asker gibi "Sağdan say" diye tekmil vermesi ve adı okununca tutuklulardan "buradayım" demesi isteniyordu. Ardından ön ilikletme zulmü başladı. Her şey küfür ve dayak için bir bahaneydi.

Artan bu zulüm karşısında hücreler arasında şifreleşmeyle tutuklular sayıma çıkmama direnişi başlattı. Cezaevi yönetiminin bu eyleme cevabı da gecikmedi. Ziyaretler, revire çıkmalar ve havalandırma yasaklandı.

Cemseler her gün yeni tutuklular taşıyordu Metris'e. Koğuşlarda değil yatacak, ayakta duracak yer kalmamıştı. 16 kişilik koğuşlarda, 40-50 kişi kalıyordu. O nedenle havalandırma temiz bir nefes almaydı tutuklular için.

İşte o günlerden birinde D Blok'taki 23 nolu koğuşun kapı mazgalı açıldı. Asker mazgalın aralığından koğuşa seslendi: "Bit var mı, eğer bit varsa koğuşu ilaçlayacağız."

Bu uzun süredir havalandırmaya çıkamamış, yükselen duvarlar nedeniyle sadece gökyüzünü görebilen tutuklular için gün boyu havalandırmada kalma anlamına geliyordu.

Hemen koğuşta bit aramasına geçildi. Herkes üstüne başına iç çamaşırlarına bakmaya başladı. Ancak aranan bit bir

türlü bulunamıyordu.

Valizlerdeki yedek elbiseler, kirliler hepsi elden geçirilmeye başlandı. Ancak sadece birkaç tane yumurta bulundu.

Tek umudumuz yumurtayı kabul ettirmekti. Ancak tüm ikna çabalarına rağmen askerler nuh dedi peygamber demedi. Bit yumurtası yerine bitin kendisini istediler.

Metin'in aklına daha önce alttaki iki koğuşla ipin ucuna bağlayıp haberleştikleri kibrit kutusu geldi. "Fazla bitiniz varsa hemen kutuya koyun, yollayın" diye bir not yazıp, kibrit kutusunu alt koğuşa sarkıttılar.

Tüm koğuş, merak içinde kibrit kutusundan gelecek "Bit" müjdesini bekliyordu.

Biraz sonra ip iki defa çekildi. Cevap gelmişti. Hızla ve umutla ipin ucundaki kibrit kutusunu çektiler.

İçindeki notta şu yazıyordu:

"Ne yazık ki fazla bitimiz yok."

SON OTOBÜSÜ KAÇIRINCA

Askeri cemselerle yeni gelenleri İstanbul Hasdal Kışlası'nın geniş salonunda topladılar.

Siyah gözlüklü, hafif göbekli orta boylu yüzbaşı elindeki kocaman copu avucuna vura vura böğürür gibi bas bir sesle bağıra bağıra konuşmaya başladı.

"Bana Deli Fethi derler. Burada emirlere uymayanları anasından doğduğuna pişman ederim. Sonra söylemedi demeyin."

Koğuşlar tıka basa dolmuştu. 10 ranzanın bulunduğu koğuşta 50-60 kişi vardı. Eskiler, yeni gelenleri karşılıyor, kimileri uzun süredir görmediği arkadaşlarıyla cezaevinde karşılaşıyordu.

Cahit'in ise ne bir tanıdığı vardı ne de siyasetle ilgisi. Dinine imanına bağlı, solla solculukla ilgisi olmayan 22 yaşında kara kuru bir gençti. Okmeydanı'nda elektrik malzemeleri üreten küçük bir işletmede çalışıyordu. Anne, babası ve 4 kardeşiyle birlikte Ümraniye'de bir gecekonduda yaşıyordu. 1971 yılında Sivas Divriği'den İstanbul'a gelmişlerdi. Parasızlıktan okuyamamış, küçük yaştan beri oto tamircisinden, berbere kadar birçok yerde kalfalık yapmıştı.

Büyük bir korku içindeydi Cahit. Evdekiler nasıl merak edeceklerdi şimdi. "Garipler yollara düşecek, hastaneleri, karakolları arayacak, öldüğünü sanacaklar, perişan olacaklar" düşüncesi beynini kemirirken büyük bir endişe içindeydi. Ancak, ne onunla ilgilenen ne tanıdığı ne de derdini anlatacağı kimse vardı. Koğuşlar dar gelince yeni gelenlerin bir kısmını koridora çıkardılar. Herkes alt alta, üst üste yerlere serildi.

Cahit de onlar gibi yaptı, soğuk, nemli betonun üzerine kıvrıldı. Botlarını çıkartıp yastık niyetine başının altına koy-

du. Daha beş dakika geçmemişti ki, 45 numara bir postal başının üzerine olanca ağırlığıyla bastırmaya başladı. Sanki sigara söndürür gibi bastırıyordu şakaklarına.

"Bu ne lüks ulan. Burası Hilton Oteli mi?"

Kafasının üzerinden kalkan postal bu kez böğrüne sert bir tekme olarak indi.

"Ulan burası zaten ahır gibi kokuyor. Beyefendi bir de o lağım kokulu ayaklarını sergiliyor. Giy ulan hemen şu ayakkabılarını."

Korkuyla, hemen tekrar giydi botlarını. Sabah, "Tuvalete gidecekler sıraya girsin" diye bağırdı bir asker.

Hemen kuyruğa girdi onlarca insan. Cahit ne olduğunu anlamadı ama fena da sıkışmıştı. Süklüm püklüm haliyle kuyruğun en sonlarında yer buldu kendine.

Ve kuyrukta beklerken öğrendi önündeki gençten, tuvalet için günde iki kez izin verildiğini. Genç ona bir de öğüt verdi;

"Kendine bir meyve suyu ya da süt kutusu bul. Onu yanında taşı, idrar torbası yaparsın. Tuvalete gittiğinde de dökersin."

Günler geçtikçe bu öğüdün ne kadar kıymetli olduğunu anladı. Cebindeki son kuruşlarla aldırdığı sütü içtikten sonra, üstünü kesip cebine koydu. Çişi tutamayacağı kadar geldikçe bu kutuya işiyordu. Tuvalet saatlerinde de gidip boşaltıyordu herkes gibi. Cahit'in hiçbir siyasetle ilgisi olmadığını, buraya yanlışlıkla düştüğünü anlayan tutuklular, onu aralarına aldılar. Kumanyalarını, ekmeklerini paylaştılar. Her gün savcılığa 15-20 kişi gidiyor ama Cahit'e bir türlü sıra gelmiyordu.

Hasdal'a getirildiği gün 1981 yılı mart ayının 25'iydi. Günler ağır aksak geçerken, savcılığa götürülecekler listesinde hep adının okunmasını bekledi. Ondan sonra gelenlerin bir kısmı, dışarıdan tanıdıkları sayesinde torpil kullanıp savcılığın yolunu tutmuş fakat günler geçmesine rağmen adı bir türlü okunmmamıştı.

Hasdal'da olaysız gün yok gibiydi. Hemen her gün bir dayak faslı vardı. Havalandırmaya çıkarırlarken, koridorun iki yanına dizilen askerler, avluya çıkana kadar ellerindeki cop-

larla kafa, göz, vücut nereye rast gelirse acımadan vuruyorlardı. Yere düştün mü yandın. Bu sefer işe postallar da giriyordu. Tekmeler havada uçuşuyordu.

Tutuklular koğuşlarda "Faşist baskıya son" sloganları atıyor, ardından askerler coplarla koğuşlara dalıyordu. Yine böyle bir gün, kendisine "idrar torbası" öğüdünü veren ve yanından pek ayrılmadığı Süleyman isimli gencin askeri iteklemesiyle ortalık karıştı. 5-6 asker birden Süleyman'ın üzerine çullandı. Coplar inip kalkmaya başladı. Coplardan ve küfürlerden Cahit de payını aldı. Gözünü açtığında revirde, kolu, başı sargılar içindeydi. Ağrıdan beyninin içi zonkluyordu.

Artık günler aylar birbirine karışmıştı. Yaz sıcağında dayanılmaz olan o pis kokuya bile alışmıştı. Savcılığa gidecekler arasında adı okunduğunda eylül ayının 21'i olmuştu.

Kâbus gibi geçen 6 aydan sonra nihayet savcının karşısındaydı.

"Hangi örgüttensin?"

"..."

Yanıt alamayan savcı sinirlendi, sesini yükseltti:

"Söylesene hangi örgüttensin?"

"Hiçbir örgütten değilim efendim."

"Hep öyle derler zaten. Niye burdasın o zaman?"

"Sayın savcı, ben Ümraniye'de oturuyorum. Okmeydanı'nda çalışıyorum. 6 ay önce işten sonra arkadaşlarla bir birahaneye takıldık. Ben Mecidiyeköy'e geldiğimde Anadolu yakasına giden son otobüs gidiyordu. Koştum ama yetişemedim. Malum saat gece 12.00'de sokağa çıkma yasağı başlıyor. Saat de 11'i çeyrek geçiyordu. Ne yapayım diye düşündüm. Mecidiyeköy karakoluna gittim. Polislere derdimi anlattım. 'Peki' dediler. Girişin oradaki şu banka yat kıvrıl sabah gidersin. Bende banka yattım. İki saat sonra askerler geldi. Karakolda, nezarette ne kadar insan varsa onlarla birlikte beni de bindirdiler cemseye. Ben askerlere derdimi anlatmaya çalıştım, suratıma bir dipçik yedim. 6 aydır Hasdal'da bu yanlışlığı anlatmak için bekliyorum."

RESMİ GÖRÜŞ

1980'li yılların sonuna doğru Diyarbakır Cezaevi'nde Yüzbaşı Esat Oktay Yıldıran (Daha sonra İstanbul'da bir halk otobüsünde öldürüldü) ile birlikte anılan vahşet günleri bir nebze olsun geride kalmıştı.

1984 yılındaki direniş sırasında "Başının gölgesini bile eğdirmeyen" insan olarak tanınan ve her siyasi görüşten insanın büyük saygı duyduğu Necmettin Büyükkaya'nın cezaevi hamamında dövüle dövüle öldürülmesi bardağı taşıran son damla olmuştu. Direniş birtakım hakların geri alınmasıyla sona ermişti.

En azından görüşme günlerinde bir düzelme yaşanmış, uygulamalar yumuşamış, koğuşlar arasında ziyaretler serbest bırakılmış, tutuklulara televizyon bile seyrettirilmeye başlanmıştı.

Seyrettirilen programlarda itirafçılar, sıradan Kürt köylüler ekrana çıkartılıyor, "Biz Türk'üz. Devletle baş edilmez" gibi propagandaya yönelik yayınlar yaptırılıyordu.

Cezaevinde yine bir gece tutuklu ve mahkûmlar televizyon izliyordu.

Ekranda kasketi başında sakalı uzamış bir köylü soluk almaksızın saydırıyordu teröristlere:

"Bizi tehdit ettiler. Bizi kullandılar. Korkudan ne derlerse yapmak zorunda kaldık. Çok pişmanım. Ne mutlu Türküm diyene."

Koğuşun ağabeyi Muzaffer, elindeki tesbihi çekerken şöyle bir yana kaykıldı. Başını hafifçe öne arkaya salladı. "Fesupanallah" çekip söylendi:

"Ulan sen elbet düşersin buraya. O zaman görüşürüz."

Kendi köylüsüydü televizyonda konuşan.

Ve Muzaffer ağabeyin dediği çıktı. Köylü bir ay sonra cezaevine düştü.

İtiraflar, televizyonlara çıkıp konuşmalar fayda etmemiş, köylü "Terör örgütüne yardım ve yataklık yapmaktan" tutuklanmıştı.

Koğuşun kapısından giren köylüyü Muzaffer hemen tanıdı. Oturduğu ranzadan kalktı ve köylüye seslendi:

"Gel bakalım Reşo, otur hele şöyle."

Reşo, köylüsü Muzaffer'i görünce sevinmişti. Yüzünde dökülmüş dişlerini gösteren bir tebessümle oturdu ranzaya.

Muzzaffer hemen konuya girdi:

"Ya Reşo, neydi o televizyonda söylediklerin. Maşallah yerin dibine batırdın Kürtleri."

"Olur mu Muzaffer Ağabey" dedi Reşo ve ekledi:

"O benim resmi görüşümdür."

IRZ DÜŞMANI FİRARİLER

Elazığ Askeri Cezaevi tıka basa dolmuştu. Yataklarda iki kişi yatmasına rağmen tutuklu ve hükümlüler koğuşlara sığmıyor, 105 kişi aynı tuvaleti kullanıyordu.

Tutuklular, Celal'in öncülüğünde isyan başlattı. İsyan çıkaranlar askeri cezaevinden sivil cezaevine nakledildi.

Celal ve arkadaşlarının istediği de buydu zaten.

Elazığ Cezaevi kentin içinde sayılırdı.

Celal ve arkadaşları, sivil cezaevine gelince hemen kaçış planları yapmaya başladı. Tünel kazılacaktı ama toprağı saklayacak yer bulamadılar.

Önce çatıya büyük su depoları konulması için eylem başlatıldı. Eylem kısa sürede sonuç verdi. Çatıya üç büyük su deposu konuldu.

Ardından da tünel çalışmaları başladı. Gece havalandırmaya iniyor, tüneli kazıyor, sonra çatıya çıkıp toprağı boşaltıyorlardı. Bulundukları koğuştan itibaren 30 metre içinde iki duvar, ikinci duvarın hemen bitişiğinde iki ev vardı.

Bir gece ülkücü bir gencin asılacağı haberi geldi koğuşa. Kendisi de idamla yargılanan Celal, Elazığlı olan bu genci tanıyordu. "Arkadaşlar" dedi, koğuştakilere dönerek, "bu gece sayım vermiyoruz, yemek yemiyor, idamları protesto ediyoruz."

Koğuş bir anda, "Kahrolsun faşizm, idamlara hayır" sloganlarıyla inlemeye başladı. Sloganlar, protestolar diğer koğuşlara da yayıldı.

Cezaevi yönetimi telaşlanmıştı. Elazığ'dan köylüsü olan gardiyan, Celal'e niye isyan başlattıklarını sordu.

"İdamları protesto ediyoruz" dedi Celal.

"İyi ama" dedi gardiyan, "sen tanırsın o genci, o MHP'li, yıllardır birbirinize düşmansınız."

"Faşist de olsa, biz idamlara karşıyız arkadaş. Hiç kimsenin idam edilmesine gönlümüz razı gelmez."

Gece yarısı, köylüsü gardiyan yine Celal'in yanına geldi, bir zarf uzattı kendisine. Zarf kapalıydı. Cezaevinde olacak bir şey değildi bu.

"Bunu asılacak olan ülkücü çocuk gönderdi" dedi.

Celal, gardiyan gittikten sonra heyecanla zarfı açtı. Bir parça kâğıda, eğri büğrü harflerle şunlar yazılmıştı:

"Celal agam. Bizim memleketi işgal ettiler. Bizi birbirimize düşürdüler. Şimdi de bizi asıyorlar. İkinci koğuşun altında toprağa gömülü bir testere var. Onu al buradan kaç. Kaçtığında ben bunu toprağın altında hissedeceğim."

Doğruydu yazılanlar...

İkinci koğuşta toprağın altına gömülmüş testereyi buldular. Bu testereyle parmaklıkları kesmek artık çocuk oyuncağı gibi bir şey oldu.

Celal, gündüzleri çoğu kez gözcülük yapıyordu. Koğuşun penceresinden karşıdaki ev çok net görünüyordu. Evdeki adam, her gözcülük yaptığında ana avrat küfürler ediyordu Celal'e. Bir anlam veremedi bu duruma.

Annesi ziyarete geldiğinde, "Ana, şu karşıdaki eve bir gidin oradaki adam niye küfredip duruyor bize bir sorun. Derdi neymiş bir öğrenin, yoksa bu işin sonu fena olacak" dedi.

Annesi ertesi hafta ziyarete geldiğinde öğrenmişti adamın sorununu. Annesi gülerek anlattı Celal'e.

"Meğer, cezaevindeki bir mahkûm, koğuşun penceresinden baka baka adamın kızını ayarlamış. Cezaevinden çıktığında da kızı kaçırmış. Adam, şimdi bütün mahkûmlara düşman."

Mesele anlaşılmıştı. Daha sonraki günler adamı bir daha pencerede görmediler.

Tünel kazma işi tüm hızıyla sürüyordu. Hesaplarına göre, cezaevi duvarının hemen bitişiğindeki terk edilmiş evin bah-

çesine çıkacaklardı.

Kaçış saati, televizyonda Dallas dizisinin olduğu saate ayarlandı. Gardiyanların hepsi "Dallas" tutkunuydu ve koğuşun önünde televizyona bakıyorlardı. Gardiyanlar Dallas'ın keyfini iyice çıkarsınlar diye koğuş olarak onlara fındık, fıstık aldırdılar kantinden.

Ve Dallas'ın meşhur jeneriği ile müziği başlar başlamaz, gardiyanlar televizyonun başına geçince, tünele inmeye başladılar.

Tünel'den metruk evin bahçesine ilk çıkan Celal oldu. Çıkar çıkmaz da bir bekçi, "Vay ırz düşmanı" diye bağırarak üzerine atladı Celal'in. Kollarıyla sımsıkı sardı. Celal kurtulmak için çırpındı, ama nafile. O sırada tünelden ikinci kişi çıktı. Bekçi yine bağırdı.

"Vay bir tane daha. Irz düşmanları sizi."

Ardından üçüncü, dördüncü, beşinci kişi çıktı tünelden. Tünelden her çıkanla birlikte bekçinin hayreti de, bağırması da artıyordu.

"Bir tane daha, bir tane daha, 4 kişi olur mu, 5 kişi olur mu? Sizde hiç ahlak, namus yok mu?"

Tünelden çıkanlar, Celal'i sırtından boğazına yapışmış, durmadan bağıran bekçiyi görüce kısa bir şaşkınlık geçirdiler. Ardından hemen üstüne atlayıp Celal'i bekçiden kurtardılar. Bekçiyi yere yuvarlayıp, bir iki tekme attıktan sonra kaçmaya başladılar.

Celal ve arkadaşları kaçtı ama yerden kalkan bekçi, silahını çekip tünelden en son çıkan üç kişiyi teslim aldı.

Üç kişi bekçi tarafından karakola götürüldüğünde, Celal ve arkadaşları, gizlenecekleri eve varmışlardı.

Son gelenler üç arkadaşlarının yakalandığını söyleyince Celal'in morali bozuldu. Firar ettikleri, sabah ortaya çıkacakken hemen belli olmuştu. Bu da sınırı geçip kaçacak arkadaşları için kötü bir haberdi.

Karakolda polislerin sorgusu ise başka yöndeydi. Bekçi, "bu adamlar metruk evde bir orospu ile iş tutacaklardı. Kadın

hakkında ihbar olduğu için nöbet bekliyordum. Fakat bunlar 10 kişi geldi" diye polislere açıklama yaptı.

Polisler, "10 kişi bir kadınla nasıl yapacaktınız anlatsanıza ulan" deyip biraz porno hikâye dinleme hevesindeydiler.

Biraz hayal güçlerini kullanıp seks fantezileri anlatsalar polis bırakacak. Ama ne Ömer, ne Ali İhsan ne de Gürbüz'ün değil sevişmek, eline kadın eli bile değmemiş. Aşkları hep platonik olmuştu.

"Ya memur bey biz devrimciyiz, yapmayız öyle şey" diyor, başka da söz etmiyorlardı.

Polisler diretti:

"Tamam oğlum, kimliğiniz falan yok. Kimliğinizi vermek istemiyorsunuz. Biz zaten biliyoruz o kadını. Anlat, kadını nasıl becerdin."

Ömer bir adım öne çıkıp biraz da diklenip, "Ya memur bey, biz devrimciyiz, harama uçkur çözer miyiz. Biz hapishaneden firar ettik" deyince polislerde de şafak attı.

Sabah sayımda belli olması gereken firar olayı gece yarısı anlaşılınca, Elazığ, asker ve polis sirenleriyle inlemeye başladı.

O gece Elazığ Cezaevi'ndeki biri hariç 20 gardiyan gözaltına alındı. Gözaltına alınmayan tek gardiyan ise firara yardım eden cezaevindeki tek solcu gardiyandı.

ANNEN SENİ DOĞURMAZDI

Diyarbakır Cezaevi kadınlar koğuşunda görüş günüydü o gün.

Komutan, Esat Oktay Yıldıran nezaretinde gardiyanlar sabah sayımı yapmıştı.

Kadınlardan biri gür sesle tekmil vererek bağırdı.

"Nuran Şarklı, kanamam var pamuk alabilir miyim?"

Yıldıran, dudaklarını uzatıp pis bir ifadeyle bağırdı:

"Neren kanıyor ağzına sı.tığım."

"Âdet oldum."

"Neren kanıyor a.ına koyduğum."

Gardiyanlar birbirlerine bakarak pis pis sırıttı.

Esat Yıldıran, hiçbir şey söylemeden sırtını dönüp gitti.

Görüşme saati gelmişti. Esat yüzbaşı, tepede bir sandalye üstünde Nuran'la annesinin acılı bakışmalarını izliyordu.

Dayanamadı, sandalyeden inip yanlarına geldi.

"Ana" dedi, "Böyle bir terörist doğuracağına taş doğursaydın."

Nuran'ın annesi, kafasını çevirdi, nefrete dönüşmüş gözbebeklerini Yıldıran'ın gözlerine dikti.

"Analar ne doğuracağını bilemez. Annen seni doğuracağını bilseydi hiç doğurmazdı."

BAŞKAN BURADA ANNE

Yıl 1979. Dünyada, sosyalizm ile kapitalizm arasında büyük bir mücadele yaşanıyordu. Türkiye ise, birçok ilde sıkıyönetim olmasına rağmen, günde ortala 20-30 kişinin öldürüldüğü iç savaş günlerinden geçiyordu.

Mahalleler hatta sokaklar bile sağ, sol diye bölünmüştü. Sadece gençliğin değil, işçi sınıfının mücadelesi de kitlesel bir karakter kazanmıştı. Devrimci sendikalar ülkeyi sarsıyordu.

Bu yükselişinin önünü kesmek, bir toplumsal ve siyasal dönüşümü engellemek için kurulu düzenin güçleri ellerinden geleni yapıyordu. Aydınlara, siyasetçilere, gençlik ve işçi önderlerine suikastlar düzenlendi. Kontrgerilla, Kahramanmaraş, Sivas, Çorum gibi illerde kitlesel katliamlar gerçekleştirdi..

CHP, dönemin Adalet Partisi'nden ayrılan 11 milletvekilinin desteğiyle 1978'de tek başına hükûmet kurmuştu. Yaklaşık 250 insanın yaşamını yitirdiği 24 Aralık 1978 Maraş katliamından sonra Bülent Ecevit hükûmeti tarafından 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmişti. İstanbul da bu illerin arasındaydı. CHP hükûmetinin de etkisiyle henüz sert bir sıkıyönetim uygulaması yoktu, ama askeri bir rejime giden ilk adım da atılmıştı. Üniversitelerde polislerle birlikte askerler de kapıda nöbet tutmaya başlamıştı.

Osmanbey'deki Şişli Siyasal Bilgiler Fakültesi de, dönemin en hareketli okullarından biriydi. Ekim ayında okulun açılmasıyla birlikte, ülkücüler okula girmek için baskın yapınca çatışma çıktı. Çok sayıda öğrenci gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan biri de Merdan'dı.

Geniş alnının üzerindeki siyah kısa saçları, kömür karası ışıldayan gözleri, neredeyse alt dudağına kadar uzanan bıyık-

larıyla, kilometrelerce öteden devrimci olduğu belli olurdu. Boğazına bir kez dolanmış iki ucu önden sarkan atkısı, olmazsa olmaz parkası da hep üzerindeydi. Resmi olarak da, sosyalist bir gençlik örgütünün merkez yönetim kurulu üyesiydi aynı zamanda.

Gözaltının ardından, askeri mahkemeye çıkarıldılar. Mahkeme tutuklama kararı verince Samandra Askeri Cezaevi'ne götürüldüler.

İçeride gazeteleri satır satır okuyorlardı. Gazetelerde dönemin ünlü sendikası Maden-İş'in kongresinde işçi korosu tarafından "Enternasyonal Marşı" söylenmesiyle ilgili tartışma haberleri yer alıyordu. Ana muhalefet lideri Süleyman Demirel, MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ve MHP lideri Alpaslan Türkeş, üst üste demeçler veriyor, olayı devamlı gündemde tutuyorlardı.

Sonunda "Enternasyonal Marşı" söylendiği için soruşturma açıldı ve DİSK'in efsane genel başkanlarından ve Maden-İş Başkanı Kemal Türkler ile aralarında Kemal Daysal, Mehmet Karaca, Bahtiyar Erkul'un da bulunduğu bir grup sendikacı askeri mahkeme tarafından tutuklandı.

Kemal Türkler, sadece DİSK ve Maden-İş'in liderlerinden biri değil, dönemin Türkiye'sinde en önemli sol muhalefet sözcülerinden biriydi.

Sendikacıları önce Samandıra Cezaevi'ne getirdiler. Bir gün sonra da Selimiye Kışlası'na götürüldüler. Merdan'da diğer arkadaşlarıyla birlikte Selimiye'ye sevk edilenler arasındaydı. Askeri cezaevi aracına bindiğinde boylu poslu, yapılı güven veren duruşuyla Kemal Türkler'i görünce heyecanlandı.

"Geçmiş olsun" dedi.

Araçtaki Çin yanlısı gençlerden biri, Türkler'e laf attı. Bunun üzerine karşı iki grup hareketlendi. Merdan, ortaya atıldı:

"Arkadaşlar hepimiz gördüğünüz gibi aynı cezaevi aracındayız. Sermaye, rejim bizi birbirimizden ayırmadı, böyle davranmak yanlış ve ayıp" diyerek ortamı yatıştırmaya çalıştı.

Gerginliğin ateşi azalırken, araç da Selimiye Kışlası'na gelmişti.

Merdan ile Kemal Türkler'in cezaevi aracında başlayan dostluğu, Selimiye'de daha da gelişti. Selimiye Kışlası'nda ise aynı katta ve yan yana olan Orta-1 ve Orta-2 denilen koğuşlarda kalıyorlardı.

Selimiye günleri renkli geçiyordu. Dışarının hareketliliği cezaevine de yansımıştı. Kitaplar okunuyor, eğitimler veriliyor, dostluklar pekiştiriliyordu.

Koğuşların kapısı gece yatana kadar açıktı. Aynı koridora çıkıyor, birbirlerinin koğuşlarına girip çıkabiliyorlardı. Bazı subaylar koğuşlara sohbete geliyorlardı. Kemal Türkler'in gelişinden sonra sohbet için gelen subayların rütbeleri de yükselmişti.

Üst düzey bir TKP'li sendikacıyı yakından tanımak, tartışmak Merdan'a çok büyük katkı sağlıyordu. Sık sık satranç oynuyorlar, tartışıyorlardı.

En sıkıntılı günler ziyaret günleriydi. Çarşamba günleri ziyaret vardı. Ziyaret eski Türk filmlerindeki gibiydi. Ziyaretler, birbirine paralel ve aralarında el teması yapılabilecek kadar boşluk bırakılan iki sıra demir parmaklıklar arkasından yapılıyordu. Ziyaretçiler bir yanda, tutuklular diğer yanda yanyana görüşüyordu.

Ailesi, Merdan'ın, kaymakam, vali, diplomat olmasının hayalini kuruyordu ve tutuklandığı için çok üzülüyordu. Babası, sicilini bozduğu için artık bunu olamayacağını açık açık söylemişti ziyarette. "Yeterki hayatta kal oğlum" diyordu. Merdan'ın en az 8 ay cezaevinde kalacağı belli olunca, durumu o kadar kabullenmiş ki, "Burası hiç olmazsa dışarıdan daha güvenli" demişti bir keresinde de.

Annesi her hafta ziyaretine gelmeye devam ediyordu. Merdan'ın annesi ve kız kardeşinin geldiği bir gündü. Gruplar halinde görüşmeye çıkıyorlardı.

Annesi yine iki gözü iki çeşme ağlıyor, üzüntüsünü sözlere döküyor oğlunu iknaya çalışıyordu.

"Bak oğlum, sizin başkanlarınız dışarıda lüks içinde yaşıyor. Senin buralarda istikbalin kararıyor, gençliğiniz gidiyor." dedi.

Merdan'ın hemen yanında Kemal Türkler vardı. O da ziyaretçisiyle görüşüyordu. Birden ona doğru döndü, annesine gösterdi.

"Bak anne" deyip devam etti: "Bizim başkan da burada. DİSK'in Genel Başkanı, onu da tutukladılar, biz nasıl yaşıyorsak o da öyle yaşıyor burada. Aramızda hiç fark yok, sen o dedikodulara, propagandaya inanma."

Annesi şöyle bir baktı, yaşlı ama dinç, yapılı ve kelli felli, iyi giyimli bir adam vardı Merdan'ın yanında. Dikkatlice bakınca fotoğrafları o günlerde sık sık gazetelerde yer alan Türkler'i tanıdı.

Şaşkınlık ifadesi annesinin yüzüne yapışıp kaldı. Annesinin şaşkınlığını fırsat bilen Merdan, hemen Kemal Türkler'e dönerek, "Sizi annemle tanıştırayım" dedi.

Kemal Türkler büyük bir nezaket ve saygıyla, "Hoş geldiniz hanımefendi" dedi, "Oğlunuzu merak etmeyin burada sorun yok. Çok iyi bir delikanlı yetiştirmişsiniz, o haklı bir dava için mücadele ediyor, üzülmeyin."

Hürriyet

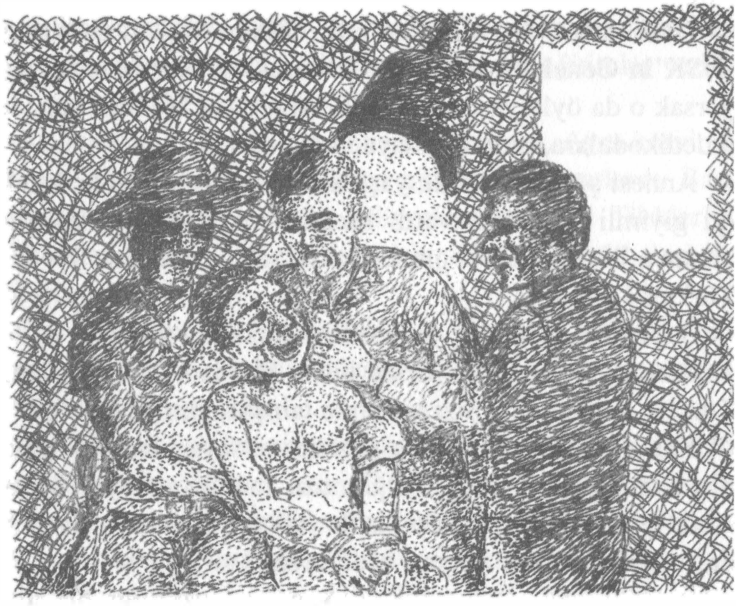
Hedef belirleniyor: Karışıklık

Bu sefer de bir sendika lideri öldürüldü

Annenin şaşkınlığı, bir gurura dönüştü. Kemal Türkler'e teşekkür etti. İkna olmuş ve içi rahatlamış olarak eve döndü.

Evet, "başkan" da cezaevinde, oğluyla birlikte yatıyordu.

* Kemal Türkler, 1926 yılında Denizli'de doğdu. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'in kurucusu ve ilk genel başkanıydı. Kemal Türkler, 22 Temmuz 1980 günü Merter'deki evinin önünde vurularak öldürüldü. 12 Eylül 1980 darbesine giden yolda işlenen en büyük cinayetlerden biriydi.

Mertkan Akça

SORGUDA

Size boyun eğmeyi öğrettim, dedi Zorba
Sağır ve dilsiz aklın uçurumlarında;
boş yere acı çekmişsiniz bir hayal için.
Boşuna, diye haykırdı Zorba,
düş içinde düşler görmesin kimse,
yerleriniz bellidir kuyunun ağzında

Pas yapar, demiri eritir gözyaşları,
dağların yerini değiştirir ufacık bir karınca;
sabrı, gayret kemerini kuşananlar bilir.
Düşlerim hiç gerçekleşmeyecek sanıyorsun
dedi Ozan, yargı gecesi son söz olarak
ayırabilir misin sen düşü gerçekten
Düşlerimle demir attım dünyaya,
gördükten sonra ışıkla gölgenin kavgasını
ne yapayım ben artık düşsüz hayatı

Geçen zaman kazandığım topraktır benim,
yıktığın kent bir gün kalem olacak,
ölümümü gördüm ve dirilişimi göreceksin.

O gün, İsrafil'in Sur'u üç kez çalınca
geri döneceğim kanatlı atımla birlikte;
diyeceksin, şaşkın gözlerle bakarak bana:
Hep buradaymış bu, hiçbir yere gitmemiş

Özdemir İnce
(Zorba ve Ozan)

VİZİTEN KAÇA?

Nurcan, 68 kuşağındandı. İstanbul Tıp Fakültesi'nde okurken, devrimci hareketin içine girmiş, 70'li yıllarda da, örgütünün önde gelenlerinden biri olmuştu.

Şişman vücudu, kalın bacakları, oldukça iri göğüsleri vardı.

Yuvarlak yüzüne, mavi gözleri ayrı bir sevimlilik katıyordu. Yanaklarının iki yanından uzanan kumral saçları, yüzünün yuvarlaklığını kapatıyordu.

Tıp fakültesini bitirdikten sonra, Feriköy'ün dereye yakın bölgesindeki gecekondu semtinde muayenehane açtı. Cana yakınlığıyla, kısa zamanda semtin, "Doktor Nurcan Abla"sı oldu. Bu arada, politik çalışmasını yürüttüğü partinin Şişli ilçe yönetimine seçilmişti. Politik çalışmalarla, muayenehane arasında mekik dokuyan Doktor Nurcan, yine de kilolarından bir şey kaybetmemişti.

1980 yılının nisan ayında, izinsiz yapılan bir gösteri sonrası polis, partinin ilçe yöneticilerini gece evlerinden teker teker topladı. Doktor Nurcan'ı, Bomonti karakoluna getirip, nezarethaneye soktular. Karakolun giriş koridorunun sağ yanındaki nezarethane, dikdörtgen biçiminde, fazla büyük olmayan bir odaydı. Boydan boya demir parmaklıkla yapılmış odayı kapıdan sızan ışık aydınlatıyordu. Kapının yanında ve dipteki kısa duvarın önünde, iki bank vardı.

Doktor Nurcan, içeri girince, karşı duvarın önündeki bankta oturan iki genç kıza, "Merhaba, geçmiş olsun" deyip, kapının kenarındaki banka oturdu. Kızların yüzündeki aşırı makyaj loş ışıkta bile belli oluyordu. İkisinin de saçları, kuaförden çıkmış gibiydi. Kırmızı rujla kalınlaştırdığı dudakla-

rı, röfleli saçları, incecik kaşları olan minyon genç kız, Doktor Nurcan'a seslendi:

"Sen de mi evde yakalandın?"

Çaprazında kalan kızlara bakmamaya çalışan Doktor Nurcan, pek konuşma niyetlisi değildi. Kısaca kesti attı:

"Evet."

Genç kız, Doktor Nurcan'ın isteksizliğini umursamadan konuşmayı sürdürdü:

"Viziten kaça?"

Nurcan, çok şaşırdı, "Beni tanıdılar, doktor olduğumu biliyorlar" diye içinden geçirip, "300 lira ama bizim oralar çok fakir olduğu için çoğundan para bile almıyorum" diye yanıtladı.

Genç kız birden hiddetlendi. Yanındaki arkadaşına dönüp sinirli sinirli söylendi:

"Ulan buradan çıkayım, bizim pezevenke göstereceğim gününü, bu 300 lira ediyorsa, bizim en az bin lira etmemiz lazım."

İLLEGAL

PKK militanlarının, Siirt'e yaptığı bir saldırı sonrası, yakınlardaki köylerden birine baskın düzenleyen güvenlik güçleri, genç, yaşlı diye ayırım yapmadan çok sayıda köylüyü kaymakamlık binasında topladı.

Kimlik tespiti yapılırken, siyasi polis şeflerinden biri odaya girdi. Sıraya dizilmiş köylüleri tek tek alıcı gözle süzdü. Bir köylüyü, uzaktan eliyle göstererek, "Buna çok dikkat edin, bu adam illegal" diye yanındaki polisleri uyardı:

Kimlik tespitleri yapıldı. Polisler, köylülerin sıra halinde binanın dışına çıkmasını istedi.

Herkes dışarı çıktı. Polis şefinin eliyle gösterdiği köylü ise yerinden kımıldamamıştı. Kasketi elinde, başı öne düşmüş ayakta bekliyordu.

Köylünün odayı terk etmediğini gören polislerden biri, öfkeyle çıkıştı:

"Sen ne bekliyorsun. Dışarı çıksana be adam."

Köylü kafasını kaldırdı, mahçup vaziyette yanıt verdi:

"Polis bey dedi ki, 'ille kal', ben de bekliyorum komiserim."

ÇAPKINLAR

Kollarına sıkı sıkı yapışmış polislerin arasında evden çıkarken, arama bahanesiyle, darmadağın edilen, yerlere dökülen kitaplara kafasını çevirip son kez baktı.

"Yürü orospu. Evinin halini düşününceye kadar, kendi başına gelecekleri düşün" diye bağırdı, koluna girmiş itekleyen polis.

Apartmanın kapısından çıktığında, meraklı komşuları camlara dolmuştu. Apartmanın çevresi ellerinde Thomsonlarıyla bekleyen polislerle sarılmıştı. İki polis minibüsü, iki beyaz Renault otomobil vardı sokakta. İkinci minibüsün kapısından itekleyerek soktular Şirin'i. Orta koltuğa oturttular. Yanında oturan polis, ensesinden tutup başını öne doğru itti. Polisler minibüse doluştu. Bağırış, çağırış sesleri arasında minibüs hareket etti. İki büklüm olmuş Şirin'in kafası her sarsıntıda öndeki koltuğun demirine çarpıyordu.

"Kim ihbar etti" diye düşünüyordu Şirin, "Kim olabilir? Kim... Kim?"

Omuzlarının hizasında kısa kesilmiş saçları vardı Şirin' in. Ela gözlü, buğday tenli, zayıf, orta boylu bir kızdı. 1978 yılında liseyi bitirmiş, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'ni kazanmıştı. O yıl İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Mühendisliği üçüncü sınıfta okuyan ablasının yanına gelip yerleşti. Ablası, üniversitede bir sol hareketin içine girmiş, eylemden eyleme koşuyordu.

Oturdukları eve her gece ablasının siyasi arkadaşları geliyordu. Şirin de, bu heyecanlı, coşkulu, dost, sıcak insanları çok sevmişti. Ablası ve arkadaşları Şirin'le ilgilenmeleri için, Fen Fakültesi'nde okuyan kendi fraksiyonlarından arkadaşla-

rını tanıştırmışlardı.

Ablasının ve kendisinin de çok sevdiği siyasi arkadaşları sayesinde İstanbul'da hiç yabancılık ve zorluk çekmemişti. Oysa, Tunceli' den ne kadar tedirgin ve korkarak gelmişti İstanbul'a.

Büyük bir aile gibi görüyordu derneği. Birinci sınıfın sonuna doğru Şirin de üye oldu derneğe. Okulda olaysız bir gün bile geçmiyordu. Okul dışında, derneğin eğitim toplantılarına, yürüyüşlere, gösterilere katılıyordu.

1980 Haziran'ında ablası okuldan mezun oldu. Şirin üçüncü sınıfa geçmişti. Tatilde, ablasıyla birlikte Tunceli'ye, ailesinin yanına gitti. Şirin, üçüncü sınıfa başlamak için İstanbul'a döndüğünde, 12 Eylül darbesinin silindiri ortalığı ezip geçiyordu. Siyasi hareketin içindeki birçok insan, ya hapisteydi ya da hiç ortalıkta görünmüyordu. Ablası, Tunceli'den dönmemişti. Yalnızlık duyuyordu.

1980 yıllarının sonlarına doğru ablasının arkadaşlarından biri Şirin'le ilişki kurdu. Şirin'den, bir aşk romanı arasında getirdiği, içinde şifreli yazıların bulunduğu küçük kâğıtları birine götürmesini istedi.

12 Kasım saat 18:30 da, Yenikapı sahil yolundaki lunaparkın önünde olacak ve Kumkapı yönüne doğru yürüyecekti. Karşıdan gelen yeşil paltolu, cebinde *Hürriyet* gazetesi olan biri ona "Aksaray'a buradan mı gideceğim" diye soracaktı. Şirin de, yolu tarif eder gibi yaparken, şifreli kâğıtları içine yerleştirdiği *Günaydın* gazetesini adama verecekti.

Kararlaştırılan gün ve saate randevu yerine gitti Şirin. Karşıdan gelen yeşil kırçıllı paltolu adamı tanıyordu. Fevzi'ydi adı. Ablasının arkadaşlarından biriydi. Birkaç kere evlerine gelmişti. Dernek yöneticilerinden biri olduğunu tahmin ediyordu. Bir sorun çıkmadan görevini tamamladı. Çok kişi yakalanmış, hapse düşmüş, işkenceden geçmişti ama dernek yine de faaliyetleri yeraltında sürdürüyordu. Okulda, sokakta karşılaştığı dernek üyesi eski arkadaşlarıyla selamlaşması bile yasaklanmıştı. Gizlilik en önem verilen olguydu. Hep bir-

likte yenilen yemekler, yürüyüşler, gezmeler çok geride kalmıştı artık. Artık yalnız şifreli kâğıtları ve örgüt bültenlerini getiren Feridun'u ve bu gizli kâğıtları götürdüğü Fevzi'yi görüyordu ara sıra. Onlarla da kimi zaman bir nikah salonunda, kimi zaman bir dükkanda alışveriş yaparken dikkat çekmeden buluşuyordu. İletmesi gereken şifreli kâğıtlar da, kimi zaman bir nikah şekerinin içinde, kimi zaman da domates dolu kese kâğıdının altından çıkıyordu. Her buluşmada bir sonraki buluşma günü, yeri ve saati belirleniyor, bir aksilik çıkması ya da gelememe durumunda iki gün sonraya bir başka buluşma yeri tespit ediliyordu.

Dernek içinde kuryelik görevini üstlenmişti. Bundan büyük bir mutluluk duyuyor, güç alıyordu. Tüm zamanını okulda ve evde ders çalışarak geçiriyor, randevu günlerine heyecanla koşuyordu. Kuryelik görevi Şirin'in, o güzel insanlarla tekrar bir araya gelmenin, paylaşmanın, dostluğun, insan sevgisinin ileride tekrar yaşanacağı umudunu korumasını sağlıyordu. Yaklaşık bir buçuk yıl hiç aksatmadan kuryelik görevini sürdürdü. Yakalandığında 1982 yılının mayıs ayıydı. Dört gün sonra da randevusu vardı. Fatih'te bulaşacaktı Fevzi'yle.

"Feridun mu yakalandı acaba. O mu verdi, benim evimin adresini? Yoksa Fevzi mi yakalandı?" Bu düşünceler içindeydi ki, minibüs durdu, başına bir ceket geçirip ite kaka indirdiler. Her iki yanındaki sivil polisler kollarını bükerek sırtına doğru çekiyor, diğer elleriyle de başını öne eğiyorlardı. Şirin sürüklenirken, başı önde, kafasındaki ceketin arasından ayaklarının önünü görüyordu.

Gayrettepe'deki 2. Şube'ye götürmüşlerdi. Bir odaya soktular. Bir kadın polis giysilerini çıkarttı, üzerini aradı. Pantolonun ceplerini boşalttı. Saatini kolundan çıkartıp, masanın üzerine koydu. Kapıyı açtı, "Gelebilirsiniz" diye arkadaşlarını çağırdı. Pis siyah bir bezle gözlerini bağlayan iki sivil polis, Şirin'i merdivenlerden aşağı indirdi. Soğuk koridorlarda canhıraş insan çığlıkları yankılandı. Korkuyu duyumsadı be-

deninde, rengi siyahtı. Acı dolu çığlıklar beyninde yankılanıyordu. Bir odaya sokup, kapıyı kapattılar. Sandalyeye oturtuldu. Şirin, her sese kulak kesilmişti. Ayak seslerine, fısıltılara. Oda kalabalıktı. Hissediyordu bunu.

Tok bir ses geldi oturduğu yerin solundan:

"Bak kızım. Biz senin ne iş yaptığını, kiminle buluştuğunu biliyoruz. Hiç zorluk çıkarma. Bize randevu gününü, yerini ve saatini söyle, biz de seni bırakalım. Bak hem tam imtihan zamanı. Okulu bitirecekmişsin."

Babacan tavırlı bu ses karşısında biraz rahatlar gibi oldu Şirin. Hayır, ihanet etmemeliydi. Fevzi yakalanırsa her şey biterdi. Kimsenin yüzüne bakamazdı.

"Ben bir şey bilmiyorum. Kimseyi tanımam" dedi yumuşak bir sesle.

"Adın Şirin mi?"

"Evet."

"Soyadın G... mi?" "Evet."

"Tuncelili misin?" "Evet."

Tok sesli polis şimdi karşısında, kafasının üzerinde konuşuyordu. Şirin, yüzünü incelediğini hissediyordu. Tok sözlü, babacan davranmaya çalışan polisin, "Bak kızım, bilmiyorum demek sana bir şey kazandırmaz. Görüyorsun ki, biz senin her şeyini biliyoruz. Sen de bize bildiğin her şeyi anlat. Yoksa bu adamlar seni bülbül gibi öttürmek için can atıyor" sözleri, tiz, iğrenç bir sesle kesildi:

"Ne uğraşıyorsun komiserim. Bırak bize, iki dakikada öğrenelim, randevu yerini. Bunlara güzellik yaramaz. Sokacaksın copu a .. na, bak nasıl şakıyacak."

Pis pis gülme sesleri geldi odanın her yanından. "Oğlum, bu orospular coptan hoşlanır. Copla konuşturamazsın. Bağlıyacaksın a .. na elektiriği. Görecek anasının a .. nı" diye bağırdı bir diğeri. Pis gülmelerini tok sesli polisin uyarısıyla kestiler:

"Kesin artık, tamam. Bu kız okumuş, iyi bir kız. Bunlara hiç gerek yok. Hadi kızım anlat bakalım. Bak hem bütün ör-

gütün elemanları içerde. Hepsi hiç direnmeden anlattı. Yoksa seni nereden bilecektik. Senin bir randevun varmış. Hadi söyle bakalım bize, nerede, ne zaman?"

"Doğru mu acaba. Herkesi yakaladılar mı sahiden" diye geçirdi içinden Şirin. Polisin çok geniş bir operasyon yaptığını ve örgütün büyük bir darbe yediğini duymuştu. Randevusunu öğrenmek istediklerine göre Fevzi yakalanmamıştı. Öyleyse, Feridun yakalanmıştı ve konuşmuştu. Bir tiksinti duydu Feridun'a karşı. "Zaten, açık mavi, cam gözlü adamlara güvenilmezdi. Mutlaka Feridun verdi ele" diye düşündü. Bu iyi polis, kötü polis kandırmacasına aldanmamalıydı.

"İnanın hiç kimseyi tanımıyorum. Benim hiçbir ilgim yok bu işlerle. Büyük bir yanlış yapıyorsunuz."

"Tamam ya. Siz haklısınız. Güzellikten anlamadı bu kız. Ben gidiyorum. Alın, ne yaparsanız yapın" diyen tok sesli polisin giden ayak seslerini dinliyordu ki, yanağına inen yumrukla sandalyeden yere devrildi. Ağzının içi kan dolmuştu. Düştüğünde başı ve sağ dizi yere çarpmış sızlıyordu. Midesine yediği tekmeyle, hepsinin acısını unuttu.

"Konuş ulan orospu" sesleriyle, tekmeler yağıyordu her yandan. Şirin kendinden geçer gibi oldu bir an. Kaldırıp tekrar sandalyeye oturttular.

Biri, ağzının kenarında kurumaya yüz tutan kanı sildi. Baş ve işaret parmaklarıyla, iki yanağından sıktı, başını sağa, sola çevirdi Şirin'in "Bak" dedi, "Güzel de kızmışsın. Yazık olacak sana."

"Yahu siz onu bana bırakın" diye bağıran polis, bir eliyle ayaklarını havaya kaldırdı Şirin'in diğer elinin tırnaklarını naylon çorabının ayak kısmına geçirip yırttı. Şirin'in her iki ayak parmağının uçlarını çorabın dışına çıkardı. Ayak başparmaklarına iki tel bağladılar. Manyetonun kolu çevrildi.

İçinde şimşekler çaktı Şirin' in. Dişleri tıngırdamaya başladı acıyla. Her yanı alev almıştı sanki. Bütün vücudundaki su çekilmiş, kurumuştu. Başından aşağı dökülen bir kova suyla kendine gelir gibi oldu. Kısa bir baygınlık geçirmişti de-

mek ki. Soğuk bir hücreye götürdüler. Yerler ıslaktı. Uzun süre kimse uğramadı yanına. Tir tir titriyordu soğuktan. Üstü başı ıslaktı.

İlk geldiğinde gözlerini bağlayıp götüren iki polis geldi açtı hücrenin kapısını. Yine, gözlerini bağlayıp götürdüler sorgu odasına. Ayaklarını ipe bağlayıp havaya kaldırdılar. Falaka başlamıştı. Sopaların biri iniyor, biri kalkıyordu. Şirin, acıyla çıkan kendi sesinden korktu. Bacaklarındaki etle, kemik bıçakla kesiliyor gibi ayrılıyordu sanki. Ayakları şişmiş, tabanlarındaki etler patlamıştı. Ağrılar dayanılacak gibi değildi. Ölmek istedi o an Şirin.

Yapmacık şefkatle konuşan tok sesli polisin sesini duydu:

"Yazık değil mi sana güzelim. Bak ne hale getirdiler seni. Bu başlangıç. Daha neler yapacaklar bu gözü dönmüş adamlar sana. Hadi söyle randevu yerini, sonra da git otur evinde paşa paşa."

Acı her yanını dağlamış, kalbi mengeneye sıkıştırılmış gibiydi Şirin'in. Bu şefkatli sözlerin çekiciliğine dayanamadı daha fazla. "Tamam, söyleyeceğim" dedi.

"Hah şöyle. Ne diye uğraştırdın, kendine yazık ettin be kızım" dedi tok sesli polis, sahte şefkatli konuşmasını sürdürdü:

"Ovalayın kızın ayaklarını bakayım."

Biraz önce acımasızca dövenler, bu kez ellerindeki sopaları oklavayla hamur açar gibi Şirin'in ayak tabanlarında yavaşça gezdirmeye başladı. Toplanan kanı dağıtıyorlardı.

Tok sesli polis kendinden emin sordu:

"Ne zaman randevun."

"Üç gün sonra."

"Fatih'te."

"Kiminle buluşacaksın?"

"Fevzi ile."

"Saat kaçta?"

"Altı buçukta."

"Tamam" dedi tok sesli polis. Onca yılın deneyimiyle Şi-

rin'in doğru söylediğini biliyordu. Fazla üstelemedi. Babacan tavrını sürdürdü, "Şimdi buna yemek verin, su verin. Ayaklarına pansuman yapın. Ona iyi bakın, üç gün sonra onu da götüreceğiz. Yalan söylediyse vay haline." Şirin'in ayaklarındaki şişin inmesi için ıslak betonda yürütmeye çalışıyorlardı. Ayakta duramıyordu Şirin. Kollarından sıkıca tutup, sürükleyerek yürütmeye çalışıyorlardı. Daha sonra Şirin'i bir koğuşa götürdüler. Koğuşta yedi-sekiz kız daha vardı. Hepsinin hali perişandı. Bu işlerde tecrübesiz olan Şirin' e büyük yakınlık gösterdiler. Çoğu bir haftadan fazladır burada işkence görüyordu. Kızlardan birini tanıyordu. Ablasının okulundandı. O da Şirin'i tanımıştı. Şirin onlarla hiçbir şey konuşmadı. Acıyla uykuya daldı.

Uyandığı zaman aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu. Kızlar başına toplandı. Şirin'e süt ve meyve suyu içirdiler, içi yanıyordu Şirin'in. Su istedi. Getirilen suyu kana kana içti.

Kendisinin dışında koğuşta herkes direnmişti. Şirin, utancından ağlamaya başladı. Diğer kızlar "Sana bir şey yapamaz!" diyorlardı. "Hiçbir şeyi kabul etme" diyorlardı. "Direnmek zorundayız" diyorlardı "Sakın ama sakın polisleri randevu yerine götürme, onları başka yere götür" diyorlardı.

Şirin, kızların cesaretlerine, morallerine hayran olmuştu. Direnecekti.

Randevu günü, polisler gelip Şirin'i aldı. Bir odaya soktular. Biraz sonra kızıla yakın seyrek saçları ve aynı renkte bıyıkları olan geniş alınlı, yayvan suratlı, kravatlı bir sivil polis girdi içeri. "Fatih'te nerede buluşacaktınız?" diye sordu Şirin'e.

"Fatih'te değil, Taksim'de buluşacağız."

Polis, "Bak yalan söyleme. Buradan sağ çıkamazsın sonra" diyerek gözünü korkutmaya çalıştı.

"O gün korkudan yalan söyledim" dedi Şirin, "Taksim Parkı'nda buluşacaktık."

Polis saatine baktı. Saat 16:30'du. Randevuya iki saat var-

dı. Gerçeği öğrenecek yöntemlere başvurmaya vakit yoktu. Şirin'e inanmak zorundaydı. Odadan dışarı çıkıp, kapıyı kapattı. Belli ki, dışarıda ne yapacaklarını tartışıyorlardı. Dışarıdan telsiz sesleri geliyordu. Konuşmaları anlayamıyordu. Bir saat sonra döndü. "Getirin" dedi, Şirin'in yanındaki iki polise. Binanın dışına çıktıklarında akşamüstünün ılık rüzgârı yaladı yüzünü. Kapının önündeki beyaz Renault'un arka kapısından içeri bindirdiler. Her iki yanına birer sivil polis oturdu. Sağındaki polis, Şirin'in ensesinden tutup, kafasını öne eğdi. Şirin'in başı, polisin dizine yaslanmıştı. Önde, kızıl saçlı polis oturuyordu.

Taksim'e gelmişlerdi. Şirin, ortada iki polisin arasında kaybolmuş, iki büklüm yatar gibi oturuyordu. Uzun süre öylece beklediler. Otomobilde kimse konuşmuyordu. Sessizliği, önde oturan kızıl saçlı polis, hafifçe arkaya dönerek bozdu. Şirin, kafası yerde yüzünü göremiyor, sadece sesini duyuyordu.

"Bak, saat altıyı yirmi geçiyor. Şimdi seni bırakacağız. Doğru buluşma yerine gideceksin. Sakın bir oyun yapmaya kalkma. Bütün Taksim polis kaynıyor. Hepsinin gözü senin üzerinde. Eğer, onu yakalayamazsak yandın kızım. Başına gelecekleri sen düşün."

Yanındaki polis, kazağının arka yakasını tutarak başını kaldırdı Şirin'in. Diğeri arabadan indi Şirin'e yol verdi. Şirin otomobilden indiğinde, kızıl saçlı polis bağırıyordu, "Doğru parka git."

Şirin'i, Taksim Parkı'nın altındaki Türk Hava Yolları Bürosu'nun önünde indirmişlerdi otomobilden. Aşağıya doğru yürüdü, Belediye Gazinosu'nun önündeki merdivenlerden parka çıktı. İşyerleri dağılmış, parkın her yanı insan kaynıyordu. Nasıl özlemişti bu insan kalabalığını.

Havadaki taze bahar kokusunu içine çeke çeke yürümeye başladı ağaçların arasında. En az 15 dakika özgürce yürüyecekti. Yenilendiğini, tazelendiğini hissetti, adamların gözleri üzerindeydi. Onlara hiç aldırmadan Taksim'e doğru yürüme-

ye devam etti. Ortada hiç resmi giysili polis yoktu. Dönüşte, göreceği işkenceyi düşünerek, bir an ürperdi. Sonra, kendisiyle gurur duyarak, bu ürpertiyi attı üzerinden. Gözlerini kapayıp, derin bir soluk daha çekti. Gözünü açtığında yanında dikilen adamın sesiyle korkudan sıçradı.

"Birlikte yürüyelim mi" diyordu adam, tiksintiyle baktı, sesinin en sert haliyle "Hayır" dedi, yürümeye devam etti. Adam üstelememişti. Biraz sonra bir başka genç, "akşam yemeğine" davet etti. Şirin, yanıt bile vermeden yürüdü gitti. Merdivenlerden parkın meydanına indi, Gezi Oteli'ne doğru yürümeye başladı. Kimileri yanından geçerken laf atıyor, kimileri de "arkadaş olmayı" teklif ediyordu. Şirin kimisini "Git işine be" diye terslerken, kimilerine yanıt bile vermeden yoluna devam ediyordu. 20 dakika kadar parkın içinde, bir aşağı bir yukarı dolaştı durdu Şirin. Sonra iki polis yanına geldi, koluna girip "Haydi gidiyoruz" dedi.

Yine Belediye Gazinosu'nun yanındaki merdivenlerden indiler. Yolun kenarında duran polis otobüsüne bindirdiler. Otobüsün içi polis doluydu. Arka tarafta ise, parkın içinde Şirin'e laf atan, arkadaşlık teklif eden, birlikte yemeğe çıkmak isteyen 15'e yakın insan sıra sıra koltuklara oturtulmuştu. Güzel bir gece geçirmenin hayalini kurarak, Şirin'e laf atan çapkınlardı bunlar! Polisler, Şirin'e soruyordu:

"Söyle bakalım, hangisi Fevzi?"

13 TUTTU

Falakadan sonra tuzlu suyun üzerinde zıplatıyorlardı Kürşat'ı. Mavi gözlü, laz şiveli polis, düşmesin diye, kolundan sıkıca tutmuş, bir yandan sorguya devam ediyordu.

"Arkadaşlarının adını söyle" "Ben bıraktım bu işleri:"

"Ulan ib ... , başlarken bana mı sordun da, bıraktığını bana söylüyorsun"

1982 yılının mart ayında bağ evinde ihbar üzerine yakalanıp, Gaziantep Emniyeti'ne getirilişinin üzerinden 60 günden fazla geçmişti. Günlerin sayısını tam hatırlamıyordu. Beş gün yarım metre yüksekliğinde, boyuna eşit endeki demir aralıklı hücrenin içinde kalmıştı. Demirlerin arasında iki büklüm uykusuz günler bitmek bilmemişti. Her zaman kısacık kestirdiği kahverengi, ince telli saçları, uzamış sakalıyla birbirine karışmıştı. Televizyonda gösterilen teröristlerden farkı yoktu bu haliyle. Filistin askısı, falaka, elektrik verme. Küfürler, dayak. "Ölsem de kurtulsam" dedirten günler.

Konuşmadı Kürşat. İşkenceciler umudu kesmişti. Konuşturamayacaklarını onlar da kabullenmişti artık. Savcılığa götürmeleri için az gün kalmıştı. Bir insan, insanlıktan çıkarıldığı halde konuşmuyorsa, artık ölümü göze almıştı. Tecrübeyle sabitti bu. Ama daha günleri vardı. 12 Eylül cuntacıları 90 güne çıkarmıştı soruşturma (işkence) haklarını. Psikolojik baskıyı artırmışlardı. Falakayı da ihmal etmiyorlardı. Her gün birkaç saat falakaya çekiyorlar, sonra götürüp kalorifer demirine kelepçeliyorlardı. Her geçen, ana avrat küfrediyor, bir tabak verdikleri iğrenç yemeğin birde içine tükürüyorlardı.

Az kalmıştı, dayanmalıydı. İşkencede 71'inci gündü. Laz polis yine geldi, kelepçelerini çözdü. Gözlerinde bağ da yok-

tu. İşkencecileriyle de tanışmıştı artık. Falakaya yatırdılar her günkü gibi. Kürşat avazı çıktığı kadar bağırıyordu, sopanın her inişinde.

Ne kadar işkence Çığlığı atarsa, dayağın daha çabuk biteceğini öğrenmişli. Kürşat can hıraç çığlıklar atarken, yandaki masada spor-toto kolonu dolduran çekik kaşlı, kısa boylu, tatar yüzlü esmer polis seslendi:

"Söyle ulan ib..., Galatasaray-Bursa maçı ne olur?" Kürşat'ın yanıtı çığlıktı. Sopa ayak parmaklarına vurmuştu bu kez.

"Cevap versene ulan arkadaşıma" dedi sopayı vuran laz polis. "Bir."

"Eskişehir-Konya" "Berabere."

"Nasıl olur ulan ib ... Eskişehir hiç maç verir mi?"

" ..."

"Fenerbahçe-Altay."

"Bir."

Kolondaki tüm maçları sormuştu tatar yüzlü polis. Kürşat çığlıklar arasında aklına geldiği gibi "Bir, sıfır, iki" diye yanıtlamıştı. Laz polis beğenmediği yanıtlarda, sopanın gücünü artırmıştı.

Tuzlu suda yürütüp, hücresine götürdüler. Kalorifer demirine kelepçelediler yine.

Dört gün sonra resmi giyimli bir polis gelip, kelepçelerini çözdü Kürşat'ın. Kürşat'la birlikte, hücrede diğer kalanların da kelepçelerini çözdü. Tutuklular şaşırmıştı. İşkenceye tek tek götürürlerdi oysa.

Biraz sonra içeriye sivil kıyafetleriyle tatar yüzlü ve laz polis girdi. İkisinin de kucakları paketlerle doluydu. Tatar yüzlü olanı ayağıyla itip, kapattı hücrenin kapısını. Paketleri açmaya başladılar. Kebaplar, baklavalar doluydu paketin içi.

"Hayrola" dedi Kürşat, hafiften dalga geçerek, "Başınıza bir şey mi düştü?"

Tatar yüzlü olanı, paketleri yere bırakmıştı. Kollarını açıp, Kürşat' a sevecen bir sesle yanıt verdi.

"Oğlum senin kolon 13 tuttu. Paranın a .. na koduk."

KUYUMCUNUN KURTULUŞU

12 Eylül 1980'den kısa bir süre önce Fındıkzade'de bir öğrenci yurdunu basan polis ve asker, 90 kişiyi gözaltına aldı. Öğrenciler, esnafa kepenk kapattırmakla suçlanıyordu. Gözaltına alınanlardan biri, yurtta kalan arkadaşını ziyarete gelmişti. Mehmet, kuyumcuda çalışıyordu. Yurda gelmesindeki amacı, arkadaşını bir gün sonra yapılacak nişan törenine çağırmaktı.

Askerlere, "Ben burada kalmıyorum. Ziyarete geldim. Yarın nişanım var" dediyse de, dinletemedi. Kolundan sürükleyip götürdüler.

Siyasi şubeye götürülen öğrenciler sorguya çekildi. 29 öğrenci serbest bırakıldı.

Geriye kalan 61 kişinin içinde Mehmet de vardı. Mehmet, telaş içindeydi. Ne yapacağını şaşırmış, herkesten, kendisine yardım etmesini istiyordu. Tüm davetiyeler dağıtılmıştı. Kızın ailesine bu durumu nasıl açıklardı. Yüzü pancar gibi kızarmıştı. Terden sırılsıklam olmuştu.

Gözaltındaki 61 öğrenci, kendi durumunu unutmuş, hiç tanımadıkları Mehmet'e yardımcı olmak için çare arıyordu.

Yurt Müdürü Talip, polislere, Mehmet'in kendileriyle bir ilgisi bulunmadığını, ziyarete geldiğini, yarın nişanı olacağını defalarca anlattı. Polisler "Nuh" dedi, peygamber demedi. Saatlerce dil dökme, hiçbir şeye yaramadı.

Sıra 61 kişiyi, Davutpaşa Kışlası'na götürmeye gelmişti. Askeri Cezaevi'ne götürülecek 61 kişinin saçları kesilecekti. Öğrenciler, saçlarını kestirmemek için direnişe geçti. Kol kola girip, büyük bir halka oluşturdular. Polislerin tek tek götürmek istemesi üzerine havada yumruklar uçuşmaya başladı.

Tatlı dil dökme sırası bu kez polislere gelmişti. Öğrencile-

ri bir an önçe askerlere teslim edip kurtulmak istiyorlardı. Bunun üzerine Yurt Müdürü Talip, tekrar devreye girdi.

"Tek şartla saçlarımızı kesmenize izin veririz" dedi, "Şartım da, yurtla hiçbir ilgisi olmayan Mehmet'in serbest bırakılması.

Eğer Mehmet'i bırakırsanız, size hiç zorluk çıkarmayız."

Polis müdürüne durum iletildi. Yanıt olumluydu. Belli ki, polisler, sıkıyönetime gidecek bu insanlarla uğraşmak istemiyordu.

Mehmet, serbest bırakıldı. Kapıdan çıkarken, geride kalan 60 insana dönüp minnetle baktı. Onlar da, buruk bir mutlulukla ona bakıyordu. Biri dışında hiçbirini tanımıyordu. Tatlı bir sıcaklık aktı yüreğine.

NEREDEN TANISIN?

12 Eylül 1980 darbesinin ardından en büyük baskıya uğrayan kesimlerin başında demokratik kitle ve meslek örgütleri geliyordu. TÖB - DER üyesi öğretmenler de bu baskıdan paylarını fazlasıyla alıyordu.

Öğretmen Şenol, bir gece yarısı Ankara'da gözaltına alındı.

Sivil giyimli polisler, kısa boylu, kirpi gibi dik, siyah saçlı, aydınlık güleç yüzlü olan Şenol Hoca'yı öldüresiye dövdüler. Sonra, bir sandalyeye oturttular. Sorgu başladı:

"TÖB - DER üyesi misin?"

"Evet."

"Mehmet ... hocayı tanıyor musun?"

"Hayır tanımıyorum."

"Ahmet ... hocayı tanıyor musun?"

"Hayır tanımıyorum."

"Mahmut ... hocayı tanıyor musun?"

"Hayır tanımıyorum."

"Hadi hoca inkâr etme. Mahmut Hoca ile sık sık buluşuyor muşsun."

"Hiç tanımıyorum."

"Tanımıyorum" yanıtları, polislerin sinirini iyiden iyiye bozdu. Yumruklar ardı ardına Şenol Hoca'nın yüzüne, sırtına, omuzlarına inmeye başladı. Şenol Hoca, acı içinde sandalyeden devrildi. Tutup, kaldırdılar. Amma da dayanıksız çıktın be hoca, deyip yumruklaya yumruklaya, ite kaka yeniden sandalyeye oturttular.

Sorgunun başındaki, 45 yaşlarında, kısa kırçıllı bıyıklı, kel kafalı komiser, iyice zıvanadan çıkmıştı. Yeni bir şey bulmuş

gibi sert ve hızlı adımlarla Şenol Hoca'nın yanına geldi. Diğerleri kenara çekildi. Komiser, ağzından tükürükler saçarak sordu:

"Sen, TÖB-DER'den önce TÖS'e (Türkiye Öğretmenler Sendikası) üye değil miydin?"

"Evet."

"Onu tanımıyorsun, bunu tanımıyorsun. Peki, söyle bakalım TÖS'ün başkanı Fakir Baykurt'tu. Onu da mı tanımıyorsun."

Şenol Hoca, sağ elinin tersiyle ağzındaki kanı sildi. İsyan eder bir sesle yanıt verdi:

"Yahu nereden tanıyayım. O Burdurlu, ben Orduluyum."

DİRENCİN ZAFERİ

"Kazağını, cebindekileri, saatini çıkar. Ayakkabı bağlarını da çıkar. Önüne koy." Bunları söyleyen, tıknaz, kot pantolonlu, koyu gri ceketli polisti. Kazağını başına geçirip, Gayrettepe Siyasi Şube'nin rutubet kokulu koridorlarında uzun süre dolaştıran, nerede olduğunu anlamasın diye merdivenleri inip çıkartan polisti bu. Küçük bir odadaydılar şimdi. Polis küçük masasının yanında duruyordu. Söylenenleri yaptı.

"Duvara dön."

Masanın çekmecesinin büyük bir gıcırtıyla, zorlanarak açıldığını duydu. Tıknaz polis, kirli siyah bir bezle gözlerini bağladı, kafasının arkasında iki sıkı düğüm attı.

"Burada hiç kımıldamadan bekle" deyip odadan çıktı. Odada tek başınaydı şimdi. "Bugün 19 Kasım 1981" dedi içinden. Bu tarih çok önemliydi. İlk kez işkenceyle tanışacaktı. Bir daha güneşin altın sarısı ışıklarıyla sevişen boğazın nazlı dalgalarını seyredip çay içebilecek miydi? Yıllarca dinlediği, okuduğu işkence sınavına bir an önce girebilmek için garip bir arzu duydu. Bu duygusuna kendisi de şaşırdı. Kapı açıldı. Ayak seslerinden kaç kişi olduklarını anlamaya çalıştı. En az 5-6 kişi vardı.

"Ooo, Mithat Efendi nasılsın bakalım?"

Kafasında şimşekler çaktı. Örgütteki kod adıydı bu. Demek arkadaşları da yakalanmış, ötmüşlerdi bülbül gibi. Yanıt vermedi.

Bir el kolundan tutup sertçe çevirdi kendisini. Omzundan geriye doğru itti. Düşmemek için direndi, dengesini bulmaya çalıştı. Bu kez omuzlarından bastırdı iki güçlü el.

"Otur ulan."

Ayakları sandalyenin tahtasına değdi. Oturdu. Demek masanın arkasındaki sandalyeyi getirmişlerdi yanına. Aklı hâlâ kod adını nasıl olup da öğrendiklerindeydi.

"Bu Mehmet Eren adlı kimlik senin mi?"

"Evet."

"Bu kimlik gerçek mi, sahte mi?"

"Gerçek."

"Evet Mithat Efendi. Görüyorsun her şeyi biliyoruz. Şimdi bize karıştığın eylemleri anlat. Randevularını, örgüt evlerinin adreslerini ver. Tek fiske yemeden kurtul buradan."

"Ben bir şey bilmiyorum."

"Bak bu olmadı işte. Ben de seni akıllı bir adam zannettim.

Burada 'Bilmiyorum' kelimesi yasaktır. Sakın bunu bir daha kullanma. Seni kim ihbar etti biliyor musun?"

"Bilmiyorum. "

Kafasına yandan sert bir yumruk indi.

"Albayım sana bilmiyorum demek yasak demedi mi? Cevap ver ulan."

"Sakin ol ya. Baksana kod adını söyleyince adam nasıl şaşırdı. Biraz ip ucu verelim bakalım. Bak şimdi Mithat. Kabataş'ta astığınız bombalı pankartı hatırlıyor musun?"

Ateş bastı Mehmet'i. Demek Kerim'di konuşan. Yoksa güvenliği sağlayan Rüştü müydü? Pankartı astıkları an geldi gözünün önüne. Kabataş'taki üst geçidin üzerine çiseleyen yağmurda pankartı astıklarında, gecenin gündüzü doğurduğu mor bir saatti.

"Ne ulan daldın gittin?" Kafasına bir yumruk daha indi. "Cevap versene ulan."

"Ben pankart falan asmadım."

Albay dedikleri adam konuşmaya devam etti.

"Peki Kerim'i hatırlıyor musun?"

"Tanımıyorum. "

"Ya Rüştü'yü?"

"Onu da tanımıyorum."

"Bak yapma oğlum Mehmet. Kerim'de, Rüştü'de seni o kadar iyi tanıyorlar ki. Öyle şeyler anlatıyorlar ki, ifadeleri seni ipe götürür."

"Ben hiçbir şey yapmadım."

"Seni evde nasıl yakaladık sanıyorsun? Kerim öyle bir adresi verdi ki, elimizle koymuş gibi bulduk seni."

Doğru söylüyordu. Erenköy'de kaldığı örgüt evini çok az kişi biliyordu. Kerim, iki kere gelmişti eve. Kerim'in yakalandığından kimsenin haberi olmamıştı. Olsa o eve gelir miydi? Bir anda çelik yelekli polisleri karşısında buluvermişti.

"Yahu Albayım. Ne diye uğraşıyorsun? Hıyarın teki bu herif.

Güzel sözden anlamaz."

"Dur bakalım. Az daha bekleyelim. Belki aklı başına gelir, hatırlar. Bak aslanım. Aklını başına topla. Yazık olmasın sana. Sen hiç burada operasyondan geçtin mi?"

"Hayır."

"Bu adamlar kudurmuş. Öyle şeyler yaparlar ki, 'öleyim de kurtulayım' dersin. Burnundan fitil fitil getirmeden öldürmezler de. Öyle canidirler. Enayilik edip de ezdirme kendini."

Tatlı dilli konuşmalar bitiyordu. Hissediyordu Mehmet. Biraz sonra başlayacaktı büyük sınav. Konuşmayacaktı.

"Benim hiçbir şeyle ilgim yok. Büyük bir yanlış yapıyorsunuz."

"Eh, sen bilirsin. Benden günah gitti." Albay denilen polisin sözleri bitmişti ki, üzerine çullandılar. Tekme ve yumruklardan sandalye ile birlikte yere devrilmişti. Her yanına tekme yağıyordu. Ağrılar içindeydi. Koltuk altlarından tutup kaldırdılar. Odadan çıktıklarında rutubetli koridorların serinliği vurdu yüzüne.

Bileklerinden ve pazılarının arka kısmından tutarak kolların iki yana doğru açtı yanındaki azmanlar. Koşmaya başladılar. Kollarına sımsıkı yapışmış iki azman sürükleyerek hızla götürüyordu. Duvara çarptığında uçuşan yıldızları gördü.

Paspas döver gibi duvara çarpmışlardı. Hazırlıksız yakalanmıştı. Yere yığıldı. En çok alnı ve burnu sızlıyordu. Burnundan oluk oluk akan kan bıyıklarını ıslatmıştı, ağzının kenarlarından yere damlıyordu. Canhıraş haykırışlar geliyordu odalardan "Ah!" sesleri yankılanıyordu koridorda.

Bir odaya girdiler. Belinin ortasına yediği sert tekmeyle yüzü koyun yapıştı yere. Beton yer ıslaktı. Kafasına, midesine, sırtına, bacaklarına her yönden tekme yağıyordu.

"Ulan orospu çocuğu. Parayla mı verdiler seni bize?"

Sivri burunlu ayakkabıların darbeleri çivi gibi batıyordu. Bacaklarını karnına çekti, ellerini başına kenetledi, tortop oldu. Biri sırtına atlayıp üzerine oturdu. Rasgele başına yumruk sallıyordu. Dönüp üzerinden atmak istedi, suratına yediği tekmeyle dişleri kırıldı.

Her yanı zonkluyordu, nefes nefeseydi. Bağıramıyordu bile. "Amma çürükmüş bu herif be. Daha başlamadan yere yapıştı "

"Bak Mehmet ben sana söyledim. Şimdi bize randevuları söyle, adresleri ver, bu iş burada bitsin." Albaydı bu. İyi polis rolüne devam ediyordu.

"Randevum falan yok. Ben bir şey bilmiyorum" dediği an, tekmeyi yedi böğrüne.

"Bak yine 'bilmiyorum' dedi. Ulan İb..., ne dedik sana. Burada her şeyi bileceksin."

Bir diğeri sırtına tekmeyi yapıştırırken bağırdı. "Kalk ulan. Güçlükle ayağa kalktı. İki büklüm ayaklarının üzerinde durmaya çalıştı. Göğsünün altına yediği kalas darbesiyle nefesi boğazında düğümlendi. Yerde bir nebze nefes alabilmek için ağzını sonuna kadar açtı.

Kol ve ayak bileklerine basıyorlardı. Biri, pantolonunu gömleğini, çoraplarını çıkardı, donunu dizlerine indirdi. Yere ıslak bir battaniye serdiler. Battaniyenin sert tüyleri diken diken batıyor, titriyordu soğuktan. Bir sandalyeye battaniye ile birlikte boğazından ayaklarına kadar bağladılar.

Ayaklarının baş parmaklarına telleri dolayıp manyetoyu

çevirdiler. Islak battaniye elektriği her yana ulaştırıyordu. Zan zangır titriyordu Mehmet. Yine şimşekler çakıyordu beyninde. Battaniyenin bacak arasına gelen kısmını araladılar. Bu kez telin bir ucunu penisine doladılar. Manyetoyu bir hızlandırıyor, bir yavaşlatıyorlardı.

"Ulan buradan sağ çıkamayacaksın. Kimsesizler mezarlığında yerin ayrıldı bile."

"Konuş ulan. Randevularını söyle."

Çırpınıyordu Mehmet. Başkaları nasıl dayandı. Sen de dayanırsın. Dayanmalısın. Kimse elektrikle ölmedi. Kendi kendine telkin verirken iğneler batıyordu her yerine.

"Nasıl beğendin mi? Buna sucuk yöntemi deniyor. Ama bu da bir şey değil daha."

Seslerin ayrımına varmıştı artık. Bu ses yüzüne tekmeyi atana aitti.

Elektrik verme aralıklarla devam etti. Kısa aralarda düzenli nefes aldı Mehmet. Ölmek istiyordu. Hiçbir şey konuşmamaya karar verdi .

Albayın sesi duyuldu yine.

"Değmez oğlum. Yazık gençliğine. Bak dirençli olduğunu da gösterdin. Bu adamların gözleri dönmüş. Hadi söyle şu randevularını, biz de evimize gidelim."

"Artık hiç konuşmayacağım" diye haykırdı Mehmet; ölümü göze almıştı; "adımı bile söylemeyeceğim bundan sonra."

"Vay ib ... , bir de dikleniyor" diye bağırıp tekmeyi yüzüne vuran, kendisini duvara çarpan sağ yanındaki azmandı. Tekmenin darbesiyle sandalye ile gerisin geri devrildi. Başını çok kötü yere vurmuştu. Beyni zonkluyordu. Sandalyeye bağlı, ayakları havada yatıyordu. Tabanlarına inen sopaların acısından, başındaki ağrıyı unuttu.

Bağlı olduğu sandalye ile yan dönmek için yaptığı hamle, belinin sağına yediği tekme ile yarım kaldı.

Sancıdan her yerine kramplar giriyordu. Çıkardığı "ah" seslerinin tonundan kendi de korktu. Bir bayılsam, bir bayılsam. Bilinci yavaşlamıştı ama bayılmıyordu. Tabanları patla-

mış, etler dışarı fırlamıştı.

Ne kadar zaman geçti bilmiyordu. Çözüp battaniyeyi çıkarttılar üzerinden. Saçından ve kollarından tutup ayağa kaldırdılar.

"Zıpla ulan."

Değil zıplayacak, yürüyecek hali yoktu Mehmet'in. Kollarından tutup yardımcı oldular sıçramasına. Zıplayıp ayaklarını yere değdirdiğinde, ayaklarını eziyorlardı.

"Ulan hâlâ konuşmayacak mısın?"

" ... "

"Konuşmamak neymiş göstereceğim ib ... ye. Geberteceğim ulan seni,"

Kürek sapı gibi uzunca bir sopayı ensesinin üzerine koydular. Kollarını iki yana açıp, bileklerinden omuzlarına kadar bezlerle sıkı sıkı bağladılar. Duvarın dibine götürüp bir taburenin üzerine çıkmasına yardım ettiler. Sopanın boynuna gelen kısmını bir çengele taktılar. Ensesinin üzerine araba lastiği koydular. Bir tekme ayaklarının altındaki tabureyi savurdu. Şimdi İsa'nın çarmıha gerilişi gibi havada askıdaydı. Duymuştu. Filistin askısı diyorlardı bu işkenceye.

"Hadi bakalım biraz daha konuşma da görelim."

"Ulan bu ib .. midir nedir. Bak korkudan penisi içine kaçtı."

Bu duvara çarpan sol taraftaki azmanın sesiydi. Penisini avucuyla sıktı, teli doladı. Diğer teli ayak baş parmağına taktı. Manyeto dönmeye başladı yine. Titredi, titredi. Penisi kuruyup kavruluyordu sanki. Tüm vücudunun yükünü çeken kollarındaki ağrı, elektriğin acısını unutturmaya başladı.

Kollarının derisi gerildi önce, koltuk altlarındaki etler kopacakmış gibi sızlamaya başladı. Ensesindeki tekerleğin ağırlığı arttıkça artıyordu. Boynu kopacak gibiydi. Çenesi göğsüne yapışmıştı.

Ağzına bir kaşık soktular. Tuz doldu ağzı. Tükürerek püskürttü. Kurumuş diline, ağzının kenarlarına yapıştı tuz. Bir kaşık, bir kaşık daha soktular tuzu. Dili, damağı kurumuştu.

Püskürtecek tükürük de yoktu boğazında. Kavruluyordu ağzının içi. Kolları onun değildi. Etleri ayrılıyordu kemiklerinden.

Elektrik vermeyi durdurmuşlardı. Mide boşluğuna sert bir yumruk yedi. Nefes alamıyordu. Öldüğünü sandı. "Niye hâlâ bilincim çalışıyor. Niye bayılamıyorum!" Kısa aralıklarla inliyordu sessizce.

Bu kez sopa hayalarına geldi. Bacaklarını karnına doğru çekmek istedi. Çekemedi, gücü kalmamıştı. Yangın vardı içinde. Alev alevdi tüm bedeni. Ağrı dayanılacak gibi değildi. Kemikleri etlerinden ayrılacak gibiydi.

"Ulan buradan sağ çıkacağını mı sandın? Söyle ulan randevularını."

"Keşke ölsem keşke!" dedi içinden, ağzından çıt çıkmadı. Soluk alması için ensesindeki tekerleği kaldırması gerekiyordu. Zorladı, kaldıramıyordu. Boğuluyordu. Ağzından burnundan köpükler çıkıyordu.

"Boğuluyorum" demek istedi, sadece mırıltılar çıktı ağzından.

Ellerine vurdular sopayla, acısını duymadı. Ölüyordu. "Koy ayağını şu tabureye."

Koymadı ayağını. Bayılmış gibi yaptı. Ayaklarını tutup taburenin üzerine koydular. Askıdan indirip, ıslak betona yere yatırdılar.

Kollarındaki bezleri çözüp, sopayı çıkardılar. Islak yerde sere serpe yatıyordu. Koyuverdi kendini. Baygın mıydı değil miydi kendi de bilmiyordu.

"Numara yapıyor ulan bu herif."

"Artist, artist."

"Ben gösteririm ona artistliği."

Ayak baş parmaklarına bağladılar telleri yine. Bu kez hiç etkilenmedi elektrikten. Titremedi. Yattığı gibi öylece kaldı. Polisler telaşlandı. Sürükleyerek odadan çıkardılar. Tuvalete gelmişlerdi. Sidik kokusundan anladı. İki kova suyu kafasına boşaltılar. Donuyordu. Titremeye başladı. Dayanamadı diliy-

le yanaklarındaki, bıyıklarındaki suyu yalamaya çalıştı.

"Dedim işte artist bu ib ... bayıldım numarasına yapıyor. Suyu görünce nasıl yalanıyor."

Kollarından tutup kaldırdılar. Bir başka odaya götürüp, pencerenin bulunduğu duvara yaslatıp oturttular. Cam açıktı, esen rüzgârla dişleri tıkırdamaya başladı.

"Nasıl tıkırdıyor ib ... nin çocuğu. Ulan dişlerinin tıkırtısından yukarıda çalışamıyorlar."

Kafasını dizlerinin arasına yerleştirdi. Şimdi evde olup televizyon izlemek vardı. Annesi, babası, kardeşleri ne yapıyordu şu anda. Haberleri olmuş muydu? Soğuk ciğerlerine işlemişti. "Şöyle harıl harıl yanan bir sobanın yanında olsam. Yanında bir de çay."

"Otel mi ulan burası. Şuna bak be. Kalk, çabuk kalk. Giy şu ayakkabılarını."

Kolundan tutup kaldırdılar. Davul gibi şişmiş ayakları, ayakkabısına girmiyordu. Üstlerine bastı. Parmaklarının birazı ayakkabıya girmişti. Müthiş bir acı duydu. Sorgu odasına geldiler.

"Giy ulan şu donunu" deyip eline tutuşturdular.

"Bu herif hakikaten ib ... ya. Çıplak dolaşmaktan zevk alıyor galiba."

Donunu zorla giymişti ki sırtına yumruklar inmeye başladı.

İlk darbede yere savrulmuştu. Tekmeler yağıyordu her yanına. Sırtına kum torbaları koyup sopalarla, ayaklarıyla vurmaya başladılar. Nefessiz kaldı. Havayı yutar gibi emmeye çalıştı. Nafile, nefes alamıyordu.

"Öldürelim ulan bunu. Kimse sormaz nasıl olsa."

Kaldırıp sandalyeye oturttular. Tabancanın soğuk demiri şakağına dayanmıştı. Horozu çekildi silahın.

"Ciddiler galiba öldürecekler. İşkenceden iyidir ölüm. Arkadaşlarımı ele vermektense, ölüm gelsin hoş gelsin. Mehmet buraya kadarmış her şey. 23 yılmış oğlum ömrün."

Silah büyük bir gümbürtüyle patladı sorgu odasında. Ba-

şındaki tetik 'klik' diye ses çıkardı. Arkadan biri ateş etmişti. Silahın sesi yankılanıyordu hâlâ.

"Gittin geldin değil mi? Nasıl korktu ama. Anam avradım olsun bir dahaki sefere boşaltacağım kurşunu beynine."

Gerçekten de korkmuştu Mehmet. Buradan sağ çıkartmayacaklar beni. Vursunlar daha iyi. Bir daha askıya asarlarsa dayanamaz vücudum zaten.

Azman, tabanca kabzasının yanıyla kafasına öyle bir vurdu ki, sandalyeden sağ yanına devrildi. Tüm düşünceleri dağıldı. Başı zonkluyordu. Şakağının hemen şiştiğini hissetti. Elini şakağına götürdü. Götürür götürmez de tekmeyi yedi. Parmakları kırılmıştı. Hangi ağrıyı düşüneceğini bilemiyordu. Kaldırıp sandalyeye oturttular. Kabloyu sol elinin parmağına bağladılar. Kablonun boşta kalan diğer ucunu ağzında, kulağında, burnunda dolaştırıp elektrik verdiler.

Düşüncesi bulanıklaşmıştı. Bayılmak, bu acıları duymamak istiyordu. Dudakları tuzdan kavruluyordu. Bir kova su içebilirim diye düşündü.

"Su biraz su" diye mırıldandı.

"Ne suyu ulan, öleceksin nasıl olsa."

"Haydi biraz ara verelim. Bir şeyler yiyelim. Sabahtan beri öldük açlıktan. Bu ib... ölürse bir işimize yaramaz. Biraz o da dinlensin. Belki aklı başına gelir."

İlk kez duyuyordu bu sesi. Davudi bir sesti. Konuşma tonundan okumuş biri olduğu anlaşılıyordu.

"Ulan puştun yüzünden evimize gidemiyoruz. Geldiğimizde konuşmazsan, beynini patlatacağım ulan senin."

Ayak sesleri uzaklaştı. Yeni bir oyun mu bu? Ne tasarlıyorlar acaba? Kapı açıldı. Koridora çıkıyorlardı. Ne konuştuklarını anlamıyordu. Kapı gıcırtıyla kapandı. Gerçekten yalnız mıyım? Kesin biri odadadır. Ses çıkartmadan beni izliyordur. Kulaklarını dikti, odayı dinledi. Hiç ses yoktu. Gözbağımı biraz gevşetsem. Şunların yüzünü görsem.

Kapı yavaşça açıldı. Kulak kesildi... Ayak sesleri kendisine yaklaştı, geldi oturduğu sandalyenin önünde durdu. Bu ne

yapacak? Niçin geldi?

Karşısında duran sol eliyle yanaklarını sıktı, araladığı ağzına namluyu soktu. Kanla dolu ağzının içinde demirin soğuklunu duyumsadı. Kaskatı kesildi. Bu kez bitti galiba. Yanağını sıkan el, gözündeki siyah bandı hızla, burnunun üzerine doğru çekti. Gözleri kamaştı. Gözlerini kırpıştırırken karşısındaki polisin yeşile çalan mavi gözlerini seçebildi sadece.

"Bana bak orospu çocuğu!"

Bu, diğer işkencecileri yemeğe çağırarak birazcık dinlenmesini sağlayan davudi sesli polisti.

"Şimdiye kadar konuşmadın. Eğer bu saatten sonra tek bir kelime konuşursan ben seni vururum."

AT BİR İMZA

Eylül 1980 sonrası, ortalık toz duman. Diyarbakır'da bir şube yöneticiliğini yapan Nizamettin gözaltına alınmıştı. Nizamettin gözü bağlı, bir bankın önünde, elleri dizinde oturarak soruşturma anını bekliyordu. Uyuması için iki ya da üç saat izin veriliyordu. Betonun üstünde yatıyordu. Elleri göbeğinin üzerinde, parmakları birbirine geçmiş bir şekilde, hiç kımıldamadan yatmak zorundaydı. Her tarafı tutulmuş, sırtı, bacakları ağrılar içindeydi.

Soruşturma için sırasını beklerken, gözaltına alındığının üçüncü günü, bir polis gelerek bir kâğıt uzattı.

"Bunu imzala."

"Nedir bu?"

"Bu, işyerinden atıldığına dair tebligat."

Nizamettin, tebligatı hiç duraksamadan imzaladı. Dördüncü gün yine bir polis, elinde bir kâğıtla geldi:

"Bunu imzala."

"Nedir bu?"

"Karın seni boşamak istiyor. Avukat, zorluk çıkmasın diye adına bir dilekçe yazmış. Boşanmayı kabul ettiğine dair bir yazı."

Nizamettin, hemen o kâğıdı da imzaladı.

Beşinci gün yine bir polis ve elinde yine bir kâğıtla geldi.

"Bunu imzala bakalım."

"Nedir bu?"

"Ev sahibinin, seni evden çıkardığına dair bir tebligat."

Nizamettin, hiç sorun çıkarmadan onu da imzaladı.

Gözaltında altıncı gün. İlk tebligatı imzalatan polis memuru geldi. Elinde yine bir kâğıt.

"Bunu imzala."

"Bu nedir?"

"Bu sende yakalanan silahın, Mehdi Zana'ya ait olduğunu yazan bir itiraf belgesi."

"Bunu imzalamazsam."

"İlle de sopa mı yemek istiyorsun. Bunu sana nasıl olsa imzalatacağımızı biliyorsun. Hadi, itiraz etme de kuzu kuzu imzala."

Nizamettin, eninde sonunda onu imzalamak zorunda kalacağını biliyordu. Kâğıdı aldı ve imzaladı.

Polis gittikten sonra, yanında soruşturma için bekleyen sendika yöneticisi arkadaşı dayanamadı:

"Yahu Başkan, dört gündür önüne ne getiriyorlarsa imzalıyorsun. Ne olacak bu işin sonu?"

Nizamettin, dudaklarını büktü, bir iç geçirdi:

"Valla bende bilmiyorum. Ev gitti, iş gitti, karı gitti, Mehdi gitti, bir tek götümüz kaldı. Bakalım ona ne zaman sıra gelecek?"

HAŞA, SÜMME HAŞA

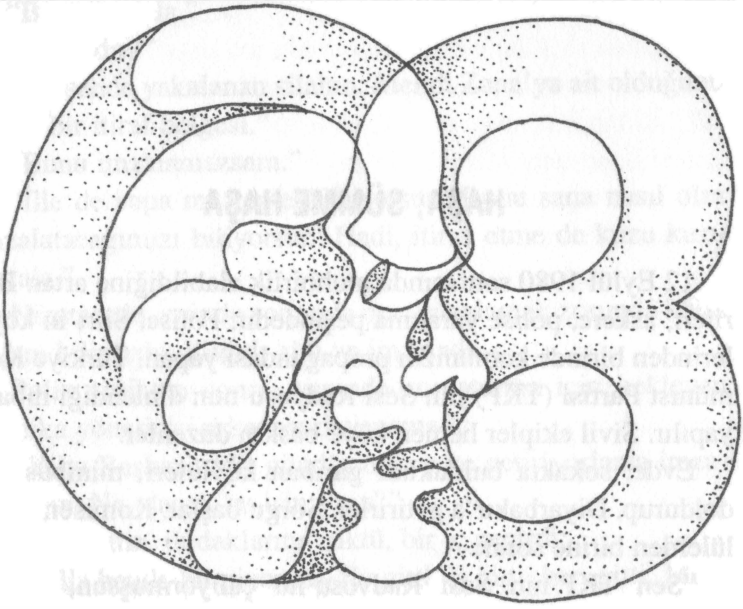
12 Eylül 1980 sonrasında muhbirlik alabildiğine artar. Birileri, askere, polise yaranma peşindedir. Polise, Siirt'in köylerinden birinde komünizm propagandası yapan, Türkiye Komünist Partisi (TKP)'nin Sesi Radyosu'nun dinlendiği ihbarı yapılır. Sivil ekipler hemen köye baskın düzenler.

Evde, sokakta buldukları gariban köylüleri, minibüslere doldurup, Diyarbakır'a getirirler. Sorgu başlar. Komiser, köylülerden birine sorar:

"Sen TKP'nin Sesi Radyosu'nu çalıyormuşsun, doğru mu?"

Köylünün gözleri fal taşı gibi açılır:

"Haşa, sümme haşa polis bey. Ayağını öpem polis bey. Ben kimsenin radyosunu çalmamişem. Kim benim radyo çaldığımı söylüyorsa, yalan söylüyor. Hem radyo davar mıdır ki, hırsızlığı olsun."

Mertkan Akça

MAHKEMEDE

İnsanlarda tek güzel kanun
suyu ışık yapmaları,
düşü gerçek yapmaları,
düşmanı kardeş yapmalarıdır.
– Paul Eluard

SENİ ÖRGÜTE KİM SOKTU?

Savaşı değil, barışı savunanlar yargılanıyor. Evet, ünlü Barış Derneği davasındayız. Koca bir voleybol sahasında yapılıyor duruşma. Dinleyici sıraları tıklım tıklım. Hâkim, sanık olarak önüne getirilen herkesi suçlu bulmakla tanınan Atilla Ülkü. Hâkim Ülkü'nün bir saplantısı var. Saplantısı da şu: "Bu Barış Derneği'nin arkasında bir örgüt var. Ve bu örgütün arkasında da "Sovyetler Birliği var."

Ülkü, tüm sanıklara aynı soruyu soruyor:

"Seni bu örgüte kim soktu ve kimin telkinleriyle bu örgüte girdin."

Sanıklar da genellikle, "Kimsenin telkiniyle girmedim. Barışı savunduğum, savaşa karşı olduğum için bu derneğe girdim" diye yanıtlıyor bu soruyu.

Savunma sırası sanatçı Ali Taygun'a gelmişti.

Hâkim Atilla Ülkü sorusunu tekrarladı:

"Sen Barış Derneği üyesiymişsin. Bu komünist bir örgüttür. Seni bu örgüte kim soktu?"

Ali Taygun, şöyle bir salona bakındı ve "Evet, şimdi huzurunuzda bugüne kadar söylemediğim bir şeyi itiraf edeceğim" dedi.

Salonda herkes şaşkın birbirine baktı. Tüm sesler kesildi. Taygun devam etti:

"Beni Barış Derneği'ne girmeye ikna değil, icbar (mecbur) ettiler. Beni bu derneğe üye olmaya icbar eden kişi de şu anda salonda."

Herkes nefesini tutmuştu. Salonda sivrisinek uçsa, jet geçiyor sanılacak kadar bir sessizlik hâkimdi. Avukatlar da, izleyiciler de merakla bekliyordu. Hâkim Ülkü, biraz daha öne

doğru eğildi, kulaklarını dikti. İçten içe, "işte nihayet buldum" sevincini taşıyordu.

Taygun, kolunu uzatıp salonun ortasında bir yeri işaret etti. Sözlerini kararlı bir şekilde sürdürdü:

"İşte şurada. Beni bu örgüte üye olmaya zorlayan kişi şurada oturuyor."

Hâkim Ülkü de dahil, herkes salonun orta yerine dikkat kesilmişti. Salonun orta yerindekiler birbirine bakıyordu şaşkınlıkla. Ali Taygun devam etti:

"Orada oturan kişinin adı Ceren. Yaşı da sekiz. Benim kızım. Yeni bir savaş çıkmasın, savaşlarda kavrulmayalım diye beni bu derneğe üye olmaya mecbur tutan kişi işte o."

Atilla Ülkü'nün suratı allak bullak olmuştu. Sinirli bir sesle "Yaz kızım" diye katibe seslendi:

"Beni örgüte kızım Ceren soktu."

MEMLEKET NASIL BÖLÜNÜR?

Yıl 1981. Yer Diyarbakır. Bölücü örgüt üyesi olmak ve örgüt militanlarına yataklık etme iddiasıyla çok sayıda insan yargılanıyor.

Özellikle yataklık etme suçuyla yargılananların büyük bir kısmı köylü.

Yeğenine, akrabasına evini açtı diye, toplanıp gözaltına alınmış, günlerce dayak yemişler. Köylüler, niçin dayak yediklerini, mahkemede ne işleri olduğunu anlayamamışlar bile.

Yine böyle davalardan birinde, savcı iddianamesini okudu, köylüleri bölücülük yapmakla suçlayıp, konuşmasını bitirdi.

Hâkim, savcıya teşekkür etti. Sanık sandalyesinde sessiz, süklüm püklüm oturmakta olan köylülere dönerek bağırdı:

"Utanmıyor musunuz bu memleketi bölmeye?"

Çökmüş avurtlarına batar gibi çıkmış, kirli beyaz sakallı, görmüş, geçirmişliği yüzünden belli olan, "Hüseyin Dede" lakaplı ihtiyar, ezik bir biçimde ayağa kalktı. Tane tane konuştu:

"Affedersiniz hâkim bey" dedi, "Bu memleket hıyar mı ki, bölelim onu."

YANIYORSUN AVUKAT BEY!

Özellikle solcu gençleri savunmakla tanınan avukat Osman bir örgüt davasında savunma yapmak için yine adliyeye gelmişti. Koridorda davanın başlamasını beklerken, bir sigara yaktı. Henüz bir iki nefes çekmişti ki, mübaşirin adını bağırdı. Hızlı adımlarla koşarcasına salonun kapısına geldi. Sigarasından derin bir nefes çekti, salona adımını atarken hızla yere attı.

Avukat salondaki yerini aldı. Mahkeme başladı ve başkan savunma için avukat Osman'a söz verdi.

Ateşli konuşmalarıyla tanınan avukat savunmasına yapmaya başladı. Bir süre sonra salonda bir yanık kokusu yayıldı. Herkes kokunun nereden geldiğini anlamak için etrafına bakınıyordu. Avukat, hararetle savunmasını sürdürüyordu:

"Müvekkillerim, işkence altında imzalatılan düzmece ifadelerle yargılanmaktadır. 12 Eylül'ün hukuk dışı uygulamaları bu insanları suçu ..."

Hâkim atılıp sözünü kesti:

"Avukat bey. Yanıyorsunuz."

Avukat Osman, sözünü kesti, gözlerini açarak hâkime baktı, kızgınlıkla yanıtladı:

"Müvekkillerimi yakıyorsunuz hâkim bey. Ben yanmışım çok mu?" Hâkim:

"Öyle değil avukat bey. Gerçekten yanıyorsunuz." Avukat Osman şaşkınlıkla üzerine baktı. Salona girerken telaşla yere attığını sandığı sigara cüppesinin etek kıvrımına gitmişti. Cüppesi tutuşmuş, alev alevdi. Telaşla cüppesini sırtından atıp üzerinde zıplamaya başladı. Gerginlik, yerini gülüşmelere bırakmıştı. Mahkeme ertelendi.

JANDARMANIN AZİZLİĞİ

TİKKO davası Selimiye Kışlası'nda küçük bir salona alınınca, tutuklularla, dinleyiciler birbirine karışmıştı. Jandarmalar araya girip düzeni kurmaya çalışıyordu. Hava çok sıcaktı. Kalabalık nedeniyle salona boğucu bir hava hâkim olmuştu. Tüm bu kötü şartlara rağmen duruşma başladı.

Her sanık için ana baba adı prosedürü tamamlanarak savunmalara geçildi.

Sıra beşinci sandalyede oturan sanığa geldi. Hâkim sordu:

"Söyle bakalım. Sen TİKKO üyesiymişsin."

Sanık ayağa kalktı. Zangır zangır titriyordu. Titremekten konuşamıyordu. Sonunda kendini toparladı; kısa ve titrek bir sesle, "Ben hiçbir yere üye değilim hâkim bey" dedi.

Hâkim kızdı:

"Nasıl değilsin kardeşim. Banka şubesini bombalamışsın. Pankart asmışsın. Bunlar senin ifadelerin değil mi?"

"Valla değil hâkim bey. Ben sanık Ahmet'in akrabasıyım. Mahkemeyi izlemeye geldim. Jandarmalar beni buraya oturttu."

KAVAKÇI

Yıl 1982. Baskı, işkence, tutuklama ve yargılamalar tüm yurtta, Diyarbakır'da da iki kat fazlasıyla sürmekte.

Van'ın köylerinde yakalanan bir grup, "KAWA örgütüne üye olmak" suçuyla Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde yargılanıyordu.

Duruşmada, KAWA örgütüyle ilgili suçlamalar iddianameden okundu. İddianame bitince, hâkim, koca burunlu, siyah kaşları üç numara kesilmiş saçlarının altından daha da kalınlaşmış gibi ortaya çıkan 19 yaşındaki Sabri'ye sordu:

"Kavacı mısın?" Ayağa kalkan Sabri, kahverengi gözlerini hâkimden ayırmadı, gür bir sesle yanıtladı:

"Kavakçı değilim komutanım."*

Saçlarının ön tarafı dökülmüş, avurtları çökmüş, gözlüklü hâkim, Sabri'nin yanıtı karşısında koltuğunda şöyle bir geriye doğru gitti. Sonra yine kollarıyla kürsüye yüklenerek, hafifçe öne doğru eğildi:

"Ne kavakçısı Kawa Kawa... Sen, Kawa örgütünün köyünüzdeki çalışmalarını yapmadın mı? Kawa örgütünün köydeki sorumlusu sen değil misin? Bak arkadaşların, senin 'Kawa örgütüne mensup olduğunu' söylemiş. Bunlara ne diyorsun?"

Sabri, anlamamış gibi hâkimin suratına baktı. Köyünden hiç çıkmamış bir insanın saf tavrıyla sözlerini sürdürdü: "Komutanım, ben kavakçı değilim. Bizim köyde hiç kavak ağacı yoktur. Kavak ağacı olmayan köyde, nasıl kavakçı olunur?"

Sonuç: Tahliye ve beraat.

* Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde, tutuklular, savcı ve hâkimlere duruşmalarda "Komutanım" diye hitap etmek zorundaydı. Bu kurala uymayanlar, çok ağır baskı ve işkence görürdü.

KAMULAŞTIRMA DAVASI

Selimiye Kışlası, 12 Eylül 1980 sonrası, özellikle sol örgütlerin davalarına bakan avukatların meskeni haline gelmişti. Bu davaların dışında, çok seyrek bir davası düşüp de Selimiye koridorlarına gelen avukatlar da oluyordu.

Örgüt adına para toplama eylemine hukuk dilinde "Gasp" deniyor ve yakalananlar 20 yıl hapis istemiyle yargılanıyordu. Sol literatürde ise hukukun "Gasp" dediği olayın adı "Kamulaştırma" idi.

Avukat Nizar, ilk kez Selimiye Kışlası'na geliyordu. Oldukça tedirgindi. Kapıda iki kez askerler tarafından aranmıştı. Koridorda ne yana baksa ellerinde silahlarıyla jandarmaları görüyordu. Koridorun sonunda bulunan tutuklular, attıkları sloganlarla ortalığı inletiyordu. Avukat Nizar, bir an önce işini bitirip gitmenin telaşı içindeyken, sol örgüt adına davaya girmeye hazırlanan fakülteden sınıf arkadaşı Engin'le burun buruna geldi.

Merhabalaşmadan sonra, gitme telaşı içindeki avukat Nizar, arkadaşına sordu:

"Üstad hayrola, ne davası bu? Niye bu kadar kalabalık?"

Avukat Ergin, sıradan bir davadan söz edermiş gibi doğallıkla yanıt verdi:

"Kamulaştırma davası."

Tedirgin avukatın siyah gözleri, şaşkınlıkla yuvalarından fırladı. Elini, hayret ifadesiyle açılan ağzına götürdü:

"Nee... Ne diyorsun yahu; kamulaştırma davaları da mı sıkıyönetimde görülüyor artık?"

YARDIM MESELESİ

Mardin Midyat'a bağlı Savur köyünde 60 yaşlarında bir ihtiyar Yezidi, teröristlere yardım ve yataklık etmek gerekçesiyle gözaltına alındı. Karakolda epey dayak yedi. Falakaya yatırıldı. Dayakla hazırlanan ifade imzalatıldı. İşkence sırasında dayak atmayan biri vardı. O da savcı. Yaşlı amcamız, dayağa katılmayan adamın savcı olduğunu bilmiyordu. Dayak atmadığı için ondan medet umuyordu. Beklentisi boşa çıktı. Savcı, hiçbir şey yapmadan, tek söz etmeden dayağı izliyordu. Günler geçti, yaşlı amcamız mahkemeye çıkarıldı.

Hâkim sordu:

"Sen teröristlere yardım etmişsin. Onlara ekmek, su vermişsin. Doğru mu?"

Yaşlı amca sinirlenmişti. Sinirlenmesinin asıl nedeni, kendisine dayak atılırken sesini çıkarmayan savcının, hâkimin sağ tarafında kibirli bir şekilde oturmasıydı.

Ayağa kalktı. Parmağıyla savcıyı gösterdi. Ağzından tükürükler saçarak hâkimin sorusunu yanıtladı:

"Ha o adam orada oturduğu müddetçe, ben değil ekmek, tank da veririm, tüfek de veririm, bomba da veririm."

KOMÜNİST YALAN SÖYLEMEZ

Otogarın önünde aceleyle indi taksiden. Koşarak girdi Konya'ya gidecek otobüsün yazıhanesine. Şükür kalkmamıştı. Soluk soluğa oturdu koltuğa. Oturur oturmaz da tekerlekler dönmeye başladı. Bir bilinmeze gidiyordu. Bin bir düşünce dolaşıyordu kafasının içinde.

Nasıl bir yerdi Konya? Nelerle karşılaşacaktı? Sendikanın Örgütlenme Müdürü çağırmış, önüne bir dosya koymuştu. "Mustafa" demişti; "orada yıllarca örgütlenmeye çalıştık. Koca bir sinemayı sendika binası olarak kiraladık. Ancak başarılı olamadık. Sendikaya ne gelen var ne giden. Git oraya, bir rapor hazırla, olmazsa kapatalım sendikayı."

Sendikanın son şube başkanı Cevat'la da buluşmuştu. "Hiç gitme, oradan bir şey çıkmaz. Buradan yaz raporunu gönder" diye akıl da vermişti. Cevat'ın sözleri üzerine endişeye düşse de en iyisi gidip kendi gözüyle görmekti. Ama Cevat'ın, "sendika binasının anahtarı yandaki kahvenin çay ocağında duruyor" sözleri de moralini bozmuştu

Küçücük bir kasabaydı Seydişehir. Otobüsten kahvenin önünde indi. Elinde küçük bir çanta ile otobüsten inen Stalin bıyıklı, esmer, Konyalılara hiç benzemeyen bu insan kahvedekilerin hemen dikkatini çekti.

"Hoş geldin, beş gittin"den sonra, "Nerelisin" sorusuna "Urfalıyım" yanıtını alan üç Kürt işçi daha bir merakla yanına sokuldu Mustafa'nın.

"Kürt müsün?"

"Evet." Ve sohbet sıcak bir ortamda Kürtçe sürmeye başladı. Alüminyum tesislerinde 7 bin işçi çalışıyordu. Kısacası Seydişehir, alüminyum fabrikasıyla nefes alıyordu. Ancak ül-

kücülerin elindeki Çelik-İş Sendikası her yere egemendi. İlçede estirilen dayak ve terör herkesi sindirmişti.

Çay ocağından anahtarı alıp sendika binasına girdiler. Hemen çay demlendi, küçük ince belli bardaklara konuldu. Sigaralar yakılıp neler yapabileceklerini konuşmaya başladılar.

Mustafa, Ayı Ahmet ve Gavur Ali gibi insan azmanı, fabrikadan atılmış işçilerle bir grup kurmaya karar verdiler. Ertesi sabah da hiç vakit kaybetmeden işe koyuldular.

Birkaç katıra taş ve kireç yükleyip, tüm Seydişehir'e hâkim olan dağa tırmandılar. Taş ve kireçle dağın tepe yamacına kocaman bir DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) yazdılar. İş bitince de tabancaları çıkarıp, birkaç şarjör mermi boşalttılar. Silah sesleri, Seydişehir'in en ücra köşelerinden bile duyulmuştu. Herkes dönüp baktığında tepede kocaman DİSK yazısı beyaz bir inci gibi parıldıyordu. Bu Seydişehir'de artık bir şeylerin değişeceğinin ilk işaretiydi.

Mustafa, ertesi gün ilçenin tek yerel gazetesi "Özgür Alüminyum"un sahibinin kapısını çaldı. "Ayda, 250 adet yerine bundan böyle 10 bin baskı yapacaksın. Biz sana maddi yardım yapacağız" diyen Mustafa'nın sözleri, gazete sahibinin zaten dışarı çıkık olan gözlerini yuvalarından fırlayacak duruma getirdi. Aylardan ramazan. Gazetede bir yandan "Ramazan imsakiyesi" veriliyor, diğer yanda, sendikanın yeni başkanı Mustafa'nın sert mi sert, haşin bakışlı fotoğrafları yer alıyor. Altında da, "Zincirlerimizi kıracağız, yıkacağız" gibi başlıklar. Gazete, işçilere, esnafa, köylülere bedava dağıtılıyor.

Ve Mustafa kısa sürede, Seydişehir'in en tanınan, en çekinilen adamlarından biri olup çıkıyor.

MHP'li ülkücülerin teröründen, tehditlerinden sinmiş, korkularından sesini çıkaramayan insanlar sendika binasına gelip gitmeye başlıyor. Mustafa'nın etrafındaki insan sayısı her geçen gün artıyor. Ve ilk kavga günü gelip çatıyor. Fabrikanın önünde bildiri dağıtılacak. Mustafa, bildiri dağıtacakları güçlü kuvvetli, heybetli yoldaşlarından oluşturdu. Geri kalan onlarca insana da, kendilerini belli etmeden birer ikişer

dağılarak fabrika çevresinde dolaşmalarını söyledi.

"Benim işaretimi bekleyin" dedi, "MHP'liler saldırır saldırmaz hemen bize yardıma gelin" diye de ekledi.

Tam da beklendiği gibi oldu. Fabrika önünde bildiri dağıtmaya başlayınca, MHP'liler hemen saldırdı. O an Mustafa'nın "kahrolsun faşistler" diye gürlemesiyle birlikte çevrede dolaşan onlarca kişi harekete geçti. MHP'liler feci bir dayak yedi. Çareyi de kaçmakta buldular. Ancak, birçoğu kaçarken cüzdanlarını düşürmüştü.

Cüzdanın içindeki kimlikleri çıkarıp, savcılığa götürdü Mustafa ve arkadaşları. "Bize saldırdılar, hükümete küfrettiler" diyerek de şikâyetçi oldular. Mustafa'nın bir şansı da o dönem, Bülent Ecevit'in başbakanlığında Cumhuriyet Halk Partisi ile Necmettin Erbakan'ın liderliğindeki Milli Selamet Partisi koalisyonunun iktidarda olmasıydı.

Savcı, hemen harekete geçti. Kimlikleri toplanan MHP'lileri önce gözaltına aldı, sonra da tutuklattı.

Bu olay Seydişehir'de büyük yankı yarattı. MHP'lilerin dövüldüğü haberi kulaktan kulağa yayıldı. Herkes, Mustafa'nın yiğitliğini, gözü karalığını konuşuyordu. Mustafa her gün ilçenin çeşitli yerlerinde yürüyüşler düzenletiyor, her kahvede, her lokantada bir masanın üzerine çıkıp nutuklar atıyordu. Faşistleri tehdit ediyor, emeği, sömürüyü anlatıyordu insanlara. DİSK'in üye sayısı hızla artıyordu.

Artık öyle bir hale gelmişti ki, köylerden heyetler gelmeye başladı sendikaya. Mustafa'dan, "yol, su, elektrik sorunlarına çözüm bulmaları" için yardım istiyorlardı.

Tüm bu olaylar Mustafa'yı bir efsane haline getirdi. Bir gün sendikanın otomobiliyle ilçenin dışındaki fabrikadan dönerken polisin yolu kestiğini gördüler. Çok sayıda polis vardı. Gördüğü kadarıyla aralarında Seydişehir'den tanıdığı hiçbir polis yoktu. Belli ki Konya'dan takviye getirilmişti polisler. Mustafa, arkada oturan ilk geldiği günden beri yanından hiç ayrılmayan Ayı Ahmet'e dönüp sordu.

"Üzerinde bir şey var mı?"

"Alet (tabanca) var."

Mustafa bir an düşündü, "Ben durur durmaz arabadan inip olay çıkaracağım. Sen de bu arada sıvış" dedi.

Ve öyle de yaptı. Polisler arabayı durdurur durdurmaz el frenini çekip, kapıyı açıp inmesi bir oldu. İner inmez de önüne gelen ilk polise okkalı bir tokat çaktı. Polis sendelerken, şapkası yere uçtu. Kısa bir şaşkınlık duraklamasından sonra polislerin tümü Mustafa'nın üzerine çullandı. Coplar, tekmelerle Mustafa'ya acımasızca vurmaya başlarken, küfürler havada uçuşuyordu. Bu arada Ayı Ahmet, sessizce otomobilden inip gözden kayboldu.

Mustafa'yı önce karakola götürdü polisler. Olayın duyulmasıyla bütün sendikacılar, işçi temsilcileri, işçiler karakola gelmişti. Karakoldan hemen mahkemeye götürdüler Mustafa'yı. Mahkemede bir sürü şahit çıktı. Her ayağa kalkan şahit:

"Hâkim bey, Mustafa Bey sakin sakin yürürken polisler birden ona saldırdı, kıyasıya dövdü. Ben gözlerimle gördüm" benzeri sözler söylüyordu.

Şahit olarak dinlenme sırası Mustafa'nın yakın arkadaşı Baykal'a gelmişti. Baykal da, "polisler durup dururken Mustafa'ya saldırdı" deyince, sanık sırasından gür bir ses yükseldi:

"Niçin yalan söylüyorsun. Komünist yalan söylemez."

Salonda herkes suspus olmuş, şaşkın şaşkın Mustafa'ya bakıyordu. Mustafa, daha bir gururla sürdürdü sözlerini:

"Evet, komünist adam yalan söylemez. Polise ilk tokadı atan bendim hâkim bey."

Mahkeme salonu bir anda karıştı. Dört polis, Mustafa'yı omuzlarına alıp bağırmaya başladı.

"Helal olsun, işte adam dediğin böyle olur."

Hâkim, sanığın alkollü olup olmadığının tespiti için Adli Tıp'a gönderilmesine karar verip oturumu kapatırken, polisler, omuzlarına aldıkları Mustafa'yı, 'işte taşaklı adam' nidalarıyla koridorda dolaştırmaya devam ediyorlardı.

(*) Mustafa Satış'ın hasta yatağında bana anlattığı bu olay daha sonra yazdığı *Örgü* kitabında tüm ayrıntılarıyla yer aldı. ETİK-US 2002.

Bİ MEKÂN İBRAHİM

Lenin'nin "Ne Yapmalı" kitabını okumuştu gece boyu. "Devrimlerin paramiliter oluşumlar karşısında örgütlü profesyonel devrimciler tarafından yapılabileceği" sözlerinin altını çizmişti özenle.

Öğrenciliği dönemindeki aktifliği, gözüpekliği, verilen görevleri eksiksiz yerine getirmesi ve ajitasyon yeteneğinin güçlü olması nedeniyle örgüt yöneticilerinin dikkatini çekmişti.

Kendisine önce parti üyeliği, ardından da profesyonel devrimci olması önerilmişti.

Bu öneriyi kabul etmek kendinden, özel yaşamından tamamiyle vazgeçmek demekti. Hiçbir işte çalışamayacaktı örneğin. Örgütten gelecek küçük bir miktar parayla yaşamını devam ettirecek ancak sandviçle karnını doyurabilecekti. Yani gece gündüz "Devrim" için çalışacaktı.

Kendisine nerede ihtiyaç varsa orada olacaktı.

İlk önemli görevlerinden biri de 1980 yılında İstanbu'da yasaklanan 1 Mayıs gösterilerini organize etmekti.

Taksim'den Beşiktaş'a geniş bir bölgede korsan gösterileri organize edecek, özellikle Taksim ve çevresinde esnafın kepenk kapatması için çalışma yapacaktı.

Sabah saat 08.15'de ara sokaklardan onlarca eylemci yola fırladı. Taksim'den Tarlabaşı'na inen yol, yakılan lastikler, pankart ve insan zinciriyle kesildi. "Yaşasın 1 Mayıs" sloganları atılıp 1 Mayıs marşı söylenmeye başlandı. Bir grup da trafik uzun süre açılmasın; eylem ses getirsin diye otobüs ve otomobillerin kontak anahtarlarını alıp cebine attı. Bu durum işe gidiş saatinde İstanbul trafiği için kilit demekti. Bir başka

grup da dükkânlara giriyor esnafa yarım saat içinde kepenkleri kapatmasını söylüyor, "geri döndüklerinde hâlâ kapanmamışsa 'olacaklardan sorumlu olursunuz' " tehditleri savuruyordu.

Yarım saat içinde dükkânların çoğu kepenk indirmiş, trafik altüst olmuş, polisler yolu nasıl açacaklarını bilemez halde şaşkın şaşkın bakar olmuşlardı.

İlk korsan gösteri başarıya ulaşmıştı. Eyleme katılanlar Gezi Parkı'nın orada tekrar toplandı. İkişerli üçerli, birbirlerini tanımaz halde dolaşmaya başladılar. Yeni eylemin yeri ve saatinin bildirilmesini bekliyorlardı.

Üniversiteden çok arkadaşı vardı İbrahim'in. Ama hiçbiri artık profesyonel devrimci olduğunu bilmiyordu. İbrahim'in hayali, kısa bir süre sonra Moskova'daki parti okuluna gitmekti. İbrahim Maçka Parkı'nda toplanılması emrini verdi. Gruplar birbirlerinin yanından geçerken, hiç bakışmadan, kulaktan kulağa oynar gibi mesajı ilettiler: "Maçka Parkı'na gidiliyor."

Birerli, ikişerli Maçka Parkı'nın yolu tutuldu. Bir süre sonra Gezi Parkı'ndaki manzara bu kez Maçka'da yaşanıyordu. Kimi parkta dolaşıyor, kimi bankta oturmuş gazete okuyor, çoğu birbirlerini tanıdığı halde tanımamazlıktan geliyordu.

Bir saat sonra yeni eylem yeri belli oldu. Öğle namazı sırasında Teşvikiye Camii'nin önündeki yol kesilecek, 1 Mayıs korsan gösteriyle kutlanacaktı.

Eylem saati 13.30 olarak verilmişti.

Kararlaştırılan saatte, cemaat namazdan dağılmak üzereyken, ara sokaklardan, caminin avlusundan onlarca insan ana caddeyi doldurdu, yolu kesti. "Yaşasın 1 Mayıs" sloganları ortalığı inletmeye başladı. Aceleyle, caminin avlusunu çevreleyen dış duvarın demir parmaklıklarına "Yaşasın 1 Mayıs" pankartı asıldı. Pankartın iki yanından birer iple bağlanmış, bomba süsü verilmiş iki kutu sarkıyordu.

Avazlarının çıktığı kadar 1 Mayıs marşını haykırıyorlardı:

"1 Mayıs, 1 Mayıs, işçinin emekçinin bayramı..."

Marş yarım kesildi. Nişantaşı tarafından bir bölük asker ellerinde tüfekleriyle koşarak geliyordu. Gösteriye katılanlar bir anda çil yavrusu gibi dağıldı. Kimi cami avlusuna, kimi Maçka yoluna, kimi Nişantaşı'na çıkan ara sokaklara kaçmaya başladı.

Askerlerin gelmesinden cesaretlenen ve özellikle cami avlusunda pusuya yatan sivil polisler bir anda ortaya çıktı, kaçanları yakalamaya başladı.

İbrahim, Akaretler'e inen yokuşun başında polislerle burun buruna geldi. İki polis kollarından kıskıvrak yakaladı. Bir anda polis midibüsünün içinde buldu kendini.

Aklında akşam saatlerinde Beşiktaş'ta yapılacak korsan gösteri vardı. Belki bırakırlar, yetişirim diye düşündü. Yetişemese de çocuklar hallederdi.

Midibüs Bomonti karakolunun önünde durdu. Kapısı demir parmaklıklı koğuşa tıktılar hepsini. 10 kişinin zor sığacağı yerde 25 kişi ayakta öylece beklemeye başladılar. Hemen herkes birbirini tanıyordu ama kimse kimseyle konuşmuyor, tanımamazlıktan geliyordu. Komik ama o an olması gereken oydu ve hepsi bunun bilincindeydi. Polise koz vermek olmazdı.

Kımıldayacak yer yoktu. Bulunduğu yerden, demir parmaklıklı kapıdaydı gözü. Karakolun ana kapısı açıldığında yolun karşısındaki fırının ekmeklerini görüyordu. Midesi kazınıyordu, acıktığını hissetti. Sabahtan beri bir simitle duruyordu. Aman şimdi bunları düşünecek sıra mıydı? Kızdı kendine.

Üçer üçer, sorgu odasına alınmaya başlandılar. İsim tesbiti yapıldı, ifadeleri alındı. Kimsenin olayla ilgisi yoktu. Tesadüfen oradan geçiyordu.

Dört saat sonra bu kez büyük bir otobüse bindirdiler hepsini. İstikamet bu kez Sultanahmet'teki adliye binasıydı. Karakol koğuşundaki dört saattlik azaptan sonra iyi gelmişti bu yolculuk.

Bu kez nöbetçi hâkimin karşısındaydılar.

İsim, soyadı, ikametgâh adresi gibi sorulardan sonra, orda ne yaptığı sorusuna cevap karakoldaki ifade gibiydi. "Okuldan çıkmıştım, eve gidiyordum, arkadaşlarımla buluşmuştum, olayla ilgim yok" savunmalarının arasında "Namazdan çıkmıştım" diyen bile oldu.

Sıra İbrahim'e geldi.

Hâkim sordu;

"Adın, soyadın?"

"İbrahim Sönmez."

"Mesleğin?"

"Profesyonel devrimciyim."

"Adresin?"

"Profesyonel devrimciyim adresim yok."

O ana kadar sorguladıkları hakkında takipsizlik kararı veren kısa kır saçlı, yanakları hafif kızarık hâkimin dudaklarına belli belirsiz bir tebessüm oturdu.

"Yaz kızım" dedi; "Bi mekân İbrahim Sönmez'in bir mekân bulununcaya kadar Sağmalcılar Cezaevi'nde ikametine karar verilmiştir."

SOKAKTA

Yalnızlıktır, benim bütün derdim
Bana kalabalık lazım
Kalabalık cadde
Kalabalık kahve
Muzaffer Tayyip Uslu

Mertkan Akça

KİTABA BAK KİTABA!

12 Eylül darbesiyle birlikte polis ve jandarma sokak ortasındaki aramalarını da sıklaştırmıştı. Tren istasyonları, otobüs garları, vapur iskelelerinde tipleri beğenilmeyen insanlar sıkı bir aramadan ve kimlik kontrolünden geçiriliyordu.

Vedat, Karaköy'den vapura binmiş, güvertede sigarasını tüttürerek Homeros'un, İlyada'sını okuyordu. Vapur, Kadıköy İskelesi'ne yanaştı. Vedat kitabını ceketinin cebine yerleştirdi. Diğer insanlarla birlikte çıkışa doğru yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Vapura uzatılan tahta köprü yerine, büyükçe bir adımla halatların üzerinden iskeleye çıktı.

İskelenin çıkış kapısına doğru yürüyordu. Uzun boylu (1.85 cm) ve kara kuru bir tip olması nedeniyle onlarca insan arasından çok uzaktan bile göze çarpıyordu.

Jandarmalar hemen Vedat'ı çevirdi. Daha kimliğine bakmadan ceketin cebinden ucu dışarıya taşmış olan kitabı çıkardılar.

"Bu ne lan?"

Vedat'ın güleceği geldi, tuttu kendini. Ne de olsa ortalık tekin değildi.

"Görmüyor musunuz. Kitap işte."

"Onu biliyoruz ulan. Bizimle dalga mı geçiyorsun. Sana kitabın içeriğini soruyoruz?"

"Çok ünlü bir destan bu."

Jandarmanın yanındaki polislerden biri atıldı. Bilmiş bir edayla dudaklarını öne doğru uzattı:

"Komünist bir destan herhalde bu."

"Yahu, o çağda komünizm ne gezer."

"Sen gel bakalım şöyle" deyip, Vedat'ı yaka paça jandarma jipine bindirdiler. Vedat şaşkındı. Jeep Selimiye Kışlası önünde durdu.

Jandarma, önemli bir suçlu yakalamış tavrı içinde Vedat'ı kolundan tutup binaya soktu. Astsubayın odasının kapısını çaldı, içeri girdi. Postallarının topuklarını sertçe vurdu, çakı gibi bir selam çaktı. "Komutanım, bunu yakaladık" deyip, kitabı astsubaya uzattı.

Astsubay kahverengi saçlı, gençten biriydi. Bıkkın umursamaz bir edayla başını kaldırdı.

Jandarma, bu umursamaz bakış karşısında açıklama yapma gereğini duydu:

"Komutanım, şu kitaba bak. Hem homo, hem de Rus."

ÇİN ÇİN YAZILAMALARI

1979 Yılı. Yer, Ankara'nın Altındağ ilçesine bağlı Roman vatandaşlarıyla (Çingeneleriyle) meşhur Çin Çin Mahallesi. Yoğunlukla esmer vatandaşların oturduğu mahallede sol guruplar örgütlenmek istedi. Hiçbir sol grup, Roman vatandaşların, işi pek fazla ciddiye almaması ve başına buyruk davranması nedeniyle, başarı sağlayamadı. Çin Çin Mahallesi'nde örgütlenmekten vazgeçti sol gruplar.

Daha sonra MHP'liler mahalle ile ilgilenmeye başladı. Ülkücüleri de pek ciddiye almadı mahalle halkı. Hatta, kendilerini aşağıladıkları, kötü davrandıkları için tepki gösterdiler ülkücülere. Bir gün ülkücüleri kovdular mahalleden.

Ertesi gün, 100'e yakın silahlı ülkücü militan mahalleyi bastı. Çok sayıda Roman vatandaşını dövdüler. Gecekondulaların duvarlarını, "Türkeş ve MHP" sloganlarıyla donattılar. Mahallede esen ülkücü terör birkaç gün sürdü.

Bu baskıdan bunalan esmer vatandaşlar, kendiliğinden bir sol gurupla ilişkiye girdi. Derneğe gidip gelmeye başladılar. İş mahalledeki MHP yazılarını silip, sol sloganlar yazmaya gelmişti.

Dernekte hangi sloganları yazacakları anlatıldı kendilerine uzun uzun. Gece çıkıp tüm mahalleyi yazılarla donattılar. Ertesi gün duvarlarda şu sloganlar yazılıydı:

"Eskiden faşizm mi vardı", "Bu faşizm de nerden çıktı", " .ikilmiş oligarşi", "Götü kıllı Türkeş", "Emperyalizmin uşağı, oligarşinin yavşağı Türkeş."

ÇOK YETENEKSİZ

İllegal çalışmalarını yürüten Komünist Parti yöneticileri yeni bir örgütlenme kampanyası başlattı. Partiye üye olabilecek yetenek ve kişilikteki insanların adlarının Merkez Komite'ye bildirilmesi istendi.

Her üye çevresinde yararlı olabilecek, partiye üye olabilecek vasıflara sahip insanların adlarını ve onlar hakkındaki düşüncelerini bir rapor halinde üstündeki sorumlusuna iletecekti. Bu iş her zaman olduğu gibi büyük bir gizlilik içinde yapılacaktı.

Şişli Bomonti Fabrikası'nda işçi olan Kenan Usta da, parti yönetiminin direktifleri doğrultusunda, çevresini gözlemlemeye başladı. Aynı fabrikada işçi olarak çalışan Nihat Aykut'u uzun süredir uzaktan izliyordu. Fırsat buldukça Nihat Aykut'la sohbet ediyordu. Gece oturdu raporunu yazdı. Ertesi gün sorumlusuyla buluşacak ve raporu verecekti.

Kenan Usta, yazdığı raporu, akşam iş çıkışında Maçka Parkı'nda buluştuğu sorumlusu Akif'e, bir gazete içinde verdi. Akif raporu okudu. Kenen Usta'nın raporu şöyleydi:

"Nihat Aykut, çok yeteneksiz biridir. Ancak, zaman zaman aklı başında tavırlar sergilemekte, biraz ilgilenildiği takdirde partiye kazanılacağını sanıyorum."

Kahkahalarla gülmek istedi Akif. Kenan Usta'ya ayıp olmasın diye gülmesi yüzünde tebessüm olarak kaldı. Nasıl gülmesin ki, Kenan Usta'nın hazırladığı raporu götüreceği kişi, kendi sorumlusu Nihat Aykut'tu.

TAVUK HIRSIZI

Yıl 1980. Aylardan temmuz. 12 Eylül darbesine az bir zaman var. Rıfat, Kuştepe'ye gece saat 23:00'e doğru geldi. O gece, bölgedeki duvarlara, sloganlar yazılacaktı. Devrimci deyimiyle, "yazıya çıkılacak"tı.

Rıfat, Kuştepe son durağa gelince, soldaki dar yola girdi. Toprak yoldan, yokuş aşağı gecekonduların arasından geçip, derenin hemen üzerindeki derme çatma, kenarları sıvanmamış tuğlalı, üç katlı binanın önünde durdu. Ahmet'in evinde buluşacaklardı. Basamakları ikişer, üçer atlayarak ikinci kata çıktı. Kapıyı usulca tıkırdattı. Kapıyı Ahmet açtı. Merhabalaştılar. Ahmet önde, Rıfat arkada, kısa koridoru geçip sağdaki ilk odaya girdiler.

Odada üç kişi vardı. Hepsi, oturdukları koltuklardan ayağa kalktı. Tek tek tokalaştılar. Sol baştaki koltukta oturan Kemal, yerini Rıfat' a verdi.

"Böyle otur ağabey."

Kemal, Rıfat'ın örgüt içinde en güvendiği kişilerden biriydi. Kumral, yuvarlak yüzlü, güleç, insana güven veren bir ifadesi vardı. Rıfat, koltuğa oturmadan önce sağ eliyle dostça sırtına vurdu Kemal'in.

"Oğlum gözlerin iyi mi? Sakın çocukları yakalattırma bu akşam."

"Hiç merak etme ağabey. Bir kilometre öteden görürüm polisi, çakarım ıslığı."

Osman, Rıfat'ın yanındaki pufa oturdu. Ortadaki ikili koltukta, sloganları duvarlara yazacak olan Bilal oturuyordu. İnce, uzun bir gençti Bilal. Bir işçi çocuğuydu. Dolapdere'de, bir kaportacının yanında çalışıyordu.

Dernek toplantılarını hiç kaçırmaz, verilen görevleri eksiksiz yerine getirirdi. Rıfat altı aydır bölgenin sorumluluğunu üstlenmişti ama sağ baş koltukta oturan Hikmet'i ilk defa görüyordu. Böyle önemli bir eylem gecesi, hiç tanımadığı birinin buluştukları yerde olması tedirgin etmişti Rıfat'ı.

"Yeni arkadaşımız Hikmet" diye tanıştırmıştı odaya girdiklerinde Ahmet; sonrada odadan çıkmıştı.

Rıfat, çaktırmadan Hikmet'i süzüyordu. Zenciye yakın esmer bir teni vardı. Roman vatandaşlardan biriydi. Soldan ayrılmış düz, yağlı, siyah saçları kafasına yapışmış gibiydi. Açık yeşil, eski bir ceketinin içinden, kirli beyaz gömleği gözüküyordu. Başı yere eğik, ince gri pantolonuna bakıyordu. Odadakilerle hiç ilgisi yok gibiydi. Rıfat, "Nereden çıktı bu adam" diye düşünürken, elinde tepsiyle, Ahmet, odanın kapısından içeri girdi. Tepsinin üzerindeki bardaklarda, tavşan kanı çayların dumanı tütüyordu.

Çayını bitiren Rıfat ayağa kalktı, kapıya doğru yönelerek. ikili koltukta Bilal'in yanında oturan Ahmet'e seslendi.

"Bir dakika gelir misin. Biraz konuşalım."

Ahmet, elindeki bardağı önündeki sehpaya bıraktı, hızla ayağa kalktı. Odadan çıktılar. Ahmet, Rıfat'ın önüne geçip, koridorun sonuna doğru yürüdü. Koridorun sonunda tam karşılarına gelen kapıyı açıp içeri girdi. Duvardaki düğmeye basıp, elektriği yaktı. Rıfat, arkasından odaya girdi, kapıyı kapattı; hemen söze girdi:

"Kim bu adam yahu."

"Yeni tanıştım. Güvenliğimizi sağlayacak."

Kan beynine sıçradı Rıfat'ın.

"Kardeşim güvenliği sen sağlayacaksın. Yeni tanıştığın adama, nasıl güvenip de silah verirsin? Herif ya polisse?"

Gözleri çakmak çakmak olmuş, sinirden yüzü gerilmiş, alnındaki damarları dışan fırlamıştı Rıfat'ın, "Olmaz böyle bir şey kardeşim" diye çıkıştı.

Ahmet, baştan beri Rıfat'ın başlarına sorumlu olarak getirilmesini hazmedememişti. Rıfat, ona göre tam bir küçük bur-

juvaydı. 1.80 boylarında, sarıya yakın kumral saçları olan, temiz giyimli muhallebi çocuğunun ne işi vardı başlarında. Doğup büyüme Kuştepeli'ydi Ahmet. Bölgenin sorumlusu olmak onun hakkıydı. Yöneticilerin, hakkını yediğini düşünüyordu. Rıfat başlarına getirilince, kendisine, "spor sorumluluğu"* verilmişti. Ama bu Ahmet'e yetmiyordu. Ahmet, en tepede olmak istiyordu. Bu duygular içinde ukalaca bir tavır takındı Rıfat'ın sert çıkışı karşısında yanıtı, üstünlük taslar havadaydı;

"Bak," dedi; "Spor sorumlusu benim. Güvenliği kim sağlayacak, ona ben karar veririm. Silahın kime verileceğine de ben karar veririm."

Ahmet'in yanıtı karşısında yüzü kıpkırmızı kesildi Rıfat'ın. O da, siyah saçları ve gür bıyıkları, her zaman tarakla düzgünce taranmış, beyaz tenli, kısa boylu Ahmet'e ısınamamıştı bir türlü. İçten içe birbirlerine ısınamasalar da, bölgeye geldiğinden beri, Ahmet verilen görevleri eksiksiz yerine getirdiğinden, hiç tartışmamışlardı. Bu kez de böyle bir çıkış beklemiyordu Rıfat. Afallamıştı. Kendi üstünlüğünü vurgulamak gereğini hissetti:

"Ben bu bölgenin sorumlusuyum. Tüm bunlardan benim haberim olmalı. Böyle bir şeyi kabul etmem kardeşim."

"Spor sorumluları sana bağlı değil" diye çıkışını sürdürdü Ahmet.

Rıfat, tartışmanın bir sonuç vermeyeceğini anladı, sakinleşmeye çalıştı. İşaret parmağını Ahmet'in gözüne sokarcasına kolunu salladı:

"Bak, sorumluların yazıya çıkması yasak. Ancak, aylardır örgüte kazandıracağım diye uğraştığım içerdeki iki çocuğun hayatını, hiç tanımadığım, sadece silah verdiler diye bu örgüte gelen birine emanet edemem. Yasaklanmasına rağmen ben de yazıya çıkacağım. Eğer bu gece başımıza bir iş gelmezse, yarın ilk işim bunun hesabını sormak olacak. Eğer, yönetici-

*1980 öncesinde, örgüt içinde eylemlerde güvenliği sağlamak için silah taşıyanlara "spor sorumlusu" deniyordu.

ler de senin dediğin gibi, 'Sen spor sorumlusuna karışamazsın' derlerse, arkama bakmadan bu örgütten ayrılırım."

Ahmet, Rıfat'ın sözleri karşısında, pişman bir tavırla dudağını büktü. Yanıt vermedi.

Diğer odadaki arkadaşlarının yanına döndüler. Gerginlik, tüm odayı kaplamıştı. Yazılacak sloganları, yazıya ilk nereden başlayacaklarını, nasıl bir yol izleyeceklerini konuştular. Sağ köşedeki koltukta oturan Hikmet, konuşmalara hiç katılmadı. Sessizce dinledi.

Saat üç civarında sokağa çıktılar. Önden Kemal gitti. Ahmet'le, Hikmet iki yandan uzaklaştı. Bilal önde, bir elinde fırça, diğer elinde boya kutusuyla toprak yoldan yokuş yukarı çıkmaya başladı. Rıfat, beş metre geriden onu takip etti. Bir saatlik sürede, mahalle halkının kullandığı iki ana yol üzerindeki ve meydandaki tüm duvarlar, örgütün sloganlarıyla donatılmıştı. Şişli'ye giden ana yola yöneldiler. Mecidiyeköy-Şişli arasındaki ana caddeyi, Kuştepe'ye bağlayan yoldaki son evin bahçe duvarını yazıp, eylemi bitireceklerdi. Kemal, ileride iki yolun kesiştiği noktada yerini almıştı.

Rıfat, Hikmet'i hiç gözden kaçırmıyordu. Hikmet'in, evin hemen karşısındaki okulun bahçe kapısından içeri girdiğini ve demir parmaklı kapının yanındaki duvarın ardına sindiğini gördü. Ahmet, aşağı tarafta, Kuştepe'ye giden yolu dik kesen sokağın köşesindeki evin kenarında bekliyordu. Rıfat, ara sokakta bekleyen, Bilal' e işaret etti. Bilal, hafif yokuş olan sokaktan, ana caddeye çıktı. Hemen, bahçe duvarına sloganı yazmaya başladı. Normal bir insanın göğsüne gelebilecek yükseklikteki uzun bahçe duvarına, uzunca bir slogan yazıyordu Bilal. Tam yarısına gelmişti ki, Kemal'in ıslık sesiyle irkildiler. Rıfat, Mecidiyeköy yönünden gelen bir minibüsün tepesinde yanıp sönen mavi sireni gördü. Bilal'e "fırla" dedi. Bilal, bahçe duvarının yanındaki sokaktan aşağıya doğru koşmaya başladı. Rıfat, elleriyle duvarın üstüne abanıp bahçeye atladı. Duvara iyice yanaşıp, çömelip oturdu. "Minibüs, gelip geçer" diye düşünüyordu. Düşündüğü gibi olmadı. Minibüs, ge-

lip, sindiği duvarın öte yanında durmuştu. "Allah kahretsin. Duvardaki yarım kalmış yazıyı gördüler" diye geçirdi içinden.

Minibüsün kapısının açıldığını duydu. Seslere kulak kesilmişti. İki kişi indi içinden, kısık sesle bir şeyler konuştular. Ne dediklerini anlamadı. Sirenin mavi ışığı, sık aralıklarla, Rıfat'ın arkasındaki dut ağacının dev gövdesinde yansıyordu. Mavi ışık, yanıp sönen soluk bir yıldız gibi bahçeye göz kırpıyordu. Hikmet, aklına geldi. "Bu silah tutkunu herif ya ateş ederse" korkusuyla titredi. Kapana kısıldığını hissetti. "Keşke Bilal'le kaçsaydım." düşüncesi geçti aklından pişmanlıkla. Dizlerini yere koydu. Dirseklerine dayanıp, ayaklarını geriye doğru uzattı. Yüzükoyun, tam siper olmuştu. Ağırlığını dirseklerine vererek, alçak sürünmeyle geri geri bahçenin içine doğru gitmeye başladı. Bahçede çok ağaç vardı. Biraz geri gidince, kollarının üzerinde hafifçe doğruldu, bacaklarını karnına doğru çekti. Yine çömelmiş vaziyette, geri geri gitmeye devam etti. Sirenin mavi ışığını görüyordu şimdi. Karanlıkta sırtı, tel örgülere dayandı. Yan dönünce, tel örgünün bir kümes olduğunu fark etti. Kümesin kapısını eliyle iteledi, alttaki tahta eşiğin üzerinden bir sincap çevikliğinde içeri atladı.

Atlamasıyla da, kümesin tahta bölümünün içindeki tavuklar boğazları kesiliyormuş gibi gıdaklamaya, kanatlarını çırparak havada uçuşmaya başladı. Horozun ötüşü, gecenin sessizliğini bıçak gibi kesti. Rıfat hiç beklemediği bu tepki karşısında, korkudan yerinde şöyle bir sıçradı. Kafası üstteki tel örgüye çarptı. tavuklar çıldırmış gibi çırpınıyordu. Rıfat, ne yapacağını bilemedi.

Elini ağzına götürdü, "susssss" diye ıslık çalar gibi tavuklara seslendi. Tavuklar, "sus"tan anlamadı. Çılgınca gıdaklayıp, uçuşuyorlardı.

İki katlı evin, ikinci katının köşesindeki pencerenin ışığı yandı. Perdesiz pencereden sızan ışık, geceyi gündüze çevirdi gibi Rıfat' a. Kafasını yukarı çevirip baktı. Kümesin tepesini saran ceviz ağacının dalları ve yapraklan arasından, pencerede duran beyaz atletli, kel kafalı adamı gördü. Rıfat, çö-

melerek oturduğu kümeste, biraz daha küçüldüğünü hissetti.

Artık kaçış yoktu. Bir kümeste sıkışıp kalmıştı. Bin kere lanet etti kendine. Yakalanınca, yazıyı kendisinin yazdığını kabul mü edecekti. Bir sürü işkence, dayak. Yasak olduğu halde, yazıya çıktığı için örgüt yöneticilerinden yiyeceği fırça da cabasıydı. Yoksa, bir tavuk hırsızı olarak mı yakalanmalıydı. Ertesi günkü gazetelerin başlıklarını düşündü. "Üniversiteli tavuk hırsızı yakalandı." Bir anda her şeyi unutmuş, bunları düşünüyordu.

Pencereden sızan ışık söndü. Rıfat, bunları düşünürken, tavukların çırpınmayı ve bağırmayı bıraktıklarını fark etti. Hızla, kümesin tel örgülü kapısını itti, dışarı çıktı. Ferahladı. Kıstırılmışlık duygusundan sıyrıldı. Mavi siren ışığı görünmüyordu. Yine çömelmiş vaziyette bahçe duvarının kenarına geldi. Duvarın kenarından, gözünün hizasına kadar yükselip yola baktı. Kimsecikler yoktu. Elleriyle duvara abandı, yola doğru sıçradı. Bahçenin köşesindeki sokağa döndüğünde, karşıdan gelen Bilal'i gördü. Hikmet, okulun bahçesinden, Ahmet'te, saklandığı sokağın köşesinden çıkıp yanlarına geldi. Bilal, yazıyı tamamladı. Kemal de yanlarına gelmişti. Ara sokaktan, gündüz vakti bile pek fazla kimsenin gelip geçmediği sokaklara yöneldiler.

Rıfat, "Neydi o polisler" dedi ortaya konuşarak.

Kemal güldü, "Abi onlar, gece nöbetinden eve dönen polislerdi" diye yanıtladı.

Hikmet, "Az kalsın ateş ediyordum. Baktım, adamlar yazıyı fark etmediler bile. Evlerinin yolunu tuttular" dedi.

Kapandan kurtulmanın, eylemi kazasız, belasız atlatmanın mutluluğu içindeydi Rıfat. Hiç tanımadığı Hikmet bile şirin gözüküyordu o an. Meydana çıkan yokuşun başında ayrıldılar. Rıfat, toprak futbol sahasının yanındaki yoldan Mecidiyeköy' e doğru yokuşu tırmanmaya başladı. Kendi kendine gülüp, mırıldandı:

"Tavuk hırsızı ha, tavuk hırsızı."

NİYET

Yıl 1978. Yer, Moskova'daki Marksizm, Leninizm Enstitüsü. Enstitüye, dünyanın her tarafından eğitim almak amacıyla komünist partisi üyeleri akın ediyor. Fransız'ı, İtalyan'ı hepsi bir arada. İçlerinde yalnız Türkiye Komünist Partisi üyeleri illegal. Türkiye' den de o yıl Kemal, Mustafa ve Haydar eğitim amacıyla Moskova'ya gönderilmişti. Parti yöneticileri bu üç kişiye sıkı sıkıya uyarıda bulundu:

"Aman ha. Biliyorsunuz siz illegalsiniz. Sakın ola ki, aranızda bağıra bağıra Türkçe konuşmayın. MİT' in kulağı uzundur. Duyar muyar. Aman ha..."

Üç komünist bu tembihe harfiyen uydu. Birbirleriyle hemen hemen hiç konuşmadılar. Hatta, birbirlerini tanımamazlığa geliyorlardı. Çok gerektiğinde de çok kısa, fısıtı halinde konuşuyorlardı.

Okulda bir haftayı tamamlamışlardı. Hafta sonu tatilinden yararlanarak, Kızıl Meydan'ı dolaşmaya çıktılar. Tanınmadık bir yerde, yabancıların arasında olmanın verdiği rahatlıkla birbirleriyle Türkçe konuşuyorlardı. Bir haftayı dilsizler gibi geçirmenin acısını çıkarıyorlardı.

Hararetli hararetli konuşurken, konuşulanlara kulak kabartan bir Azerbaycanlı vatandaş sokuldu yanlarına. Sevecen bir yüzle bakıyordu. Mutlu bir ifadeyle, "Siz Türk müsen?" diye sordu.

Üçü de telaşlandı. Kollarını öne uzatıp, başlarını değiliz anlamında sallayarak bağırdılar:

"Niyet, niyet, niyet." *

* Niyet: Rusça "hayır".

DEV-GENÇ

Gediz'de büyük bir deprem olmuştu. Evler yıkılmış, insanlar ölmüş, yüzlerce kişi sokakta kalmıştı.

DEV-GENÇ örgütü, depremde zarara uğrayanlara yardım için para yiyecek ve eşya topladı. Yardım malzemelerini depremzedelere götürmek için bir grup oluşturuldu.

15 kişiden oluşturulan grup, Gediz'e gitti.

Kollarına, sarı "DEV-GENÇ" yazısının bulunduğu kırmızı renkli pazıbent takan grup, getirdikleri malzemeleri ve parayı felaketzedelere ilettikten sonra, canla başla enkazın kaldırması için çalıştı.

Akşam olurken, yaşlı bir Gedizli, gruptakilerin yanına geldi. Elini, gençlerden birinin sırtına dostça vurdu ve şükran dolu bir ifadeyle ekledi:

"Allah, DEVletimizin GENÇlerinden razı olsun."

BEŞİKTAŞLI MISIN?

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı nedeniyle İnönü Stadı'nda, gösteriler vardı. Saffet, üniversiteden arkadaşları Fuat ve Arslan'dan, saat 10:00'da stadın denize bakan eski tribününün arka tarafındaki büfenin önünde olmalarını istemişti. 1979 yılıydı. İstanbul'da sıkıyönetim nedeniyle her yer asker kaynıyordu.

Fuat, İsmail ve Arslan, saat tam 10:00'da büfenin önüne gelmişlerdi. Stadın çevresi rengarenk giysiler içinde liseli öğrencilerle sarılmıştı. Okullar, sıra halinde stada giriyordu. Tribünler kısmen dolmuş, stadın dışı da giden, gelenlerle, kim kime, dum dumaydı. Kalabalık onların işine geliyordu. Parti, kendilerine eski açık tribünde, üzerinde sloganlar yazılı pulları atma görevini vermişti. Diğer tribünlerde de, başka bölgelerden partili arkadaşları aynı eylemi gerçekleştirecekti.

Randevuya beş dakika geciken Saffet, koca kafası ve iri siyah gözleriyle geniş basamaklı merdivenleri tırmanıp, yanlarına geldi. Her iki elinde iki naylon torba vardı.

Daha vakit var, dedi Saffet. Torbalardan birini Fuat'a verdi. Boşta kalan koluyla, Fuat'ın koluna girdi. Başını yana çevirip, kalanlara, "Şimdi geliyoruz" dedi. Büfeden, altı, yedi metre uzaklaştılar. "Vakit gelene kadar torbaları ağacın altına bırakalım. Riske girmeyelim" dedi Fuat'a. Sohbet ediyorlarmış gibi kısa süre karşılıklı durup, çaktırmadan torbaları ağacın dibine bıraktılar. Saffet, çevreye şöyle bir göz gezdirdi. Herkes, kendi telaşındaydı. Yine kolkola büfenin önüne, Arslan'la, İsmail'in yanına geldiler.

'Ben çok açım," dedi Saffet, "daha kahvaltı etmedim."

Büfeye, dört sosisli sandviç, dört ayran söylediler. Sand-

viçlerini yerken, üzerlerindeki gerginliği azaltmak için sohbete daldılar.

Fuat son dilimi yiyip, ayranını içti. Ağzını peçeteyle silerken torbaların yerinde olmadığını gördü. Telaşla, "Torbalar, torbalar gitmiş" diye titrek bir sesle bağırdı. Saffet, "Çok uzağa gitmiş olamazlar. Hemen dağılıp arayalım" dedi.

İsmail Beşiktaş, Aslan Maçka, Saffet Karaköy, Fuat da Taksim yönüne doğru koşmaya başladı. Fuat, Elmadağ'a doğru yokuşu tırmanırken, İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Binası'na giden yolda, iki çocuğun elinde torbalarla koştuğunu gördü. Tüm gücüyle koşmaya başladı. Çocuklara yaklaştıkça, "Durun ulan" diye bağırıyordu. 10 yaşlarındaki iki çocuktan birini, Elmadağ'da, Divan Oteli'nin arkasındaki parkın girişinde yakaladı. Daha doğrusu, yakalanacağını anlayan çocuk elindeki torbayı fırlatıp attı, önde giden arkadaşının peşinden koşmaya devam etti. Fuat, torbanın dağılıp, pulların ortaya saçılmasının korkusuyla torbaya yöneldi. Hızlı koşan diğer çocuk torbayı bırakmamakta inat etti, ağaçların arasında gözden yitti.

Fuat'ın nefesi, diken gibi batıyordu göğsüne. Soluk soluğa torbayı aldı. Pullar, kalın bir kâğıtla paketlenmişti. Üç paket de dağılmamıştı. Yavaş adımlarla, Dolmababçe'ye doğru yokuştan inmeye başladı. Büfenin önüne geldiğinde bir tek İsmail vardı. İsmail'in gözleri parladı. Öne doğru sevinçli bir adım attı. "Buldun ha. Helal olsun" dedi.

Kısa süre sonra Saffet'le, Arslan geldi yanlarına. Fuat'ın elinde torbayı görünce, gergin yüzleri gevşedi. Saffet, sağ koluyla boynuna sevgiyle sarıldı, sıktı:

"Koçum, bizi kurtardın. Rezil olacaktık. Bunu kimseye anlatamaz, hesabını veremezdik."

Fuat, torbaları nasıl bulduğunu kısaca anlattı. Yolun karşısına geçip, Dolmabahçe Camii'nin yanındaki umumi tuvalete gittiler. Tuvalette, avuç içi kadar olan pulları, pantolonlarının ceplerine yerleştirdiler. Kemerlerinin altına tomar tomar dizdiler. Dışarı çıkıp, tekrar eski açık tribünün kapısına yaklaşır-

ken, saat on bire on vardı. Yolu karşıdan karşıya geçerken, Saffet, yavaş yavaş dağılıp, ayrı kapılardan girmeleri için arkadaşlarını uyardı ve ekledi:

"Unutmayın, saat tam on biri beş geçe pulları atıyoruz."

Stada giriş serbestti. Kapıların kenarlarında ikişer, üçer polis vardı. Bayram rehaveti içinde, tören bitse de gitsek havasındaydılar. Genellikle birbirleriyle sohbet edip, stada giren kalabalığa göz ucuyla bakıyorlardı.

Eski açık tribüne girdiklerinde sahada, sivil liselerden birinin gösterisi bitmiş, Kuleli Askeri Lisesi'nin öğrencileri, marşlar eşliğinde yeni açık tribünün alt tarafındaki geniş kapıdan stada giriyordu. Tribünlerde alkış tufanı koptu. Saat, on biri beş geçiyordu. Tüm tribünlerde, kırmızı pullar havada konfeti gibi uçuşuyordu. Seyirciler, her iki yüzünün üzerine sarı renkte sloganlar yazılı, orak çekiç amblemli kırmızı pulları havada yakalamaya çalışıyordu. Pulları, havada yakalayıp okuyanlar, şaşkınlık içinde, "Bunları kim attı" diye etraflarına bakınırken, atanlar, stadın çıkış kapısına varmışlardı bile.

Sözleştikleri gibi Dolmabahçe Camii'nin yan tarafında buluştuklarında, dördü de, eylemi, yakalanmadan başarmanın gururu içindeydi. Üzerlerinden bir yük kalkmış, tüy gibi hafiflemişlerdi.

Aslan, "Ben Beşiktaş'a gideceğim" diyerek ayrıldı yanlarından.

Fuat, Karaköy'e kadar yürümeyi teklif etti. Saffet'le, Aslan, tereddütsüz kabul etti. Güneş, tepeye doğru yaklaşırken deniz havasını soluyarak yürümek iyi gelecekti gerilen sinirlerine. Kabataş Vapur İskelesi'nin önüne geldiklerinde, karşıdan iki jandarmanın, kendilerine doğru yürümesiyle irkildiler.

Sol başta yürüyen Saffet, yeşil kabanının ceplerine soktu ellerini. Şöyle bir yokladı elleriyle cep astarlarını. "Üzerinizde pul kalmamıştır umarım" diye fısıldadı. İsmail'le, sağ başta duran Fuat da, dizlerinin üzerine kadar gelen paltolarının ceplerine soktu ellerini. Bir şey yoktu. Fuat elini, kot pantolonunun sağ arka cebine soktuğunda eline iki kâğıt parçası

geldi. İki pul, cebinde kalmıştı. Sağ eli, arka cebine yapıştı kaldı. Yüzü, alnı, dudakları, bağrı, sırtı, bacakları, her yanı gerildi. Jandarmalarla aralarındaki mesafe 15 metreye kadar inmişti. İki Jandarma, gözlerini Fuat'a dikmiş, üzerilerine doğru geliyordu. Fuat'a mı öyle gelmişti yoksa. Hayır, iki jandarma da, ne Saffet'e, ne de İsmail'e bakıyordu, gözleri, Fuat'ın üzerine sabitlenmişti. Fuat, pantolonunun arka cebinden usulca çıkardığı sağ elini, paltosunun cebine soktu.

Jandarmalar önünde durduklarında, telaş ve korku bir kez daha daladı vücudunu Fuat'ın. Jandarmalar yanlarından geçip gitmemişti. Askerlerden biraz daha uzun olanı, sağ eli göğsünün üzerinde tüfeğinin kayışını tutarken, sol elini hafifçe öne uzatıp Fuat'ı işaret etti:

"Abi" dedi, "sen Beşiktaşlısın değil mi?"

Fuat, siyah kalın çerçeveli gözlüklerinin üzerinden kaşlarını kaldırdı. Afallamıştı. Sırtından soğuk bir ter boşaldı. Beşiktaşlı olmazsa, kötü bir şey olacakmış gibi bir duyguyla hemen yanıt verdi:

"Evet, Beşiktaşlıyım."

Oysa, çocukluğundan beri, tüm ailesi gibi Galatasaray takımını tutuyordu.

Soruyu soran asker, yanındaki arkadaşına sevinçle döndü;

"Ben sana demedim mi. Bu abinin tipi Beşiktaşlı diye."

Sonra bir açıklama yapma gereğini hissetti, kendisine şaşkın şaşkın bakan Fuat'a.

"Abi, kusura bakma 50 metre öteden, senin hakkında iddiaya girdik. Ben, 'bu arkadaş mutlaka Beşiktaşlıdır' dedim. Arkadaşım da, 'Galatasaraylı' olduğunu iddia etti. İki paket Samsun sigarasına iddiaya girdik."

Sonra, döndü, sol eliyle, arkadaşının sağ kolunu tutup çekiştirdi iskelenin yanındaki büfeye doğru. "Hadi bakalım, al şu iki paket sigarayı." Yanından giderken, yine Fuat'a döndü, sol elini başındaki miğfere doğru kaldırıp "eyvallah" der gibi selam verdi:

"Sağol abi. Sayende iki paket sigarayı götürdüm."

HEPSİ SOSYALİST

Olay, 1977 yılında Kayseri' de yaşandı. Şemsettin, kentin tatlı serseri kabadayılarından biriydi. İri şişman gövdesi, kırmızı tombul yanaklarıyla babacan bir görünümü vardı. Külhanbeyi tavırları dönemin özelliği nedeniyle politikleşmiş, "sapına kadar sosyalist" olduğunu söylemeye başlamıştı. Şemsettin, bir gün İstasyon Caddesi'nde yürürken, gözü, dört katlı bir binaya takıldı.

Birinci katta: Türkiye İşçi Partisi İl Merkezi.

İkinci katta: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi İl Merkezi.

Üçüncü katta: Türkiye Emek Partisi İl Merkezi.

Dördüncü katta: Sosyalist Türkiye Partisi İl Merkezi.

Şemsettin, hemen birinci kattaki Türkiye İşçi Partisinin İl Merkezi'ne çıktı. Zili çaldı, kapı açıldı, içeri girdi. Parti yöneticilerinden biriyle konuşmaya başladı:

"Siz sosyalist misiniz kardeş?"

"Elbette sosyalistiz." .

"Peki, bir üstünüzdeki Sosyalist Parti?"

"Onlar da sosyalist."

"Üçüncü kattakiler?"

"Sosyalist. "

"Ya dördüncü kattakiler?"

"Onlar da sosyalist."

Şemsettin kafasını salladı anlamlı anlamlı. Bir kalem ve kâğıt istedi. Kâğıdın üzerine büyük harflerle "Sosyalist Parti" yazdı elini pantolonunun cebine atıp, bir tomar para çıkardı. Yanında kendisiyle birlikte gelen arkadaşına para ve kâğıdı uzattı:

"Şimdi git, şu parayı ver ve kocaman bir 'SOSYALİST

PARTİ' tabelası yazdır. Başında bekle, sonra tabelayı hemen buraya getir."

Parti yöneticisine döndü:

"Bundan böyle artık bu binada tek tabela ve tek parti göreceğim. Tamamı mı?"

POLİSLER DE ŞAŞTI!

1979 yılında İstanbul'da sıkıyönetim ilan edilmiş, Cumhuriyet Halk Partisi-Milli Selamet Partisi koalisyonunun yerine kurulan Demirel başbakanlığındaki Milli Cephe Hükümeti, kamu kuruluşlarını, emniyeti ülkücü kadrolarla doldurmaya başlamıştı.

Ülkücü kadroların göreve gelmesiyle polisin, sol grupların ağırlıkta olduğu semtlere baskısı da artmıştı. Feriköy de, sol grupların etkin olduğu bir mahalleydi.

Pangaltı'dan, Feriköy son durağa inen iki ana paralel yolun kenarlarında birbirine bitişik dizilen binaların duvarlarında, sol grupların sloganları yazılıydı. Şişli'ye daha yakın olan ana yolun üzerindeki kilisenin dış bahçe duvarıysa, sol grupların en gözde yazı yeriydi. Orta bahçe kapısının her iki yanında üç insan boyu yüksekliğinde, yaklaşık 15 metrelik eniyle, her iki ucu bir sokağa açılan bahçe duvarına yazılmış sloganın ömrü en fazla 24 saatti. Her sabah mutlaka başka bir fraksiyonun sloganı yazardı duvarda. Yeni gelen grup kireçle yazıyı siler, kırmızı ya da siyah boyayla kendi sloganını yazardı. Hatta kimi zaman iki ayrı fraksiyon yazıda karşılaşır, duvarın her iki tarafını bölüşürlerdi. Bölüşmediklerinde de çatışırlardı.

Sıcak bir yaz gecesi bir gençlik derneğinin üyeleri Feriköy ve Kurtuluş semtinin sokaklarında yazıya çıktı. Sıra, kilisenin bahçe duvarına gelmişti. Gözcüler sokak başlarında yerini aldı. Duvardaki eski sloganlar kireçle beyaza boyandı. Hüseyin, bir sanatçı ustalığında fırçayı kullanarak, "Faşizme karşı omuz omuza" sloganını yazdı. Bahçe duvarının biri bitmiş, ötekine geçiyordu ki, gözcülerin ıslık sesleriyle irkildi.

Hüseyin ne yana doğru kaçacağına karar vermeye çalışırken, yolun hem aşağısından, hem de yukarısından iki polis minibüsünün hızla üzerine doğru geldiğini gördü. Gruptakiler sokak aralarında kaybolmuştu bile. Kaçacak yeri yoktu Hüseyin'in, kapana sıkışmıştı. Yüreğinin gümbürtüsü kulaklarında çınlıyordu. Ani bir refleksle elindeki küçük kırmızı boya fırçasını duvardan aşırıp bahçenin içine attı ve uzun kireç fırçasını kaptı. Hızla, özene bezene yazdığı yazıyı silmeye başladı.

İki polis minibüsü acı bir frenle kilisenin iki sokağının başında durdu. Minibüslerin ön ve arka kapılarından ellerinde akrep tabir edilen silahlarıyla çelik yelekli, bereli polisler fırladı.

"Kımıldama, ellerini kaldır, duvara yaslan" diye gürledi polisler.

Hüseyin, fırçayı yavaşça yere bırakıp, yüzü duvara dönük ellerini kaldırdı. Birkaç polis, güvenlik sağlamak için köşe başlarına gitti. Elleri tetikteydi. İki polisin silahları Hüseyin'e çevrili dururken, iri yarı, insan azmanı polis sert hareketlerle Hüseyin'in üzerini atladı. İki adım geri çekilip, "Ellerini indirmeden dön" diye emretti.

Hüseyin yavaşça döndü "Nasıl olsa yakalandık artık. Yapacak, bir şey yok" düşüncesiyle heyecanını bastırmıştı biraz.

Polis, siyah kır saçlarına, küçük siyah yuvarlak gözlerine, yana doğru uzayan gür bıyıklarına, beş günlük sakalına dikkatlice baktı Hüseyin'in. Tekrar bir baştan aşağı süzdükten sonra, ağzından tükürükler saçarak Hüseyin'e sordu:

"Ne yapıyorsun lan burada?"

Hüseyin'in yanıtı kısa oldu:

"Yazıyı siliyorum."

Hüseyin'in yanıtı karşısında polis afallamıştı. Sol elini yukarı doğru kaldırdı, "Manyak mısın ulan sen" dedi.

Hüseyin polisin yumuşamasını fırsat bilip, son bir kurtuluş umuduyla küfretmeye başladı:

"Bu a .. na koduğumun komünistleri her gün bu kutsal du-

vara yazı yazıyor. Ben de tam bu sokağın başına tezgâh açıyorum. Her gün bu pis yazılar karşımda duruyor. Dayanamıyorum ağabey. Nefret ediyorum komünistlerden. Ben de fırsat buldukça siliyorum yazılarını."

Hüseyin'in sözlerine inanıp inanmama arasında tereddüt etttiği belli olan polisin yüzüne bir gülümseme yerleşti, Duvarda yarısı silinmiş yazıya şöyle bir göz atıp Hüseyin'e döndü:

"Kardeşim deli misin sen ya" dedi, "Burası komünist yuvası, anında vururlar seni."

Hüseyin, rolünü iyi oynamanın cesaretiyle atıldı:

"Vurursa vursun a .. na koyayım. Bizimde elimiz armut toplamıyor."

Arkada elleri tetikte olan iki polisin de gergin sinirleri gevşemişti. Öndeki iri yarı polisin yanına geldiler. Polisler, birbiriyle kısa bir an bakıştı iri yarı polis, dostça Hüseyin'in omzuna dokundu:

"Hadi şimdi devam et silmeye. Biz sana gözcülük yapalım.

Ama sakın bir daha tek başına böyle işlere kalkışma. Senin gibi yiğit bir adama yazık olmasın."

BOYACI

Rulo yapılmış afişlerden bir tomarını aldı yerden. Ruloyu ters yönde sardı hızlı hızlı. Afişlerin kıvrıklığı kısmen gitmişti. En üsttekini aldı. Masanın üzerine serdi. Beyaz zemin üzerine 'MHP ve Ülkü Ocakları Kapatılsın' yazıyordu kırmızı harflerle.

Beşiktaş'taki dernek binası tıka basa insan doluydu. Cemal eliyle, sarı tel gözlüğünü düzeltti. Yerden bir tomar daha afiş aldı. Arkasında kendisini dikkatle izleyen kalabalığa döndü. Kıvırcığa yakın koyu kestane dalgalı saçları vardı. Derneğin Beşiktaş bölge sorumlusuydu.

"Arkadaşlar" dedi, "Faşist saldırı ve katliamları gündemde tutmak için, dernek yönetimi, tüm ülke çapında "MHP ve Ülkü Ocakları Kapatılsın" kampanyası başlattı. Bu gece sabaha kadar biz de tüm Beşiktaş bölgesini bu afişlerle donatacağız. Tüm ana cadde ve ara sokaklara bu afişler yapıştırılacak. Bu afişler, kampanyanın en önemli ayağını oluşturuyor. Bu nedenle tek bir duvar boş kalmamalı. Afişlemeye beşer kişilik gruplar halinde çıkacağız. Her grubun bir sorumlusu olacak. Şimdi grupları belirleyelim."

Beşer kişilik sekiz grup oluşturuldu. Hangi grupların, hangi mahallelere, hangi yollara afiş yapıştıracağı belirlendi. Bir kişi uzun saplı fırçayı, diğeri sudkostik (yapışkan) dolu kovayı, bir başkası da afişleri taşıyacaktı. Geri kalan iki kişi de gözcülük yapacaktı.

1978 yılı ekim ayıydı. Saat gece yarısını geçmiş, 01.00'a yaklaşıyordu. Cemal işareti verdi:

"Haydi arkadaşlar. Gruplar beşer dakika arayla binadan ayrılsın. Herkes çok dikkat etsin, fire vermeyelim."

Adnan'ın sorumluluğunu üstlendiği grup, büyük halıcı mağazasının bulunduğu köşeden ara sokağa girdi. Sokaklar, başıboş dolaşan kedi ve köpekler dışında uykuya dalmıştı. Zaten uzun süredir insanlar akşam işlerinden çıktı mı hızla evlerine gidiyor, saat 21:00 oldu mu sokakta kimse kalmıyordu. Sokaklar sol ya da sağ örgütlerin militanlarınca parsellenmişti. Sabaha kadar duvarlara sloganlar yazılıyor, afişleniyor, örgütlerinin ne kadar güçlü olduğu (!) dost, düşman herkese kanıtlanmış oluyordu. Eğer yazdığınız yazı ve yapıştırdığınız afiş bir başka örgüt üyelerince silinmemişse, o ayrı bir mutluluktu. Sabah insanlar işe giderken sloganı, afişi ve en önemlisi örgütünüzün adını görüyorsa, yürüyüşünüz dikleşir, göğsünüz kabarırdı gururla. O ayrı bir övünç kaynağıydı.

Polis minibüsleri ara sokaklara girmekten özellikle kaçınır. Ana cadde üzerinde bile korka korka yol alırdı. Duvarlara yazı yazan, afiş yapıştıran bir grup bile görseler, yardım çağırmadan kolay kolay müdahale etmezlerdi. Gecenin ürküten siyahlığında, polisler için de ölüm çok yakındı. Serseri bir kurşun, yolunu şaşırıp yaşamdan koparıverirdi.

Adnan, 50 metre önlerinden yürüyordu. Akaretler yokuşunun başına gelmişlerdi. İlk olarak iki yolun ortasında kalan CHP Beşiktaş ilçe binasının duvarına yapıştırmaya başladılar afişleri.

Ekrem, taşıdığı kovayı yere bırakmış, afişleri taşıyan Kenan'a yardım ediyordu. Harun, fırçayı hızlı hareketlerle kovaya sokup silkeliyor, Ekrem, ustalıkla fırçanın ucuna afişleri ortasından yerleştiriyordu. Harun, iki eliyle en ucundan tuttuğu sapı, erişebileceği en yüksek noktaya kaldırıp, afişleri yapıştırıyordu. Afişleye, afişleye Akaretler yokuşunu tırmandılar. İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi binasının çevresini boydan boya afişlediler. Dolmabahçe'ye, stada inen yokuşa yöneldiler. Taşlık Gazinosu'nun (şimdi yerinde Swiss Otel var) ve kahvesinin çevresinde tek bir duvarı boş bırakmadılar. Stadın çevresini afişlerle donattılar. Parkın altında kurulan lunaparkın önünden geçerek Maçka yokuşunu tır-

manmaya başladılar.

Harun'un her yanı yapış yapıştı. Kafasının tam tepesinde horoz ibiği gibi kalkan siyah saçları, ağzının içine giren gür bıyıkları, kaşları, un, şeker ve su ile yapılan tutkaldan beyazlamıştı. Ortalık çok sakindi. Tek bir polis minibüsü görmemişlerdi. Son bir bölge kalmıştı. Vali Konağı Caddesi'nden, Fulya'ya inen yolda afişleme yapacaklar ve görevlerini tamamlayacaklardı.

Ağaçların arasından geçip, Pangaltı'da Askeri Müze'nin altındaki parka geldiler. Saatlerdir, tek bir olumsuz durumla karşılaşmamanın verdiği bir rahatlık vardı üzerlerinde. Güvenliği elden bırakmamışlardı. Ekrem, elinde kovasıyla, Harun da omzuna attığı fırçayla, Vali Konağı Caddesi'ne çıkan parkın dik merdivenlerini tırmanmaya başladı. Diğerleri 30-40 metre geriden geliyordu aralıklarla. Merdivenlerin başına geldiklerinde soluk soluğaydı Ekrem'le, Harun. Son basamağı çıkıp kaldırıma ilk adımlarını attıklarında resmi giyimli iki polisle burun buruna geldiler. Gecenin, gündüzü doğurduğu mor saatlerdi. Polisler de, Ekrem ve Harun kadar şaşkındı. Karşılıklı birbirlerine bakıyor, baştan aşağı süzüyor ama konuşamıyorlardı. Dudaklar kurumuş, diller ağzın içine kilitlenmişli. Siyahın yerini bıraktığı mor ışıltı da gizlemiyordu yüzlerdeki korkuyu.

Arkadan gelen arkadaşları merdivenleri daha yeni tırmanmaya başlamışlardı ki, Ekrem'le, Harun'un merdivenlerin başında kımıldamadan durduğunu görünce, oldukları yere sindiler. Geri geri gidip ağaçların arasında kayboldular. Bulundukları yerden polisleri göremiyorlardı. Arkadaşları merdivenlerin başında öylece dikildiğine göre, mutlaka ters bir şey vardı.

Ekrem elinde kovası, Harun, omzunda fırçasıyla donmuş kalmıştı. Polislerle aralarında iki metreden az bir mesafe vardı. Polisler, şaşkın gözlerini kocaman açmış, sabahın kör karanlığında karşılarına çıkan bu iki garip adama bakıyorlardı hâlâ. Silahları var mıydı bu adamların? Polisler de korkuyordu.

Saatler gibi gelen ıssız kısa sessizliği, beklenmedik bir soğuk kanlılıkla Harun bozdu:

"Memur arkadaşlar, Şair Nigar sokak nerede acaba?" Hiç istifini bozmamıştı. Sağ eliyle uzun sapını tuttuğu fırça omzunda duruyordu.

Polisler afalladı. Kafaları şöyle bir geri gidip geldi. Uzun boylu olanı, "Hayrola" dedi.

"Ya, Şair Nigar sokak 44 numarayı arıyoruz. Oradaki konfeksiyon atölyesini boyayacağız. Sabah mesai başlamadan önce işimizi bitirmemiz gerekiyor da." Bunları söylerken yine çok rahattı Harun. Tipi de uygundu bu iş için. Polisler rahatladı:

"Bak kardeşim, buradan doğru devam et. Dört yol ağzındaki ışıkları geçtikten sonra soldaki ikinci sokak."

ELEKTRİK DİREĞİ

Güneydoğu'nun adı çok duyulan, yoksulluğun kol gezdiği bir ilçenin örgüt sorumlusuydu Haydar. Çok gözüpekti. Kavgada, eylemde en önde gider, adıyla ürkütürdü herkesi. Eylemlerdeki bu gözüpekliği, örgütün ilçe sorumlusu olmasına yetmişti.

Haydar, mağaraların ev olarak kullanıldığı, insanların çamurdan yapılmış evlerde oturduğu ilçenin dışına hiç çıkmamıştı. Bırakın İstanbul'u, Diyarbakır'ı bile görmemişti. Türkçeyi doğru dürüst konuşamıyordu. 12 Eylül 1980'den sonra ilçeyi terk etti. Beş gün sonra sınırı aşıp Irak'a geçti. Kendisi gibi çok sayıda insan kaçmıştı Irak'a.

Buradan kurulan ilişkilerle Paris'e geldi. Kürt arkadaşlarının kaldığı eve yerleşti. Paris'teki arkadaşları da Haydar'a büyük saygı gösteriyordu. Paris'te üç gün hiç sokağa çıkmadı. Dördüncü gün arkadaşları, "Hadi sana Paris'i gezdirelim" dedi. Bu iş için evdeki en genç insan olan Rüstem görevlendirildi. Rüstem ve Haydar ana caddelerde yürüyüp dolaştılar saatlerce. Rüstem, sonra metroya bindirdi Haydar'ı. Bir yandan da elindeki broşürden, metronun nerelere, nasıl gittiğini anlatıyordu. Haydar, sıkılmaya başladı. Onca insana örgüt sorumluluğu yapmış, eylemleri yönetmiş bir insan olarak, çocuk denebilecek bir gencin kendisine yol göstermesini içine sindiremiyordu. Bir süre sonra, "Ben" dedi, " tek başıma gezebilirim. Senin gelmene gerek yok."

Rüstem itiraz etti.

"Abi, Paris çok büyüktür, kaybolursun. Hiç bilmiyorsun buraları."

Haydar, gururla inadını sürdürdü. Burnundan kıl aldırmadı.

"Kaybolmam kardeşim. Devrimciler her yerde yönünü bulur. Sen merak etme."

Rüstem çaresiz kabul etti... "Abi" dedi, "ben yine sana her olasılığa karşı telefon numarasını yazayım. Ben burada olacağım. Şu bozuklukları al, bunları atıp telefon edebilirsin."

Haydar itiraz edecek gibi oldu, vazgeçti. Gönülsüzce bu öneriyi kabul edip, telefon numarasının yazılı olduğu kâğıdı ve paraları aldı.

Bir süre sonra metrodan çıktı, sokakta yürümeye başladı. Eski tarihi evler, sokaklar birbirine benziyordu. Sonunda kayboldu. Gördüğü ilk telefon kulübesine girdi. Bozuk paraları atıp, numarayı çevirdi:

"Alo"

"Alo Rüstem. "Ben kayboldum yahu ... "

Rüstem rahatlatıcı bir ses tonuyla, "Normaldir abi. Parisliler bile kaybolur bu kentte. Sen söyle şimdi nerdesin?"

"Lo bilmiyorum ki."

"Abi Paris'te hemen her meydanda bir heykel vardır. Şimdi kulübeden dışarı çık, bir bak, orada nasıl bir heykel var? Bana söyle, ben senin yerini bulurum."

Haydar kulübeden kafasını uzattı, şöyle bir çevreye baktı. "Lo burada heykel, meykel yok."

"Vardır abi. İyi bak."

"Heykel yok da, neredeyse göğe doğru uzanan bir elektrik direği var."

"Nasıl bir şey abi?"

"Ne bileyim lo. Göğü delecek gibi uzanmış bir alamet elektrik diregi."

"Abi, o meşhur Eyfel kulesi. Sen oradan bir yere ayrılma. Ben hemen geliyorum."

İŞKENCECİYLE SOHBET

Recai, Gayrettepe'deki 2. Şube'de günlerdir işkence görüyordu. Yediği darbeler sonrası yere yıkıldığında gözündeki siyah bant hafifçe aşağı kaydı. Tekrar ayağa kaldırıp sandalyeye oturduklarında sol gözünün üzerinden hafif de olsa etrafını görüyordu. Polisler bu açıklığı fark etmedi, işkence sürüyordu.

Recai, dayağa falan aldırmaz olmuş, tüm dikkatini sol gözünün üzerindeki aralığa vermişti. Kendisine işkence yapanları tanımaya, onların suratlarını hafızasına kazımaya çalışıyordu.

Ancak birini, sol yanında duran, saçlarının önü dökülmüş, kahverengi gözleri, kumral bıyıkları ve açık elmacık kemikleri hafızasına kaydetmişti. Terler içinde uyandığı gecelerin kabusuydu bu yüz.

Mahkemeye çıktı, tutuklandı. İki yıl hapis yattı. İşkencecisinin yüzünü hiç unutmadı.

Mahpusluk günleri bitmişti. Yaşamına yeniden başlıyordu.

Aradan üç yıl geçti. Ve o gecelerinin korkulu rüyası yüze, bir gün belediye otobüsünde rastladı.

Yıllardır hafızasına kazıdığı o yüz, otobüsün arkasında, dörtlü koltuğun sonunda oturuyordu. Saçlarının önü biraz daha açılmış, bıyıklar biraz daha kısaltılmıştı. Ama elmacık kemikleri onu ele veriyordu.

Recai'nin ayakları titriyordu. Emin olmak istedi. Gözleri, onu ele verecekti. Tavandaki demirlere tutunup ilerledi, adamın önünde ayakta durdu. Dikkatli, dikkatli incelemeye başlayınca, adam huzursuz oldu. Yerinde hafifçe kaykılıp Recai'ye baktı. Göz göze geldiler. Recai, kahverengi gözleri ve

gözlerdeki tedirginliği görünce artık emin olmuştu. Kendisine günlerce işkence yapan, "ölsem de kurtulsam" diye düşündüren adam karşısında duruyordu.

Recai gözlerini işkencecisinden ayırmadı hiç. Recai'nin bakışlarından adamın huzursuzluğu iyice artmıştı. Otobüs durağa yaklaşırken adam hızla ayağa kalkıp, kapıya yöneldi. Yıllardır karşılaşmak için can attığı bu yüzü hemen bırakmak istemeyen Recai ani bir hareketle kolundan tuttu.

"Affedersiniz, siz polis değil misiniz?"

Adam şaşkın ve tedirgin yüzünü çevirip Recai'ye baktı. Hızla kolunu çekip, Recai'nin elinden kurtardı.

"Sen kimsin kardeşim?"

Adamın korktuğunu gören Recai sakinleşmeye çalıştı. Gülümseyerek, "Telaşlanmayın canım. Sadece iki çift laf etmek istedim" dedi.

Otobüs durdu. Kapının açılmasıyla sivil giyimli polis aşağı indi. Recai'de arkasından. Tedirgin bir şekilde yüzü arkaya dönük yürüyen adamın yanına gelen Recai, en sevimli tavrını takınarak konuşmaya başladı.

"Bakın ben beş yıl önce işkence yaptığınız bir insanım. Olan oldu, geçen geçti. Şimdi sizi görünce, dediğim gibi iki çift laf etmek istedim."

Recai'nin tüm rahatlatıcı ifadesine rağmen işkencecinin tedirginliği iyice artmıştı. Oradan bir an önce kaçıp gitmek istiyordu. Recai ikna etmek için yine dil dökmeye başladı:

"İnanın sizle sadece biraz sohbet etmek istiyorum. Şurada bir yerde bir şeyler yiyelim, biraz sohbet edelim. İnanın size kızgın falan değilim. O gün bana işkence yapmasaydınız, o görevi yapacak biri mutlaka olacaktı. Siz memursunuz. Emir verildi, görevinizi yaptınız. Şimdi aradan beş yıl geçti. Biraz sohbet edersek beni çok mutlu edersiniz."

İşkenceci, Recai'nin samimi tavrı karşısında yumuşadı.

Öneriyi kabul etti. Sohbetleri iki saate yakın sürdü. Hatta samimiyet öyle ilerledi ki, hesap geldiğinde "Vallahi olmaz ben ödeyeceğim" kavgası yapıldı. El sıkışıp birbirlerine "İyi

günler" dileyip ayrıldılar: Rahatlamıştı Recai.

Aradan birkaç ay geçti. Gece saat 22:00 civarı Recai Taksim'de bir barda oturuyordu. İçeri iki adam girdi. Recai, işkencecisini hemen tanımıştı. O da Recai'yi. Sarılıp öpüştürler.

Adam arkadaşını tanıttı. O da sivil polisti.

İki sivil polis dikkatle çevreyi gözlerken, işkencecisi Recai'ye sordu:

"Ne yapıyorsun burada?"

"Kız arkadaşım gelecek, onu bekliyorum." Adam hafıfçe Recai'nin kulağına eğildi:

"Burası hakkında bir ihbar var. Ekipler dışarıda bekliyor. Biraz sonra burayı basacağız arkadaşın gelir gelmez hemen çık. Ben senin çıktığını görür görmez ekipleri içeri yollayacağım. Hadi hoşçakal!"

Recai, kız arkadaşı gelir gelmez ayağa kalktı. Oturtmadı masaya "Haydi gidelim" dedi. Kız şaşırmıştı. "Niye oturmuyoruz?" dedi. Recai, sonra anlatacağını söyledi. Dışarı çıktılar. Kaldırımda 10 metre kadar gitmişlerdi. Recai, geriye dönüp baktı. Polisler bara giriyordu.

APORTİNİZM* NEDİR?

12 Eylül öncesinde öğrencilerin bir dediğini ikiletmemeye çalışan üniversite ve okul yöneticileri, darbenin postalına sığınıp intikam alırcasına terör estiriyorlardı. Öğrencilere her fırsatta abartılı saygı gösteren yöneticiler, darbeyle birlikte generaller cuntasına yaranabilme yarışına girmişlerdi. Nasılsa o çok korktukları "sivrilmiş" siyasi öğrenciler saklandıkları için okula gelmiyordu.

Belki beni tanımazlar umuduyla sınava gelen öğrenciler de polis tarafından, sınava bile girmelerine izin verilmeden kargatulumba gözaltına alınıyordu. Bütün bunlar okul yöneticilerini azdırdıkça azdırıyordu.

Böyle günlerin birinde Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi'nin kantinine bir yazı asıldı:

"Aşağıda ismi yazılı öğrenciler, aldıkları kitapları getirmedikleri takdirde mezun olamayacaklardır."

Uzayıp giden listenin birinci sırasında şu ad vardı:

Adı	Sınıfı	Kitabın adı
I-Abdullah Öcalan	4.Sınıf	Aportinizm nedir?
.....		

*Oportinizm, Aportinizm olarak yazılmıştı.

JANDARMA YOLU KESTİ

Telefon gecenin siyahlığını yırtarcasına çalıyordu. Son iki yıldır sürekli kabuslar görüyordu. Hep öldürülme korkusu. Kurşunları son mermiye kadar üzerine boşalan insanlar. Kalın sopalarla kafasına vuran kalabalıklar. Çığlıklar atarak, terler içinde uyanıyordu rüyadan. Gündüzleri yaşadığı tedirginliğin devamıydı bu kabuslar. Alışmıştı.

Kolunu kaldırdı, yatağının başucundaki pencereye doğru tuttu. Göremedi saati.

Telefonun zırıltısı kulağında yankılandı. Acı bir haberin çanı gibiydi. Lambasını yaktı, diğer eliyle gözünü ovuştururken. Saat 04:30. Kim ola ki bu?

"Alo."

"Darbe oldu!"

"Ne?"

"Televizyonu aç. Haydi eyvallah."

İbrahim'di arayan. Televizyonunu açtı. Marşlar çalıyor. Siyah-beyaz ekranda bir yazı.

"Yüce Türk milleti: Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun verdiği Türkiye Cumhuriyetini kollama ve koruma görevini, yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur."

Televizyonu kapattı. Saat 05:00'de Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'in de bir konuşma yapacağı bildirilmişti marşlar arasında.

Odanın içinde telaşla döndü Bülent... Ne yapmalı? Yatağa sırt üstü bıraktı kendini. Ayakları yerdeydi. Ela gözlerini tavana dikti. Bir rahatlık mı gelmişti üzerine ne?

Gevşemişti sanki sinirleri. Öldürülme korkusu, beni ne zaman vuracaklar korkusu, kabus dolu geceler bitmiş miydi?

Utandı kendinden. Kim bilir ne acılar çekilecekti postal darbelerinin altında. Çevik bir hamleyle kalktı, hızla banyoya gitti.

Soğuk suyla yüzünü yıkadı uzunca. Avuçlarını su doldurup, kabarmış sık kumral saçlarını düzeltti. Aynaya baktı. Nereden başlamalı? Salondaki kütüphaneye yöneldi. Gizli parti bültenlerini, dergileri çıkardı. Yatak altlarında, dolaplarda ne kadar yasak, başını belaya sokacak yayın varsa yere yığdı. Kitaplara baktı. Hemen hepsi sol yayındı. Kitapları yakamazdı. Kıyamazdı onlara. Bültenleri, dergileri alaturka tuvaletin kuburuna yerleştirdi, çakmağı yaktı. Tepedeki küçük camı açtı. Alevler yükselmişti.

Balkona çıktı. Tanklar geçiyordu çevre yolundan. Tuvaletin küçük penceresine baktı. Kara bir duman çıkıyordu. Eyvah, şimdi biri görecek, ihbar edecek. Koşarak tuvalete gitti. Küçük tasa su doldurup söndürmeye çalıştı. Küller, kâğıtlar havada uçuşup üstüne yapıştı. İs koktu evin içi. Üstteki kâğıt yığınını çekti. Alttaki birkaç dergiyi yine tutuşturdu. Onlar sönerken, diğer kâğıtları attı. En önemli suç delillerinden kurtulmuştu. Evde delil kalmamalıydı. Üç kat aşağıdaki kömürlüğe indi sessizce. Ayaklarının ucuna basıyordu. Apartmanda kimse duymamalı. Böyle dönemlerde ihbarcılara gün doğardı. Üç tane büyük karton koli buldu kömürlükte. Aynı sessizlikle merdivenleri tırmandı. Kitapları özenle yerleştirdi. Sokak kapısını açtı. Merdivenlerde çıt yoktu. Apartmandakilerin haberi yoktu herhalde. Çoğu yaşlıydı zaten. Sessizliği dinledi. Salona girip kolilerden birini sırtladı. Kapıya gelince tekrar merdiven boşluğunu dinledi. Çıt yoktu. Üç koliyi de sırayla iki kat yukarı, en üst kata taşıdı. En üst katta ablası oturuyordu. Ablası ya da eniştesi görse de fark etmezdi. Zaten sabah darbeyi öğrenince kapısına dikilirlerdi. "Eyvah ne olacak şimdi. Ya yakalarlarsa seni. Ya ihbar ederlerse. Oğlum ben demedim mi asker bırakmaz sizi. Silahın var mı?" Kar-

deş kaygısını yansıtan bir dizi soru. İşin yoksa yanıt ver. Onlar da görmezse iyi olur.

Kitapları tavan arasına koyacaktı. Tavan arasına çıkması için bir merdivene ihtiyacı vardı. Hızla aşağı inip, evde boya yaparken kullandıkları, katlanınca sandalye olan merdiveni aldı. Yukarı çıktı. Merdivenin en üst basamağına çıkıp, tavan arasına girilen tahta kapağı kaldırdı. Boyunun uzun olmasına şükretti. Kolileri halter kaldırır gibi ellerinin üzerinde yükseltti, birer birer tavan arasına yerleştirdi. Tahta kapağı kapadı, ortalığı dinledi. Hâlâ sessizdi. Aşağıya indi. Çay suyu koydu, gidip televizyonu açtı.

"Kardeş kardeşi vurur mu?" türküsü çalıyordu. Fonda çatışma, miting görüntüleri.

Kapadı televizyonu. Sokağa çıkmak yasaktı. Kimi aramalı?

Kimseyi aramadı. Evi tekrar kontrol etti. Gözünden kaçan bir yasak yayın var mıydı? Kapana sıkışmış gibi bir duyguyla içi burkuldu. Bugün cuma, pazartesiye kadar sürer mi acaba sokak yasağı?

Televizyonu açtı. Evren konuşuyordu:

"Sevgili vatandaşlarım. Türk Silahlı Kuvvetleri, ülkenin ve milletin bütünlüğünü, milletin hak, hukuk ve hürriyetini korumak, can ve mal güvenliğini sağlayarak korkudan kurtarmak, refah ve mutluluğunu sağlamak, kanun ve nizam hâkimiyetini, diğer bir deyimle devlet otoritesini, tarafsız olarak yeniden tesis ve idame ettirmek gayesi ile, devlet yönetimine el koymak zorunda kalmıştır..."

Kapı çaldı. Açtı, ablasıydı. "Duydun mu? Ne olacak şimdi."

Gözleri fal taşı gibi açılmıştı kocaman kocaman. Korku okunuyordu gözbebeklerinde. Dolgun şişman yanakları aşağı sarkmıştı. Kitapları tavana koyarken düşündükleri geldi aklına, gülümsedi:

"Bir şey olmaz." Kapı aralığında konuşuyorlardı hâlâ. Geri çekilip, eliyle gel işareti yaptı ablasına. Kapıyı kapadı.

"Askerin geleceği belliydi. Sana bir şey olur mu?" Televizyonda konuşan Evren'e takılmıştı ablasının gözü.

"Yasama ve yürütme yetkileri benim başkanlığımda Kara, Deniz ve Hava Kuvvet Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı'ndan oluşan Milli Güvenlik Konseyi tarafından kullanılacaktır."

Ablasının televizyonda Evren'i dinlemesinden yararlanıp, yanıt vermedi. Kendi biliyor muydu ki ne olacağını.

Sıkıntılı bir hafta geçti. Kimseyi arayamıyordu. Telefonlar dinlenebilirdi. Dolapdere'ye, Kayseri'de öğretmenlik yapan en yakın arkadaşı Ziya'nın ağabeyine gitti. Fikret'ti adı. Kısa boylu, sağlam yapılı, siyah seyrek saçlı biriydi Fikret. Dernek binasına bile tamirci tulumuyla gelirdi çoğu kez. Ermeni bir ustanın dükkanında çalışıyordu. Yaşlanan usta, Fikret'i oğlu gibi seviyordu. Dükkanı ona bırakmıştı. "Mal alacağım" bahanesiyle gider, saatlerce gelmezdi. Usta yoktu yine. Bu iyiydi.

"Ağabey" dedi Fikret'e. "Bende üç koli kitap var. Yazar Suphi Beyle konuştum, kitapları getirebileceğimi söyledi. Mutlaka araba bulmamız lazım."

Fikret kısa bir süre düşündü. "Ben, patron gelince konuşur, seni ararım. Yarın cumartesi, uygun olur mu?" dedi.

"Olur" dedi Bülent. "Ben senden telefon bekliyorum". Ertesi sabah telefon çaldı. Fikret'ti. "Arabayı ayarladım. Öğlene doğru sana gelirim" dedi.

Yakalanma korkusu ürpertti içini. Her taraf asker kaynıyordu. Bırak, adamı da yakacağız kitap için. Bir sürü insan yakmıştı kitaplarını. Kıyamam kitaplarıma. Yakalanırsak 'kitaplar yazar Suphi Beyin' deriz. Ne de olsa o eski tüfek bir komünist. Yıllarca adama çektirmişler, ona dokunmazlar artık.

Fikret geldi. Birlikte kitap dolu kolileri tavan arasından indirip, külüstür otomobilin bagajına yerleştirdiler. Otomobil, "Bu külüstür nasıl gidiyor" dedirten, boyaları dökülmüş, çok eski bir Amerikan arabasıydı. Levent'ten çıkıp Zincirlikuyu'ya yöneldiler. Fikret'in mavi tamirci tulumu üzerindeydi.

Çok sakin kullanıyordu otomobili. Tedirgindi ama belli etmemeye çalışıyordu. Yazar Suphi Beyin evi Galata Kulesi'ne yakın bir yerdeydi.

"Çevre yoluna girip, Çağlayan'dan gidelim" dedi Fikret, "Şişli, Taksim'de çok çevirme vardır şimdi."

"Olur, sen bilirsin" diye yanıtladı Bülent.

Zincirlikuyu' dan, çevre yoluna girdiler. Çağlayan çıkışından, Kasımpaşa'ya yöneldiler. Güneş kavuruyordu. Yazdan kalma bir gündü.

Kasımpaşa'dan, Şişhane'ye çıkan yokuşu tırmanmaya başladıklarında askerleri gördüler. Gazdan ayağını çekti Fikret. Araba horultulu bir ses çıkardı. Askerler otomatik silahlarıyla araçları tek tek durdurup arıyorlardı. Terden avuçları yapış yapış olmuştu Bülent'in.

"Ha s...tir, şansa bak. Sıçtık" diye söylendi.

Fikret'e baktı yine. Sakin görünüyordu ama alnında boncuk boncuk terler birikmişti. Boynundaki terler, sabahın ilk ışıklarında çiğ yemiş çimenlerdeki gibi dizilmişti. Arabayı sağa çekti durdu.

"Şunlara bir numara yapalım. Bakalım yiyecekler mi?" deyip indi arabadan. Fikret motorun kaputunu açtı, ön cama doğru. Bülent ne yapacağını şaşırıp kalmıştı. Kaputun kapağından bir şey göremiyordu. Ne yapmak istediğini anlayamadı Fikret' in.

Ne kadar az kalmıştı. Yokuşu çıktılar mı, Galata Kulesi'nin sokağına girecekler, kurtulacaklardı. Ne şanssızlıktı.

İndi arabadan, motorla uğraşır gibi yapan Fikret'i seyretmeye başladı. Göz ucuyla askerlere baktı. Çok kalabalıktılar. Kendilerinin durmasıyla yol iyice daralmış, arkalarında kuyruk oluştu. Fikret, cebinden çıkardığı tamirci anahtarıyla akünün bir başını söküyordu. Biraz sonra iki asker yanlarına geldi.

Fikret hiç istifini bozmadı. Cebinden çıkardığı bezle elini sildi.

"Hayrola hemşerim. Yolu tıkadınız."

"Denemeye çıkardık, stop etti lanet araba. Bir el atarsanız, şu yokuşu çıkartırsak, çalışır" dedi sakince.

Bülent afallamış, merakla ne olacağını bekliyordu. Askerler şaşkınca birbirlerine baktı. Yapacak bir şey yoktu. Tüfeklerini omuzlarına asıp, otomobilin arkasına geçtiler. Fikret kaputu kapadı. Direksiyonun başına geçti. Arkadaki otomobilden de iki kişi geldi. Bülent, askerlerle yan yana otomobili itmeye başladı." Adamlar ellerini koydukları bagajın altındaki kitapları bilseler" diye geçirdi içinden. Gülmemek için zor tuttu kendini.

Yokuşun başına, Unkapanı Köprüsü'ne kıvrılan düzlüğe geldiklerinde, arama yapan askerler kenara çekilip yol verdiler. Bir, iki asker de gelip itmelerine yardım etti. Arama noktasını geçmişlerdi.

Fikret el frenini çekip indi. Kaputu açıp, akünün kafasını taktı. Kaputu kapatıp direksiyona oturdu. El frenini bıraktı. Hafifçe otomobili yokuş aşağı kaydırdı, marşa bastı. Otomobilin egzozundan kara dumanlar çıktı. Motor büyük bir gürültüyle hor hor çalıştı. El frenini çekti yine, vitesi boşa alıp gaza bastı birkaç kez. Vınlama sesi geldi. Kapıyı yarım açıp, "Sağ olun" dedi.

Bülent askerlerle birlikte Fikret'i izliyordu. Askerlere döndü, "Teşekkürler asker arkadaşlar, zahmet oldu. Hayırlı görevler" dedi, eliyle hoşçakal işareti yaparak. Küçük bir rüzgâr esse, tüy gibi uçacak kadar hafiflemişti. Otomobile bindi. Fikret gaza basmıştı çoktan. Geriye dönüp baktı. Askerler araçları didik didik arıyordu.

TELEFON OYUNU

Profilo Fabrikası işçileri greve çıkmıştı. Grev sırasında bir işçinin ölmesi, tüm dikkatlerin fabrikaya yönelmesine yol açmıştı. Grevin genişleyerek yeni bir "15-16 Haziran"a dönüşeceği bile söyleniyordu.

1 Mayıs 1977 günü Taksim Meydanı'nın kana bulanması sonucu, 34 insan öldürülmüştü. 1 Mayıs provokasyonu devrimcileri birbirine yaklaştırmış, Profilo işçileri grevi daha da bir önem kazanmıştı. Mecidiyeköy'deki fabrika, dayanışma nedeniyle gelen insanların, derneklerin akınına uğramıştı.

"Arkadaşlar, Profilo Fabrikası'nda greve çıkan işçi kardeşlerimize DEMAKD (Devrimci Mühendis Akademileri Derneği) olarak yardım götürüp, dayanışmamızı göstereceğiz. Tüm arkadaşlardan katkıda bulunmasını istiyoruz"

Yıldız Üniversitesi'ndeki devrimci öğrenciler, bu sözlerle sınıfları, kantini dolaşıp para topluyordu.

Toplanan paralarla zeytinyağı, pirinç, makarna, fasulye, bulgur, zeytin, peynir gibi temel gıda maddeleri alındı. Tenekeler, koliler Yıldız yokuşu ile Ortaköy'e giden yolun kesiştiği noktaya yakın ilk ara sokak içindeki okul derneği binasına getirildi.

DEMAKD'ın başkanı esmer, 1.80 boylarında, babayiğit davranışlarıyla herkesin sempatisini kazanan Selim'di. İnşaat Fakültesi'nde okuyordu. Tutarlı davranışlarıyla, bilgisiyle her fraksiyondan insanın saygısını kazanmıştı. Okul derneğinin başkanlığına büyük bir oy farkıyla seçilmişti. Koliler, tenekeler iplerle bağlandı. "Arkadaşlar" dedi Selim, "Yarın grev ziyaretine ne kadar kalabalık gidersek, o kadar iyi olur. Yarın ziyaret sırasında kimse kendi örgütünün propagandasını yap-

masın. Biliyorsunuz dayanışmayı, tüm Yıldız Üniversitesi öğrencileri adına gösteriyoruz. Bu söylediğime herkesin çok dikkat etmesini istiyorum."

Ertesi gün sabah, tüm koliler otomobillere yüklendi. Mecidiyeköy'deki Likör Fabrikası'nın karşısına gelen yolun başında 200'e yakın öğrenci toplandı. Koliler, tenekeler, torbalar kucaklandı. "Devrimci Mühendislik Akademileri" pankartı açıldı en önde. Pankartın hemen önünde Selim yürüyordu. Yolun sonundaki Profilo Fabrikası'nın içi cıvıl cıvıldı. Davul, zurna çalıyor, kadın, erkek omuz omuza, halaylar çekiliyordu. Fabrikanın çevresindeki demir parmaklıklarda, "Bu işyerinde grev var" , "İşçiyiz kazanacağız" pankartları asılıydı.

Yıldızlı öğrencilerin gelişi alkışlarla karşılandı. Getirilen koliler, torbalar grevdeki işçi temsilcilerine teslim edildi. Öğrenciler dağılmıştı. Birçoğu halay çekenlerin arasına katılmış, zıplıyordu sevinçli bir yüzle. Duvarın kenarında dayanışma için getirilen yiyecek dolu koliler dizilmişti.

Selim'i kendisinden de uzun boylu, simsiyah kabarık saçları yüzünü daha da büyük gösteren, bir işçi karşıladı. Üzerinde, "Grev gözcüsü" yazan beyaz bir yelek vardı.

"Hoş geldiniz" dedi elini uzattı Selim'e. Kocaman elleri vardı işçinin. Elinin, avucunda kaybolduğunu hissetti Selim. Bıyıklarını kıskandı işçinin. Siyah, mısır püskülü gibi iniyordu ağzına. Dudakları gözükmüyordu. Kendisinin üst dudağıyla, burnu arasındaki mesafe çok küçüktü. Bıyık bir çizgi gibi duruyordu yüzünde. Kesmişti bıyıklarını.

"Hoş bulduk" dedi, "Ben DEMAKD Başkanı Selim. Yıldız Üniversitesi öğrencilerinin devrimci selamını ve dayanışmasını getirdim size."

"Sağ olun ben de Ahmet. Fabrikanın sendika temsilcisiyim. Desteğiniz bizi çok mutlu etti. Çok teşekkür ederiz. Fabrikanın kapısına yeni bir grup gelmişti. Çok kalabalıktılar. Grup, "Yolumuz, işçi sınıfının yoludur" diye slogan atıyor, içeridekiler onları alkışlarla karşılıyordu.

"Görüyor musun Selim kardeş" dedi Ahmet, sinsi bir gülümseme yayıldı yüzüne. "Burası her gün böyle. Sizin gibi tüm okullardan öğrenciler geliyor. Akşama kadar burada kalıyorlar. İnanır mısın çok üzülüyorum."

Selim şaşırmıştı, "Niçin üzülüyorsun?"

Ahmet, istediği etkiyi yaratmanın güveniyle, "Çünkü" dedi, devam etti.

"Sizler okuyan, yazan insanlarsınız. Araştıran neyin nasıl yapıldığını öğrenen, teknolojik gelişmeleri izleyen insanlarsınız. Sizler, bize çok gereklisiniz. Siz yeni yeni makineler üreteceksiniz ki, bizler onları çalıştıralım. O nedenle sizin burada halay çekerek, bir gününüzü bilgiden yoksun olarak geçirmenize gerek yok. Geldiniz bize destek verdiniz. Biz işçiler bu dayanışmanızdan çok büyük mutluluk duyduk. Gücümüze güç kattınız. Çok teşekkür ederiz. Ama artık okulunuza, derslerinizin başına dönmelisiniz. Geldiğiniz için tekrar teşekkür ederim grevci arkadaşlarım adına. Müsaadenizle ben yeni gelen arkadaşlarla ilgileneyim.

Ahmet'in, tekrar "Teşekkürler , hoşçakalın" derken uzattığı elini, kendinde değilmiş gibi sıktı Selim. Şiddetli bir tokat yemiş gibiydi. Çok kızmıştı, bu ukala çok bilmiş işçiye. "Dönüyoruz" diye haber gönderdi arkadaşlarına.

Beşiktaş'taki dernek binasına gelinceye kadar, işçi Ahmet' in söylediklerini düşündü. Çok kızmıştı ama haklıydı galiba bu işçi.

Dernek binasındaki odada masanın arkasında sessizce oturuyordu. Durgunlaşmıştı. İşçilerin söyledikleri usunda bir iç çatışma yaratmıştı. "Çok bozuldum ama adam haklı galiba. Uzun süredir derslere girdiğim yok. Faşistlerle çatışmaktan, yazıya, afişe çıkmaktan, örgüt toplantılarından, cenaze törenlerinden, gösterilerden, mitinglerden, fırsat mı kalıyor derslere? Nasıl mühendis olup, inşaat yapacağız..." Bu düşünceler usunun kıvrımlarında dolaşırken telefon çaldı.

"Alo"

"Abi, ben Berec Fabrikası'ndan Şener, fabrikayı işgal et-

tik. Desteğinize ihtiyacımız var."

"Tamam kardeşim, destekleriz"

"Abi derneğinizi, aramızda görmek istiyoruz."

"Tam da sırasıydı" diye düşündü, "Tamam, geliriz kardeşim.

Size başarılar" dedi.

Telefonu kapattı. Canı sıkılmıştı. Ceketini aldı, dışarı çıktı. Ara sokaktan, ana caddeye giden yola yönelmişti ki, iki sivil polis girdi koluna.

"Oooo, Selim Bey, nereye böyle. Berec Fabrikası'na mı?"

Allak bullak oldu suratı Selim'in.

"Ne Berec'i ya" dedi.

"Yahu Selim ne unutkansın. Ben Şener. Şimdi benle konuştun, ne çabuk unuttun. Haydi uzatma da bin arabaya."

SİMİTÇİ OLMAK DA ZOR

Yıl 1980. Aylardan mart. Aksaray'daki Pertevniyal Lisesi önünde korsan miting yapılacaktı. Miting okulun dağılma saatine denk getirilmişti. Okuldan öğrencilerin çıkmaya başlamasıyla, 150'ye yakın insan, dolaştıkları kaldırımdan inip ana yolu kesti. Kutulara konulmuş benzin yola dökülüp, ateşe verildi. Ateşin üzerine lastik atıp tutuşturuldu. Cadde, sloganlarla inliyordu. Aradan beş dakika geçmemişti ki, grubun çevresi çoğu sivil olmak üzere polislerle çevrildi. Mitinge katılanlar dört bir yana kaçışıyordu. Ara sokaklarda müthiş bir kovalamaca başladı. Yakalananlar, tekme, tokat ekip otobüsüne bindiriliyordu.

Kovalamaca 15 dakika sürdü. Yakalananların bulunduğu ekip otobüsü Gayrettepe 2. şubeye doğru hareket etti. Polislerden biri, telsizle durumu merkeze bildirdi.

"Görev tamamlandı. Malum şahıslardan 15 kişiyi getiriyoruz."

Merkez yanıtladı:

"Anlaşıldı. Çabuk getirin, dört gözle bekliyoruz."

Yolda giderken, polislerden biri gözaltına alınanları saydı tekrar. Bir daha saydı. 14 kişi vardı.

"Yahu biz merkeze 15 kişi bildirdik. Burada 14 kişi var."

Diğer polis sırtına vurdu arkadaşının. Çok rahat gözüküyordu: "Merak etme her şeyin çaresi bulunur."

Polis otosu Şişli meydanını biraz geçince durdu. İki polis aşağıya indi. Postanenin önündeki simitçiyi, "Burada simit satmak yasak ulan; bilmiyor musun?" diyerek yaka paça otobüse bindirdiler.

Sayı 15'e tamamlanmıştı. Zavallı simitçi günlerce işkence

gördü. Bir deri, bir kemik kalmıştı. 25 gün sonra mahkemeye çıktı. Hâkim, hemen serbest bıraktı simitçiyi. Simitçi, adliye binasından çıkarken bağırıyordu:

"Komünizm nedir bilmem ama bundan sonra en sıkı komünist ben olacağım."

BU BANA BENZEMİYOR Kİ

Kapının kilit sesini, sessizce açılışını ve ardından kapanışını duyduğunda derin bir oh çekti Hayriye hanım. İçinden "Allah'a şükür" deyip iki elini yüzüne sürdü; oğlu bu gece de eve sağ salim gelmişti. Biliyordu öğrenci olan her evde aynı duygu yaşanıyordu. Öyle bir ortam vardı ki İstanbul'da, her gün onlarca genç kurşunlanıyor, öldürülüyor, her tarafta bombalar patlıyordu. Korkudan kimse geceleri sokağa çıkamıyordu.

Hayriye hanım öğretmenlikten emekli olmuştu. 58 yaşında ve kalp hastasıydı. Kendisi gibi öğretmen olan eşini üç yıl önce kanserden kaybetmişti. Tek dayanağı olan biricik oğlunun üzerine titriyordu.

Zeki bir öğrenciydi Rıdvan. Dersi derste dinlemesi yeterdi. Okuldan sonra eve gidince kitabın kapağını kaldırmak pek ona göre bir şey değildi.

Babası öldükten sonra biraz da evin tek erkeği olma görevini üstlenince lise sıralarında olgunlaşmış, okuldaki arkadaşlarının etkisiyle de sol bir grubun liseliler derneğine üye olmuştu.

Baba baskısı ortadan kalkmış, dernek üyeliğiyle birlikte dersler de bir kenara itilmişti. Eylemden eyleme, bir etkinlikten diğerine koşturuyor ve arkadaşları arasında sivriliyordu.

Lise son sınıfa geldiğinde üyesi olduğu derneğin okul sorumluluğu görevini de üstlenmişti. Okulda hocaları bile ondan çekinir olmuşlardı. Derslere girmiyor, boykotlar düzenliyor, diğer gruptan insanlarla okulda kavga ediyor, tüm hayatını örgütü kaplıyordu.

İlk sömestr sonu geldiğinde karnesindeki 13 dersin 11'i

zayıftı. Hayriye hanım kısıtlı emekli maaşıyla üç-beş kuruş biriktirip, oğlunu üniversite hazırlık kursuna gitmesi için ikna etmişti. Kurs yöneticileriyle görüşüp, öğretmen indirimi yapmayı da başarmıştı.

Rıdvan, bir-iki kez gitti kursa oysa. Yine gece gündüz, duvarlara yazı yazmaktan afiş yapıştırmaya, cenaze törenlerinden yürüyüşlere kısacası eylemden eyleme koşuşturarak devam ediyordu yaşamı.

Okulda ikinci sömestr başladığında bölge sorumlusu derneğe gelmesi için haber yollamış, "önemli bir şey konuşacaklarını" söylemişti.

Şişli'de, Kent sinemasının yanındaki caddeden girince, Etfal Hastanesi'ne gelmeden önceki sağdaki son sokağın içinde, 8 katlı binanın altıncı katındaydı dernek lokali.

Derneğin kapısından içeri girdiğinde heyecanı en üst seviyeye çıkmıştı. Acaba ne olmuştu? Örgütünün başarılarını övdüğünü biliyordu ama bu görüşme talebi tuhafına gitmişti. Çünkü buluşmalar genellikle okul çevresinde gerçekleşirdi. Bölge sorumlusu ile dernekte buluşmaz, hatta birbirlerini gördüklerinde tanımazlıktan gelirlerdi. Bu kez dernekte açık görüşme yapacaklardı. Mutlaka çok önemli bir konu olmalıydı.

İçeri girdiğinde ortalığın temizlendiğini anladı. Toz hâlâ havadaydı. Burnuna o mis gibi taze çay kokusu geldi. Duvarlara bitiştirilmiş tahta sıralarda birkaç kişi kitap ve dergi okumakla meşguldü. Bıyıklarını çekiştire çekiştire konuşan esmer orta boylu biri ise, liseden tanıdığı bir kıza fısır fısır bir şeyler anlatıyordu. Dernek adabında oradan uzak durmak gerekirdi.

Bölge sorumlusunun gelip gelmediğini sordu. Aslında aynı lisede bir süre birlikte okudukları için gerçek adını biliyordu ama kod adıyla hitap etmeye çoktan alışmıştı.

İçeride olduğunu söylediler. Bölge sorumlusu odada birileriyle konuşuyordu. Rıdvan'ı görünce dışarıyı işaret etti. Birlikte koridora çıktılar.

Bölge sorumlusu önce lisede satılan dergi sayısını, diğer

sol siyasettekilerin neler yaptıklarını sordu. Satışlar iyiydi. Paralar yanındaydı. Bölge sorumlusu bundan memnun kaldı.

Ardından da lafa girdi. Örgüt Rıdvan'ın çalışmalarından çok memnundu. Kendisini gençlik örgütüne almak istiyorlardı. Heyecandan nefesi tıkandı Rıdvan'ın. Onun kafasında bir efsaneydi "Komünist Gençlik Örgütü". Yüzüne mutlu bir gülümseme yayıldı. Haberler bununla da bitmiyordu. Örgüt yöneticileri onun faaliyetleri hızlandırmasını istiyordu. Okulla olan bağını gevşetmeli, tüm zamanını örgütün faaliyetlerine ayırmalıydı.

Ancak, "üniversite sınavı" diyebildi kısık bir sesle.

"Merak etme, biz o işi halledeceğiz" dedi bölge sorumlusu ve ekledi, "Üniversitede senin gibi bir adam istemez miyiz?"

Bunun ne anlama geldiğini iyi biliyordu Rıdvan. Örgüt onu ödüllendiriyordu. Yerine bir başkası sınava girecekti. Bölge sorumlusu bir liste çıkardı. Seçme yapılması gereken okulların listesiydi.

Rıdvan listeye kısaca bir göz attı. En başta tıp fakülteleri ve İTÜ vardı. Ankara'da ise ODTÜ dikkatini çekmişti. Liste, örgütün orta vadeli planlarında güçlü olmaya karar verdiği okulları içeriyordu.

Sorumlunun,"Sen işine bak, biz seni sınav öncesi çağıracak ve işi halledeceğiz" dediğinde sevinçten havaya sıçramamak için kendini zor tuttu Rıdvan. Dernekten çıktı ve bir daha da dershaneye adımını atmadı.

Sevinç içindeydi. Örgütü ona sahip çıkmıştı. Bu coşkuyla günleri gece gündüz eylemden eyleme koşturmayla geçmeye başladı. Eylemlerin dışında okula gittiğinde de, apolitik gençleri örgüte kazandırmak için saatlerce onlarla konuşuyor, sorunlarına yardımcı olmaya çalışıyordu.

Bu arada üniversite sınavları yaklaşıyor, zayıflarının bir bölümünü de o düzeltiyordu. Hiçbir zaman matematik, fizik, kimya ile arası iyi olmamıştı. Kopyalarla idare ediyordu.

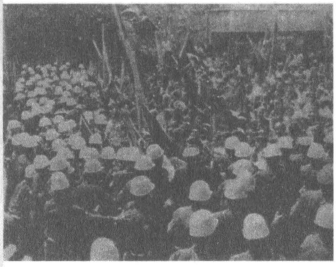
O yıl üniversite sınavları 15 Haziran'a denk geldi. Şanlı

15-16 Haziran* direnişinin yıldönümüydü. Bir yandan yıldönümüyle ilgili afiş asmaya çıkıyor, bir yandan da "Herkese parasız üniversite hakkı" talebini duvarlara yazı yazarak dile getiriyorlardı.

Sınava dört gün kala, günlerdir gündüz okulda, geceleri duvarlara afiş yapıştırmaktan, yazı yazmaktan yorgun düşmüştü. O gece bölge sorumlusu onu yanına çağırdı. Elleri afişlemeden dolayı yapış yapıştı.

"Yarın saat dörtte derneğe gel, yerine sınava gireceklerle tanışırsın" dedi.

Okuldan çıkar çıkmaz derneğe gitti. Dernek tıka basa insan doluydu. Çeşitli liselerden 25 kişi gelmişti. Üniversitelerden gelenler büyük salondaydı. Dernek başkanı hepsini büyük salona çağırdı. Rıdvan çok heyecanlıydı. Sonra ikinci ta-

*15-16 Haziran 1970: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kuruluşundan üç yıl sonra, işçi sınıfının tüm haklarıyla birlikte kendisini de yok etmeye hazırlanan yasa saldırısına karşı grev kararı aldı.
Sendikalara üye olmayı zorlaştıran, toplusözleşme-grev haklarını uygulanamaz hale getirmeye çalışan yasa tasarısı, ayrıca bir işkolunda sendika kurulabilmesi için, o işkolunda çalışan işçilerin en az üçte birinin sendikaya üye yapılması şartını getiriyordu.
DİSK yöneticilerinin kararıyla başta kamuda çalışanlar olmak üzere harekete geçen işçiler sokaklara döküldü. 15 Haziran 1970 günü, fabrikalarından çıkarak yürümeye başlayan, yolları kesen işçiler eylemlerini gün boyu sürdürdü. Ertesi gün, 16 Haziran tarihinde polis ve askerin müdahale ettiği olaylarda Mehmet Gıdak, Mustafa Bayhan ve Yaşar Yıldırım adlı üç işçi hayatını kaybetti. Yüzlerce işçi yaralandı. 16 Haziran 1970 günü sıkıyönetim ilan edildi. Birçok işçi gözaltına alındı, DİSK yöneticileri tutuklandı, haklarında davalar açıldı.
Açılan davalar sonucunda DİSK yöneticilerinin beraat etti. İki yıl sonra da, yasalardaki değişiklik içeren hükümler Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edildi. İşçi sınıfının mücadelesinde bir kilometre taşı olma özelliği taşıyan bu tarih, işçi sınıfının, hakları için yola çıktığında büyük kazanımlar elde edebileceğini göstermesi açısından önem taşır.

limat geldi.

"Liseliler ve üniversiteliler karşılıklı ayrılsın."

Taraflar ayrılmış ve yüz yüze gelmişlerdi. Gözler dernek başkanındaydı. Üçüncü talimat geldiğinde şaşkınlıktan inanılmaz bir yüzle dernek başkanına bakmaya devam ediyordu.

"Şimdi eşleşin, kim kime benziyorsa eşini seçsin."

O güne kadar ağırbaşlılığıyla, özverileriyle tanıdığı liseli yoldaşları bir anda çekirgeler gibi üniversitelilerin üzerine üşüştü. Herkes kaptığı benzeriyle bir kenara çekildi.

Rıdvan hiç yerinden kıpırdamamıştı. Olduğu yerde şaşkın bakışlarla bekliyordu. Karşısında seçebileceği bir kişi kalmıştı.

O da şaşkın şaşkın Rıdvan'a bakıyordu. Çünkü iri göğüslü, siyah etekli, yüzü yer yer sivilceli, siyah saçlı kızın Rıdvan ile tek benzerliği esmer ve gözlüklü olmasıydı.

Rıdvan için yapacak bir şey kalmamıştı. İş başa düşmüştü artık.

Hayalleri, umutları, direnci yıkılmış eve döndü. Annesi, oğlunun erkenden eve gelmesine hem şaşırmış, hem de sevinmişti.

"Anne" dedi Rıdvan, "Bana güzel demli bir çay yap, ders çalışacağım.

MARKS BABAM OLUR

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde devrim rüzgârının etkisiyle gençler dernek kurmak için karar alır. Ancak devrimcilik ateşiyle yanıp tutuşan gençlerin birçoğunun dernek yöneticisi olmak için yaşı tutmaz.

Düşünürler, taşınırlar ve sonunda toplandıkları kahvenin sahibi Mahmut'u ikna ederler dernek başkanı olmaya. Mahmut da, gençlerin ayakları kesilmesin kahveden düşüncesiyle kabul eder başkanlığı.

Dernek kurulur. Kahvenin tam karşısındaki belediye pasajının olduğu binada bir oda tutulur ve üzerine Kültür Ocağı levhası asılır.

Polislerin Kültür Ocağı'na baskın yapması da uzun sürmez. Birkaç gün sonra doluşurlar içeri. Polislerden birinin gözü duvarda asılı iki adet çerçeveli resme takılır. Marks ve Che'nin resimleridir bunlar.

Polis alay eder gibi sorar gençlere:

"Kim ulan bunlar, liderleriniz mi?"

.....

"Kim ulan bu derneğin başkanı?"

"Kahveci Mahmut."

"Kim ulan bu? Nerede?"

"Karşı kahvede"

"Biri getirsin şu herifi, bakalım neymiş, kimmiş, görelim."

Polislerden biri hemen kahveci Mahmut'u getirmek için dışarı çıkar. Polislerin baskın yaptığını duymasıyla da gençlerin tüm tanıdıkları binanın önüne yığılmıştır.

Biraz sonra polisle birlikte binaya gelen kahveci Mahmut, bina önünde toplananların alkışlarına parti lideri edasıyla

eliyle selamlayıp cevap verir ve içeri girer.

Polislerin şefi, Che'nin resmini göstererek sorar:

"Kim bu adam."

"Kardeşim."

Bu kez Marks'ı gösterir polis.

"Ya bu kim?"

"Babam."

"Peki nerede onlar?"

Mahmut aniden, "Ölmüşlerdir" diyerek hıçkırıklara boğulur.

Polisler birbirine bakar. Kahveci Mahmut'un böylesine üzülmesine neden oldukları için biraz da üzülürler. Polis şefi nasihatta bulunarak son noktayı koyar:

"Bak oğlum ne kadar nur yüzlü bir baban var. İşin var. Ne diye dernekçilikle, çoluk çocukla uğraşıp başını derde sokuyorsun. Seni bu nur yüzlü babanın hatırına bu kez affediyoruz. Uğraşma oğlum bu işlerle."

LÜTFEN TELEFON PARASINI ÖDEYİN

Öğretmen oldu, kurada da Yozgat'ın Çayıralan ilçesi Boğazlıyan köyünü çekti. Yozgat'a giderken, çok tedirgindi Hacı. Arkadaşlarının "Oraya gitme seni öldürürler" ısrarına rağmen, gitmeyi kafasına koymuştu.

Ülkücülerin kalesi olarak bilinen Yozgat'ta, İstanbul Eğitim Fakültesi'nden mezun olmuş devrimci bir öğretmeni rahat bırakmaları pek mümkün görünmüyordu.

Ancak şanslıydı Hacı. Boğazlıyan, nispeten daha demokrat bir yerdi. Okula tayini çıkan öğretmenlerin çoğu devrimciydi.

Öğretmenliğe başladı. Bir süre sonra haftada bir gün ders yaptığı sınıfın kapısının altından, üstünde "2-A öğretmeni" yazılı bir zarf atılmaya başlandı. Zarfın içinden de TKP'nin yayın organı *Atılım* dergisi çıkıyordu.

Hacı şaşmıştı bu işe. "Örgüt ne kadar güçlü" diyordu. "Yurt dışından buraya dergi yolluyorlar" diye düşünüyordu.

Zarflar düzenli gelmeye devam etti. Sonra bir gün zarfın içinden "Üç gün içinde Yozgat'ı terk et" yazılı bir kâğıt çıktı.

Hacı ne yapacağını şaşırmıştı. Dört öğretmen aynı evi paylaşıyorlardı. Evdekilerden Erdinç'le durumu paylaştı. Örgüt, Yozgat'tan ayrılmasını istiyordu ve o da gidecekti.

Evdeki diğer iki kişiye öğretmenliği bıraktığını ve İstanbul'a döneceğini söyledi. Valizlerini topladı. Son veda edeceği kişi Çayıralan'da koruyucu melekliğini yapan Şakir Abi'ydi. Eski tüfeklerdendi Şakir Abi. Ormanda buluştular. Durumu kısaca özetledi Hacı.

"Mektup yanında mı?" diye sordu Şakir Abi. Yanındaydı, çıkardı verdi.

Şakir Abi, zarfa şöyle bir baktı ve kahkahayı patlattı.

"Ne oldu abi, niye gülüyorsun?"

"Oğlum bu mektup nereden atılmış?"

Hiç dikkat etmemişti. Baktı, "Samsun damgası var" dedi.

"Peki tarih ne?"

"9 Kasım 1982."

"Bugün ayın kaçı."

"9 Kasım."

"Yani aynı gün Samsun'dan buraya gelmiş. Oğlum bu MİT'in işi. Sen otobüse bindiğin an alacaklar seni. Ve bir daha seni görebilir miyiz bilemem."

Sanki üzerine bir kova buz gibi su boşaltmışlar gibi oldu Hacı, donup kaldı. Çok büyük bir oyuna geldiğini anladı. Bu numarayı nasıl yemişti. Kendisine kızıyordu.

Şakir Abi'nin sözleriyle kendine geldi.

"Sen şimdi hemen eve dön. Hiçbir yere gitmiyorsun. Yarın yine sınıfına, öğrencilerinin başına git."

Hacı, ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi yine okula gidip derslere girmeye başladı. Artık, "2-A öğretmeni" yazılı zarflar atılmıyordu sınıf kapısının altından.

Yaz tatiline kadar kimse rahatsız etmedi Hacı Hoca'yı. Bir tek ev telefonu dinleniyordu. Onu da biliyordu. Evdeki tüm öğretmen arkadaşları da telefonun dinlendiğini bildikleri için sadece aileleri ve arkadaşlarıyla hal hatır sormanın dışında bir şey konuşmuyorlardı.

Yaz tatiline İstanbul'a geldi Hacı. Yeni öğretim yılı başlarken, Yozgat'a geri döndüğünde evdeki diğer üç arkadaşı yoktu. Başka illere tayin olmuşlardı. Hacı artık evde yalnız kalıyordu.

Telefonun dinlenmesi dışında Hacı'yı rahatsız eden bir durum yoktu. Artık zarf falan da gelmiyordu. Yalnız telefonu her açışında "tık" diye bir kayıt sesini duyuyordu.

Hacı bir süre sonra telefon parasını ödememeye başladı. İhtiyacı olursa ankesörlü telefondan istediği yeri arayabilirdi. Nasıl olsa evdeki telefondan rahat konuşulmuyordu.

Ancak parayı ödememesine rağmen, telefon aylarca kesilmedi. Aradan üç ay geçti, fatura ödenmemesine rağmen telefon şakır şakır çalışıyordu.

MİT kestirmiyordu telefonu demek ki. Bu durum hoşuna gidiyordu ki, bir gün okul dönüşü kapı çalındı.

Kara gözlükleri ve köylü kasketiyle yüzünü gizlemeye çalışan, kısa boylu, göbekli, 40 yaşlarında bir adam duruyordu kapıda.

"Buyurun, ne istemiştiniz?" dedi Hacı.

Karşıdan, çaresiz kalmış insanların çıkardıkları bir sesle cevap geldi:

"Hocam biz de emir kuluyuz. Üç aydır kestirmedik ama daha fazla uzattıramıyoruz. Ne olur şu telefonun parasını ödeyin de, telefonunuz kesilmesin. Biz de işimizi yapalım."

EFLATUN DEVLET

12 Eylül 1980 darbesiyle başlayan gözaltılar, tutuklamalar, mahkûmiyetler, idamlar ve sürgünler tüm hızıyla sürerken, bir yandan da okullar hizaya sokulmaya çalışılıyordu.

Çok sayıda kitap yasaklanmıştı. Okulun kapısında bir öbek polis öğrencilerin elindeki kitapları tek tek kontrol ediyordu. Bir keresinde İstanbul Teknik Üniversitesi Maçka binasında öğrencilerin elindeki "Mukavemet" adlı ders kitabını suç sayıp, birkaç saatliğine de olsa tüm öğrencileri gözaltına almışlardı.

Ancak, bu trajikomik durum daha sonra da devam etmişti. İstanbul Üniversitesi'nde okuyan Ercan, okuluna girerken elindeki kitapları masaya bıraktı. Polislerden biri üzerini ararken, bir diğeri masanın üzerindeki kitapları kontrol ediyordu.

"Bu ne lan" dedi, masanın başındaki polis, yasak bir yayını yakalamış olmanın küçümser edasıyla Ercan'a:

"Eflatun devlet yazıyor burada."

"Platon'un diğer adı da Eflatun."

Polis tatmin olmadı. Yanındakine döndü.

"Bak bakayım şu listeye. Kırmızı devlet yasaktı ama, Eflatun da var mı listede."

Üst arama bitmiş Ercan şaşkın şaşkın okula girmek için bekliyordu. Polis listeye baktı baktı; sonra başını kaldırdı.

"Yok amirim, sadece kırmızı devlet" yasak.

Çok bilmiş edasını sürdüren amir, bu kez babacan bir tavır takınmaya çalışarak Ercan'a döndü.

"Aman yasak olmasın. Zararlı şeyler okumayın. Derslerinize çalışın ülkeye millete faydalı adam olun."

"Peki memur bey, okumam."

BİNLERCE OĞLUM OLDU

Sessiz, sakin bir çocuktu Cevat. İstanbul Yıldız Mühendislik Fakültesi'ni kazandığında Zonguldak Devrek'teki evinde büyük bir sevinç yaşanmıştı.

Madende çalışan babası Cafer de çok sevinmişti ama korkuyordu. Belli etmemeye çalışsa da mutlulukla korkuyu, oğlundan ayrılmanın hüznünü birlikte yaşıyordu içinde. İstanbul'da her gün olaylar oluyor, kahveler, okullar silahlarla taranıyor, onlarca genç ölüyordu.

Etraftaki eş dost Zonguldak Yurdu'na gitmesini orada kalmasını söylediler Cevat'a.

Cevat, elinde küçük valiziyle İstanbul'a geldiğinde doğru Fındıkzade'deki yurda gitti.

Başta yurt müdürü Cengiz olmak üzere yurtta kalan öğrenciler büyük bir sıcaklıkla karşıladılar Cevat'ı.

Günler geçtikçe Fındıkzade'deki yurduyla, Beşiktaş'taki okulu arasında mekik dokumanın dışında, politikaya ısınmaya, duvarlara yazı yazma, afiş asma gibi eylemlere katılmaya başladı Cevat.

Yurttaki gece seminerlerini büyük bir dikkatle izliyor, kitaplar, dergiler okuyor her gün kendini daha çok geliştiriyordu.

Bir gün üniversite kantininde sarı saçlı, ela gözlü bir kızla tanıştı. Adı Derya idi. Kızın yüzüne bakamıyor, buğday teni kızarıyor, siyah gözlerini utançtan yere çeviriyordu Cevat. Kızdan çok hoşlanıyordu. Ama aşkı, devrimden sonra yaşamak gerekirdi. Üniversite bahçesinde bir kızın elini tutmak, halka ihanetle eş olarak değerlendiriliyordu.

Derya umulmadık bir şekilde "Yarın buluşup okulu kıra-

lım mı" dedi, "şöyle boğaza gider gezeriz biraz."

"Olur" dedi Cevat etraftan kimsenin duyamayacağı bir sesle.

Gece gözüne uyku girmedi heyecandan. İlk kez bir kızla buluşacaktı. Sabah erkenden kalktı duş aldı. Oda arkadaşı Erol'un en güzel gömleğini istedi. Tıraşını olup, yola koyuldu.

Beşiktaş'ta otobüs durağında kararlaştırdıkları saat olan 10.00'da buluştular.

Otobüs beklerken, yoldan hiç araç geçmediğini fark ettiler. Yol kesilmişti. Ardından, Barbaros Bulvarı'ndan binlerce insanın ellerinde pankartlarla, sloganlar ata ata Beşiktaş'a doğru yokuşu indiğini gördüler.

Memurlar yürüyordu. Grubun baş tarafı, Beşiktaş meydanından Dolmabahçe'ye doğru yöneldi. Yalnız sloganlarda bir tuhaflık vardı. Baş tarafta "MEYAK* MEYAK dediler, milyonları yediler" diye atılan slogan, arka taraftakiler tarafından "Miyav miyav dediler milyonları yediler"e dönüşmüştü.

Derya ile bir an göz göze gelip gülüştüler. İçini bir sıkıntı kaplamıştı Cevat'ın. 15 dakika sonra Boğaz'a giden otobüs geldi. Bindiler. Hiç konuşmuyorlardı. Cevat'ın sıkıntısı daha da artmaya başlamıştı. Avuçlarının içi terlemiş, sırtından soğuk terler boşanmaya başlamıştı.

"Memurlar sokakta, işçiler grevde, ben neyle uğraşıyorum" düşüncesi beynini kemirirken otobüs durakta durdu. Cevat, kıza hiçbir şey söylemeden attı kendini dışarıya. Derya otobüsün içinde hızla uzaklaşan Cevat'ın arkasından şaşkın şaşkın bakakaldı.

Cevat, karmaşık düşünceler içinde, hızlı bir tempoyla Yıldız yokuşunu çıktı. Üniversite'ye geldiğinde okulda boykot başladığını öğrendi. Yolun karşısına geçip, otobüse bindi Fındıkzade'ye yurda döndü.

Canı sıkkındı. Hiçbir şey yapmak istemiyordu. Yurtta bi-

*MEYAK; Memur Yardımlaşma Kurumu.

raz takıldıktan sonra, çay içmeye sokağın karşısındaki kahveye gitti. Yurttan birkaç kişi daha vardı kahvede. Yanlarına oturdu.

O sırada yurt müdürüne, beyaz bir aracın sürekli caddede gidip geldiği haberi ulaştırıldı. Müdür, "kahvedekilere söyleyin oradan çıksınlar" diye arkadaşlarıyla haber gönderdi.

Ama çok geçti. Beyaz araba, mitralyöze dönüşmüş, içinden uzanan eller kahveyi kurşun yağmuruna tutmuş, aynı hızla da uzaklaşmıştı.

Kahvenin içi kan gölüne dönmüştü. Yaralananların acıdan inleyen sesleri, korku ve dehşeti yaşayanların bağırtıları, yardım isteyen sesleri birbirine karışmıştı.

Sesi çıkmayan tek bir kişi vardı. Cevat, sanki her zamanki sakin, efendi duruşunu bozmamış, yüzü koyun yere uzanmış yatıyordu. Başından oluk oluk kan akıyor, siyah, boncuk gözleri boş bakıyordu.

Yılmaz, "Cevat'ı vurdular, Cevat'ı vurdular" diye avaz avaz bağırıyordu gözyaşları içinde.

O gece Zonguldak Yurdu'nun her köşesine hüzün asılmıştı. Bir yanda sessizce ağlayanlar, öte yanda kendilerine cesaret vermek, moralleri yükseltmek için "Bir gider bin geliriz" marşını söyleyenler.

Ertesi sabah çok erken saatte yurt müdürünün kapısı çalındı. İçeri, bir yanda elinde tuttuğu kasketi ile önünü iliklemeye çalışan, omuzları çökmüş, beyazı sönmüş ağlamaktan kıpkırmızı olmuş gözleriyle Cevat'ın babası girdi.

"Müdür bey ben Cevat'ın babasıyım" demesiyle de yere yığılması bir oldu. Cengiz hemen kaldırıp koltuğa oturttu acılı babayı. Kolonyalarla ovaladılar. Evlat acısıyla kavrulan maden işçisi baba, küçücük olmuştu sanki.

Oğlunun cenazesini Devrek'e götürmek istediğini söyledi. Zorlukla konuşuyordu.

"Sen merak etme" dedi Cengiz müdür, biz her şeyi ayarlarız.

Ayarladı da. Cenaze saat 14.00'da Cağaloğlu'ndaki morg-

dan alınacaktı. Vakit gelince acılı babayı da arabaya bindirip, morgun yolunu tuttular.

Gülhane kapısının çıkış kapısının karşısında bulunan morg binasının önü ana baba günüydü.

On bini aşkın insan toplanmıştı. Kalabalığın ucu Beyazıt'a kadar ulaşıyordu. Üniversiteler boşaltılmış, öğrenciler akın akın cenazeye geliyordu.

Cevat'ın babası kalabalığa, ellerinde taşıdıkları ve oğlunun resminin olduğu "Cevatlar ölmez" pankartlarına baktı bir süre şaşkın gözlerle. Sonra Cengiz müdüre döndü:

"Müdür bey" dedi, "Cevat'ım içine kapanık, sessiz, sakin bir oğlandı. Altı ayda nasıl bu kadar çok arkadaşı oldu anlayamadım."

Cengiz, sımsıkı sarıldı Cafer babaya. Cevat dünya iyisi bir çocuktu. Bundan böyle hepimiz senin oğlunuz.

Cevat'ın tabutu, eller üzerinde, marşlarla, "Cevatlar ölmez", "kahrolsun faşistler" sloganlarıyla Sirkeci'ye kadar getirildi.

Arabalı vapur iskelesinin önünde yumruklar havada sıkılı son bir saygı duruşu yapıldı. Cevat'ın tabutu beyaz minibüse kondu. Arabalı vapura binmeden önce minibüsün üstüne çıkan Cafer baba, Cengiz'in elinden megafonu alıp şöyle seslendi kalabalığa:

"Eskiden bir oğlum vardı. Artık görüyorum ki binlerce oğlum var."

RAKAMLARLA 12 EYLÜL

Hürriyet

YILDIRIM BASKI

BÜTÜN YURTTA SIKIYÖNETİM İLAN EDİLDİ

Ordu yönetime el koydu

Hükümet ve Parlamento feshedildi, Siyasal partilerin faaliyetleri durduruldu. Parlamentolerin dokunulmazlıkları kaldırıldı. Saat 05.00'ten itibaren sokağa çıkma yasağı başladı

İlk bildiriler:

1 numaralı bildiri

Kenan Evren, 2 Eylül 2005 tarihinde Manisa Valiliği'ni ziyareti sırasında, "Artık 12 Eylül 1980'i unutalım" gibi bir veciz laf etmiş.

Ülkeyi daha da karanlık günlere getirdiği yıllar sonra çok net anlaşılan, Güney'e yerleşerek sadece kendini kurtaran bu zatın, çaldığı resimlerin üzerine attığı kanlı fırça darbeleri aşağıdaki "insanlık utancı tablosu"nu kapatmaya yetmez. İspanya ve Yunanistan nasıl darbecileriyle hesaplaşıp özgürlüğe kocaman adım attılarsa, Türkiye de 12 Eylül darbecileriyle hesaplaşmadan, bu kara lekeyi ortadan kaldıramaz.

12 Eylül 1980 – Acının tablosu

- 650 bin kişi gözaltına alındı.
- 1 milyon 683 bin kişi fişlendi.
- Açılan 210 bin davada 230 bin kişi yargılandı.
- 7 bin kişi için idam cezası istendi.
- 517 kişiye idam cezası verildi.

• Haklarında idam cezası verilenlerden 50'si asıldı (18 sol görüşlü, 8 sağ görüşlü, 23 adli suçlu, 1'i Asala militanı).

• İdamları istenen 259 kişinin dosyası Meclis'e gönderildi.

• 71 bin kişi TCK'nin 141, 142 ve 163. maddelerinden yargılandı.

• 98 bin 404 kişi "örgüt üyesi olmak" suçundan yargılandı.

• 388 bin kişiye pasaport verilmedi.

• Cezaevlerinde toplam 299 kişi yaşamını yitirdi.

• 144 kişi kuşkulu bir şekilde öldü.

• 14 kişi açlık grevinde öldü.

• 16 kişi "kaçarken" vuruldu.

• 95 kişi "çatışmada" öldü.

• 73 kişiye "doğal ölüm raporu" verildi.

• 43 kişinin "intihar ettiği" bildirildi.

• 30 bin kişi "sakıncalı" olduğu için işten atıldı.

• 14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarıldı.

• 30 bin kişi "siyasi mülteci" olarak yurtdışına gitti.

• 300 kişi kuşkulu bir şekilde öldü.

• 171 kişinin "işkenceden öldüğü" belgelendi.

• 937 film "sakıncalı" bulunduğu için yasaklandı.

• 23 bin 677 derneğin faaliyeti durduruldu.

• 3 bin 854 öğretmen, üniversitede görevli 120 öğretim üyesi ve 47 hâkimin işine son verildi.

• 400 gazeteci için toplam 4 bin yıl hapis cezası istendi.

• Gazetecilere 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verildi.

• 31 gazeteci cezaevine girdi.

• 300 gazeteci saldırıya uğradı.

• 3 gazeteci silahla öldürüldü.

• Gazeteler 300 gün yayın yapamadı.

• 13 büyük gazete için 303 dava açıldı.

• 39 ton gazete ve dergi imha edildi.

İnsanın Kanını Donduran İŞKENCE YÖNTEMLERİ

(Diyarbakır Cezaevi Gerçeğiyle Yüzleşme Araştırma ve Adalet Komisyonu raporu)

FALAKA: Yaygın ve sürekli uygulandı. Ayak tabanı, ellerin içi gibi vücudun kaslı bölümlerine kalas, cop, zincir, saz sapı, pik demir vb. vurularak gerçekleştirilirdi. Bu yöntem, ayak tabanlarını ve el ayalarını patlatır, kaba yerleri ezer, morartır, tırnakları sökerdi. El ayak gibi herhangi bir yeri kırar, sakat bırakırdı.

KÖPEK SALDIRTMA: Tutuklu çırılçıplak soyulur, kurt köpeği üzerine saldırtılırdı. Köpeğin ilk kaptığı yer bacak arası olurdu.

ZİNCİR: 20-25 metre uzunluğundaki zincirin uçları iki tutuklunun boynuna bağlanır, tutuklular sırt sırta verdirilerek ters yönde hızla Tutuklu tek ayağından zincire bağlanır, bu zincir yüksek bir yere asılır, tutuklu bayılıncaya kadar askıda kalırdı.

GERME: Tutuklunun bir bacağı merdiven kenarlığına bağlanır, diğer bacağı da açık bırakılan koğuşun gözetleme deliğine bağlanıp kapı kapatılır, tutuklunun bacakları koğuş kapı-

sının eni kadar gerilir ve öyle kalırdı. Koşuşturulur, zincir tam gerilince, her iki tutuklu da sırtüstü yere düşerdi.

AYAKTAN ASMA/TEPE: 50-60 kişi havalandırmaya alınırdı. Gardiyan "tepe ol" komutu verince tüm tutuklular üst üste bindikten sonra, bir tutuklu da üst üste yatan tutukluların üstüne çıkar, istiklal Marşı'nın on kıtası okutulurdu.

KULE: Havalandırmaya çıkan tutuklular altı kişilik daire oluştururlardı. Bunların üzerine 3-4 kat olacak biçiminde tutuklular çıkarıldıktan sonra, gardiyanın "yıkıl" komutuyla kule oluşturan tutuklular kendini yere bırakır ve böylece tutukluların değişik yerlerinde kırılma, incinme ve çıkık olurdu.

RANZA ALTI: Gardiyanlar ellerinde kalaslarla koğuşa girip, "ranza altı ol" komutunu verince, koğuşta bulunan tutukluların hepsi ranzaların altına girerdi. Herhangi bir yerlerinin açıkta kalmaması gerekiyordu. Ranzaların altına tüm tutuklular sığmadığı için kiminin eli, kiminin kolu dışarıda kaldığından, gardiyanlar ellerindeki kalaslarla tutukluların dışarıda kalan kısımlarına vurmaya başlardı.

KANTAR: Tutuklular havalandırmada çırılçıplak soyundurulup tek sıra halinde dizilirler, sıranın ön tarafında duran tutuklu sırt üstü yatırılırdı. İkinci tutuklu, yatan tutuklunun testis ve erkeklik organlarından tutarak yukarı kaldırır, tutuklunun kaç kilo geldiğini söylemesi istenirdi. Tüm tutuklular birbirini tartana kadar bu işlem devam ederdi.

KERVAN: Havalandırmada, tutuklular tek sıra dizilir, her tutuklu önündeki tutuklunun sırtına bindirilir, bacakları, altındaki tutuklunun boynundan aşağıya sarkıtılır ve kulaklarından tutması istenirdi. Gardiyanın komutuyla tutuklular yürümeye başlar ve bu işlem tutuklular ayakta duramayacak duruma gelene kadar sürerdi.

SEHPA: Tutuklu gece koğuştan alınıp, koğuş koridorunda gardiyan ve subaylardan mizansen olarak oluşturulan bir mahkemede sorgulanırdı. Mahkeme, tutukluyu idam cezasına çarptırır, ikinci katın merdiven kenarlığına bir ip geçirilip, ipin ucuna tutuklunun boyun kemiğini kırmayacak düzeyde kalın bezden bir ilmik takılır, tutuklunun boynu bu ilmiğe geçirilir ve temsili infaz gerçekleştirilirdi. Tutuklu tam boğulacağı sırada ip açılırdı.

COP SOKMA: Gardiyanlar copu zeytinyağına batırır ve yağlı copu tutuklunun makatına zorla sokardı. Sonra bu copu kendisine ya da bir başka tutukluya yalatırlardı.

ÇEK-ÇEK: Tutuklu çırılçıplak soyundurulur ve erkeklik organına bir ip takılırdı. Gardiyan ipin diğer ucunu alıp hızla koşar, tutuklu da zorunlu olarak gardiyanın peşinden koşar.

LAĞIM SUYUNA SOKMA: Tecrit bölümünün alt katındaki bazı tuvaletlerin delikleri tıkanır. Hücrelerin pisliği ve lağım suları burada biriktirilir, diz boyu kadar oluşturulan pisliğin içine tutuklu atılır ve pislik yedirilirdi.

KİTAP OKUMA: Koğuşta bir tutuklunun eline kitap verilir, tutukluya avazı çıktığı kadar yüksek sesle tek tek sözcükler okutulurken, diğer tutuklular bu sözcükleri tekrarlarlardı. Sabahtan akşama kadar yapılan bu işlem sırasında, tutuklular ayakta durmak zorundaydı.

MARŞ SÖYLETME: Cezaevinde bulunan herkes elli'yi aşkın marşı ezberlemek zorundaydı. Bu marşlar tutukluların ses telleri tahriş oluncaya kadar söyletilirdi.

ÖL DEDİĞİMDE: Tutuklu havalandırmanın orta yerine çıkarılır, hazır ol durumuna geçirilirdi. Gardiyanın "öl" komutuyla tutuklu kaskatı, eklemlerini kırmadan yere düşürülürdü.

Bu işlem gardiyanın keyfine göre tekrarlanırdı.

SİGARA İÇİRME: Bunun çok çeşitli yöntemleri vardı. En çok uygulananları şunlardı: Koğuşta kalan tutukluların eline beş adet sigara verilir, sigaraların tümü yakılarak devamlı ağzında tutulurdu. Gardiyanın "çek-bırak" komutuyla sigaralar bitinceye kadar içirilir, sigaralar-filtreleri dahil- tutuklulara yedirilirdi. Bu sırada koğuş pencereleri kapatılır, havasızlık ve dumanla boğulma ortamı yaratılırdı.

BANYO: Tutuklular çırılçıplak soyundurulur ve tek sıra halinde banyoya götürülürdü. Banyoda sabun kullanılmazdı. Hortumla tazyikli su tutukluların üzerine fışkırtılırdı. Daha sonra tutuklular koridora çıkarılır, "Yat-sürün" komutuyla tutuklular yerlerde süründürülerek koğuşlarına götürülürdü.

SAYIM DÜZENİ: Tutuklular günde en az beş kez sayılırdı. Her sayımdan önce, tutuklular sayım düzenine geçer, sayım talimi yaptırılır, yüksek sesle tekmil verilir, rahat-hazır ol ile, çöker kalkarlardı.

GECE NÖBETİ: Geceleri her koğuşta mevcuda göre 2-7 kişiye kadar tutukluya sırayla nöbet tutturulurdu. Nöbet sırasında devriye gezen gardiyanlar, koğuşun mazgal deliğini açar, nöbetçi tutuklunun mazgaldan dışarı elini uzatmasını ister, tutuklunun ellerine cop veya kalasla istediği kadar vururdu.

LOKOMOTİF: Tutuklular havalandırmaya çıkarılır, İki kişi çırılçıplak soyundurulur, bunlardan birisi domalıp iki eliyle diz kapaklarını tutar, diğeri de arkadan bunu kucaklardı. Gardiyanın "uygun adım marş" demesiyle her iki tutuklu havalandırmada dolaşırlar, diğer tutuklular zorunlu olarak bunları izlerdi.

PİSLİK YEDİRME: Her havalandırmanın ortasında bir la-

ğım çukuru vardı. Lağım suları ve insan pislikleri burada toplanırdı. Tutuklulara bu çukurdan avuç avuç pislik alıp yemeleri istenirdi.

İŞEME: Havalandırmada bir tutuklunun yere yatması istenir, diğer tutuklulara, yerde yatan tutuklunun yüzüne işemesi istenirdi..

TECAVÜZ: Cezaevinde görev yapan gardiyanlar, genç tutuklulara merdiven altlarında zorla tecavüz ederlerdi. Ayrıca iki tutuklu çırılçıplak soyundurularak birbirlerine tecavüz etmeleri istenirdi.

HASTANE: Hastanede de cezaevindeki kurallar geçerliydi. Hasta, tuvalete götürülmez, yatakta da hazır ol vaziyetinde yatardı.

VEREM: Veremlilerle, sağlam tutuklular birbirinden tecrit edilmez, aynı kapta yemek zorunda bırakılırdı. Aynı battaniyenin altında yatırılırlardı. Veremlilerin balgamları tahlil yapılacak bahanesiyle toplanır, karavanadaki yemeklere karıştırılır ve bu yemekler tüm tutuklulara yedirilirdi.

AYAKTA BEKLETME: Bu yöntem cezaevinde her gün geçerliydi. Sabah saat 05'den akşam 17-19'a kadar tutukluların oturması yasaktı.

KONUŞMA YASAĞI: Koğuş içindeki iki kişinin birbiriyle konuşması, tutuklunun gülmesi ve düşünür gibi görünmesi yasaktı. Böyle bir suçu işleyen tutuklulara yukarıdaki işkence yöntemleri uygulanırdı.

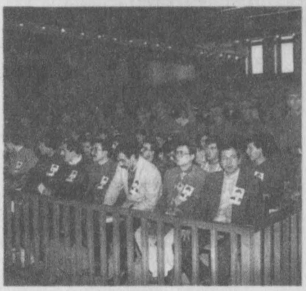
GECE BASKINI: Nöbetçi subay ve gardiyanlar, gece geç saatte tutukluların koğuşuna girerek, uyku sırasında tutuklulara cop veya kalaslarla dayak atarlardı.

AVUKAT-ZİYARET DAYAĞI: Avukat görüşmesine ve diğer görüşmelere gidip gelirken tutuklulara dayak atılırdı. Görüşlerde hiçbir şey konuşulmaması tembih edilirdi. Tutuklular avukatlarıyla savunma konusunda görüş alışverişinde bulunamazlardı.

MAHKEME DAYAĞI: Tutuklular mahkemeye götürülürken cenaze arabasına bindirilirlerdi. Elleri arkadan kelepçeli olurdu. Cenaze arabasına binerken ve çıkarken gardiyanlar tarafından dövülürlerdi.

78 kuşağı 'tarih yazıyor'

"GÖRMÜŞ geçirmiş" bu kuşak, tarihini "eğrisi ve doğrusuyla" yazabilecek mi?

GAZETECİ Oğuz Güven, "78 kuşağı"nın bugüne dek yazılmamış "trajedisinden" yola çıkarak, ulaşabildiği anıları, tanıklıkları bir prizmanın her yüzeyini yansıtmak amacıyla kitaplaştırdı. İşkenceli sorgular, mahkemeler ve "korkulu" sokaklarla cendereye alınmış bir kuşağın tarihi, diğer 78'lilerin katkılarıyla zenginleşecek...

Türkiye 1970'li yılların ortasından sonra tanıştı, kimyası; ateş, kan, barut ve göz yaşından oluşan kendi karabasanıyla... Bu "karabasan" 12 Eylül'den sonra "bir kısım insanın" kişisel trajedisine dönüştü... Bu trajedinin dekorunda her an gözaltına alınıp, "kaybedilme" korkusu, sorgularda ölümle dirim arasında gidip gelmeler, fonda da insan çığlıkları vardı. Tel örgülerin ardında biriken insanlar, acılar, büyüyen paranoyalar, çoğalan fobiler ile kimseyle yüksek sesle paylaşılamayan "sırlar" ve "yaşanmamış" aşklar birikirdi bir kuşak.

O dönemde 20'li yaşlarını sürenler, şimdi 40'lı yaşlarda. Aradan geçen bu 20 yılda, "78 kuşağı", yaşadıklarını parça parça anılar ve tanıklıklarla anlatırı. Kimi dost sohbetlerinde, kimi köşe yazılarında, kimi öykü ya da romanlarda. Ancak bu trajedinin parçalarını birleştirmeye çalışan çıkmamıştı. Sanki gizliden gizliye unutuşun kollarına sığınma çabası vardı. Her taraftan "sıkıştırılan" bu kuşak, kendi tarihini ne yazık ki doğruları ve yanlışlarıyla bir araya getirmedi.

Zorda gülmek. Şimdi gazeteci olan Oğuz Güven bu "trajik hikayenin" merkezinde yer alanlardan biri... Ve bu unutuş eğilimine karşı çıkan bir yazar. "Kendisi için yaşamayan bir kuşağın" hikayelerini taşımaya çalıştı bu güne. Yaşadığı, gördüğü, dinlediği hikayeleri...

Güven, "Onlar hakkında 'Kendisi için bir şey yaşamayan kuşak' diyecek, tarihi yazanlar" diyor, "Zordur zorda gülmek" adlı kitabının sunuşunda. Bu yüzden Güven, "Bence çok güçlü bir silah" dediği mizahla harmanlamış o günleri, o yaşanmışlıkları. "Bir adamdan dayak yediğinizde bunu kendinize yediremezsiniz. Onunla, yaşadıklarınızın gülünç yanlarıyla moral bulursunuz. İçinizde bir yenmişlik duygusu oluşur böylece" yanıtını veriyor Güven, "Kitapta mizah boyutunu neden öne çıkardınız" sorusuna.

"Aradan bir süre geçince sızılar hafifliyor, dudakların kıyısına bir gülümseme yerleşiyor" diye sürdürüyor Oğuz. "Çünkü yaşanan, bezahi gülünç. Trajedilen beslenen

CUMHURİYET
SAYFA 5

ERLER

netin tavrının net olmadığını söyledi

lu hükümet'

kal, hükümetin memura IMF angajmanı nedeniyle yüzde 20 rmekte kararlı göründüğünü belirterek, yüzde 20'lik zam n kesinleşmesi halinde meydan meydan dolaşarak ANAP 'den hesap sorucaklarını söyledi.

dan üzüntü duyuyorum. Hangi hesaplarla, hangi bekleyişlerle yapılıyor olduğu, hiçbir önem taşımaz. Bu tartışmanın gerçek zeminde ve doğru bir biçimde sonuçlandırılmış olduğunu düşünüyordum ama hâlâ anlaşılıyor ki devleti yönetenlerin bu konudaki fikirleri berraklaşmış değildir. Bir toplantıda bir türlü, başka bir toplantıda başka türlü davranma alışkanlığı içine girmişler. Hükümetin kendi emrindeki kamu görevlileriyle siyasî tartışma içine girmesi, olayın bir başka üzüntü verici yönüdür."

İrtica karşısında izlenmesi gereken yöntemlerin izlenmediği konusunda hükümet üyeleri tarafından görüş bildirilmesini "inanılmaz seyreden büyük bir çelişki" olarak değerlendiren Baykal, "İrtica konusunda izlenmesi gereken yöntemler izlenmiyorsa, sorumlusu hükümetiir. Hükümetin irtica konusunda izlenmesi gereken yöntemlerle ilgili bir tartışma açmış olması, irtica ile mücadele konusundaki iradesini güçlendirmez. Bu mücadeleye hiçbir şekilde katkı yapmaz. Bu hükümetin kuruluşundaki amaç olan normalleşme sağlanmış değildir," dedi.

Baykal, TBMM'nin işleyişi konusunda da CHP'nin tavrının net olduğunu dile getirdi. Baykal, "Parlamentonun gerekirse bu yaz tatili yapmadan çalışmasını sürdürmesi gerektiğine inanıyoruz" diye konuştu.

'Memur maaşları'

Ekonomiyle ilgili yeni bir dönemin geldiğini belirten Deniz Baykal, "Çok ciddi sıkıntılar var. İzlenen politika görülüyor ki, reel ekonomiyi önümüzdeki günlerde büyük sıkıntıya sokacak. Bu, toplumsal huzursuzlukları neden olacaktır. Başta memur maaşları olmak üzere çok ciddi sıkıntılar yaşanacak" dedi.

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, hükümetin IMF'nin güdümünde bir ekonomik politika izlediğini dile getirerek, memurlara yapılacak olan yüzde 20 zammın kabul edilemez olduğunu bildirdi.

Baykal, hükümetin IMF angajmanı nedeniyle memura yüzde 20 zam vermekte direttiğini belirterek, "Yüzde 20 verirlerse, meydan meydan dolaşıp bunun hesabını ANAP ve DSP'den sorarız" dedi.

Baykal, Genel Kurmay Başkanlığı'nın yaptırmış olduğu bir ankette partisinin

POLİTİKA GÜNLÜĞÜ

HİKMET ÇETİNKAYA

'Zordur Zorda Gülmek...'

Oğuz Güven...
78 kuşağından bir gazeteci...
Kitabının adı: *"Zordur Zorda Gülmek"*
Güncel Yayıncılık'tan çıktı...
78 kuşağı, hüzünleri ve sevinçleri birlikte yaşadı; ölümleri gördü, kalleşlikleri...
78 kuşağı bugün 40 yaşında...
Benim kuşağım ise 68...
12 Eylül 1980 sonrası ben de o kuşakla birlikte gözaltına alındım, tutuklandım...
Eh, kimilerine *"78 kuşağındanım"* diyebilirim...
Yolun alacakaranlığında peşinde koştuğumuz neydi? Umut mu yoksa umutsuzluk mu?
Eski bir tutkunun birden hareketlenmesi, yaşamın özündeki sevinçler insanı kimi zaman bir yolculuğa çıkarır...
Saat geceyarısıdır...
Kapının zili çalar...
Eli silahlı üç insan o saatte şöyle seslenir:
"Polis!"
Salona alırsınız. Eşiniz, çocuklarınız uyanır...
Önce kitaplığınız...
Kitaplar benim ülkemde suç öğesidir...
Kitaplar toplanır ve bir çuvala doldurulur. Sizin kolunuza girerler.
Dışarıda beyaz bir araç vardır...
Arka koltuğa oturursunuz...
Sağınızda ve solunuzda iki sivil polis...
Kirnlik saptaması ve hücre...
Gözler bağlıdır...
Oradaki tüm polislerin ise adı *"Haydar"*dır...
30-45 gün artık hücredesiniz...
Sonra askeri cezaevi...
Oğuz Güven'in kitabını bir solukta okudum...

★★★

Yaşam umutlarımızı çoğaltmıyor mu?
12 Eylül 1980...
Aradan 18 yıl geçmiş...
Umutlarımız hep umutsuzluğa yenik düşüyor...
Şimdilerde cezaevi anılarımızı anlatırken gülümsüyoruz...
Yıl 1982. Yer Selimiye Kışlası. Müvekkili ile görüşmek isteyen Avukat **Recep**, tutukluların bulunduğu kata inmek istedi. Önünü bir onbaşı kesti.

"Hemşerim nereye gidiyorsun?"
"Müvekkilimle görüşeceğim. İşte vekâletnamem."

Onbaşı, vekâletnameyi aldı. Ciddi bir ifadeyle uzun uzun okudu. İşin içinden çıkamadı onbaşı. *"Siz bekleyin"* dedi ve gitti. Bir süre sonra yanında çavuşla geri geldi. Bu kez çavuş vekâletnameyi uzun uzun okudu. Kaşını kaldırdı, dudağını büktü. Kafasını salladı. *"Bu olmaz"* dedi.

"Nasıl olmaz kardeşim" diye çıkıştı Avukat, *"Noterden tasdikli vekâletname bu."*

Çavuş bu sert çıkışı karşısında, *"Teğmenime so-*

20 Radikal e-mail: sanat@radikal.com.tr KÜLTÜR/SANAT

'Yitik' kuşağın ardından

Gazeteci Oğuz Güven, ilk kitabı 'Zordur Zorda Gülmek'te '78 kuşağının yaşadıklarından kesitler sunuyor. Güven, o dönemin tüm doğru ve yanlışlarıyla tartışılıp yazılması gerektiğine inanıyor

SEMA ULUDAĞ

İSTANBUL - "Onlar hakkında 'kendisi için bir şey yaşamayan kuşak' diyecek tarihi yazanlar." Gazeteci Oğuz Güven'in '78'lilere ithaf ettiği 'Zordur Zorda Gülmek' adlı kitabı bu cümleyle başlıyor. '68 Kuşağı, tüm dünyada umudun ve düşlerin kapısını aralarken '78'liler bu düşü gerçeğe dönüştürmenin, yaşamalar kılmanın mücadelesini verdi. '68 kuşağına dair çok şey söylendi ve yazıldı, '78'liler ise çoğu zaman 'yitik kuşak' olarak değerlendirildi.

Günaydın, Kanal D, Yeni Yüzyıl ve Radikal gibi basın yayın organlarında muhabirlikten editörlüğe çeşitli görevlerde bulunan Oğuz Güven, '68'in 30. yıldönümü kutlanırken, bu ülkede bir de '78'lilerin var olduğuna dikkatleri çekmek istemiş. "Önderleri '68'in içinden çıkmasına rağmen '78'lilerin yitik kuşak olarak değerlendirilmesine gönlüm el vermedi" diyor ve ekliyor: "12 Eylül'e neden olduğu söylenen bir kuşak yaşadı bu ülkede. '68'liler tüm dünyada büyük bir dalgalanma yarattı, '70'li yıllar ise Türkiye koşullarına özgü yaşandı. Bu nedenle, o dönemin insanı boyutsuz anlatan fazla kitap yazılmadı."

Yaşamla ölüm arasında

Güven, 'Zordur Zorda Gülmek'i yazmayı bundan tam 18 yıl önce düşünmüş. 12 Eylül öncesi, sallaşmanın en keskin olduğu dönemde sol grupların birinin içinde yer almış. Güzel bir dünya yaratmak umuduyla düşüncelerini eylemle dökmüşler gecelerden birinde Güven ve arkadaşları polis baskınına uğramış. Saklandığı yerde yakalanmayı ya da öldürülmeyi beklediği sırada yaşadığı korkular hiç beklemediği bir anda yerini kurtulmanın sevincine bırakmış. "O sırada tek düşündüğüm yakalanmamaktı. Saklandığım yerde nefesimi tutup bekliyordum. Bir anda arkamda bir kapı açıldı ve ben kurtuldum. Buna benzer olayları o kadar çok yaşıyorduk ki. O gün, bizim kuşağın yaşadıklarının kaleme alınması gerektiğini düşündüm. Yıllar sonra, o dönemde yaşadıklarımız dost meclislerinde, sohbetlerimizde anlatılır oldu. Bunların hepsini not ettim. Unutulup gitmesini istemedim."

Oğuz Güven, kitabının genişletilmiş yeni baskısı için diğer '78'lileri de katkıda bulunmaya çağırıyor. FOTOĞRAF: HAKAN BAYKAR

Yaşamla ölüm arasındaki ince çizgide aksiyup kaldığı ortamdan kurtuluşundaki trajikomik gelişme kitabındaki öykülerin de belkemiği niteliğinde. Hikâyelerin hepsi birer kara mizah örneği. Kara mizahın oklarını kimi zaman devlete yöneltmiş Güven, kimi zaman da kendilerine. "O dönemin tartışılmadığına, özeleştirisinin yapılması gerektiğine inanıyorum. Doğrularıyla yanlışıyla her şey konuşulmalı ve yazılmalı" diyor ve o süreçte yaşayanları eteklerin taşları dökmeye çağırıyor.

Güven, 'Bu kitapta sadece kendi çevremdekilerin öykülerini değil, değişik gruplar içinde yer almış insanların öykülerini de aktarmaya özen gösterdim' diyerek, bir grubun sesi olmaktan kaçındığını belirtiyor.

'Zordur Zorda Gülmek'te, 1975-1985 yılları arasında, 'cezaevinde', 'sorguda', 'mahkemede' ve 'sokakta' yaşanan olaylar adına sadık kalınarak anlatılmış. Hikâyelerin çoğu birer ya da ikişer sayfa yazılmış. Güven, - gazeteci olmasından gelen alışkanlıkla anlatmak istediğini az ve öz aktardığını ve sadece iki öyküyü genç kuşakların, daha iyi anlayabilmesi için uzun tuttuğunu söylüyor.

'78'lilere ait nice öyküye ulaşamadığını ve bunun üzüntüsünü yaşadığını belirten Güven'in, dönemin tanıklarına bir de çağrısı var: "Bizim öykümüzün kitapta anlatılanlarla sınırlı olmadığını biliyorum. 'Zordur Zorda Gülmek'in genişletilmiş (ikinci baskısını yapmayı düşünüyoruz. Yaşadıklarının anı olmaktan çıkıp kabuklaşmasını isteyenler, hikâyelerini kitapta yer alan adrese gönderebilirler."

'78'liler, 'yitik kuşak' olarak değerlendirip yok edilmeye çalışılsalar da savaşsız ve sömürüsüz bir dünya kurma umutlarını hiçbir zaman yitirmediler. Tıpkı Oğuz Güven gibi.

OĞUZ GÜVEN

zordur zorda gülmek

"... Resmi hüküm bir yana, haklarında gayriresmi hüküm verilirken de ya 'içeride'ydiler, ya hala fazlasıyla şaşkındılar. İtiraz haklarını yeterince kullanamadılar. Oysa malum hüküm verilirken haksızlığa uğramıştılar. Çünkü... Oğuz, 'çünkü'nün devamını gülümseme tonunda anlatıyor..."
Can Kozanoğlu

"... 78 Kuşağı, hüzünleri ve seviçleri birlikte yaşadı, ölümleri gördü, kalleşlikleri... Oğuz Güven, Zordur Zorda Gülmek kitabında sevgiyi, hüznü, umudu, umutsuzluğu anlatıyor. Seveceksiniz."
Hikmet Çetinkaya, Cumhuriyet

"... Kitap, o günleri yaşayanlar tarafından okunduğunda, acının içindeki mizah insanı yine de güldürüyor. Acı, fiziksel acının ötesinde çoğu kez eli böğründe kalmanın acısı, sözün bittiği yerin acısı..."
Feza Kürkçüoğlu

"...78'liler, 'yitik kuşak' olarak değerlendirip yok edilmeye çalışılsalar da savaşsız ve sömürüsüz bir dünya kurma umutlarını hiçbir zaman yitirmediler. Tıpkı Oğuz Güven gibi."
Radikal

"... Sıcak gündemin içinde 24 saat yaşayan bir gazetecinin kaleminden 78 Kuşağı'nı anlatan bu kitap, aynı zamanda Türkiye'nin yakın geçmişine de ışık tutuyor."
Hürriyet

"... Bir neslin dramını gözleriniz gülmekten yaşararak okuyacaksınız. Ne diyebilirim, yaşayanlar unutmamak için, yaşamayanlar anlamak için mutlaka okumalı 'Zorda' gülenleri."
Ayça Atikoğlu

Grifin
www.grifinkitap.com